

Aljansas migruojantiems vaikams
Standartinės veiklos procedūros globėjams

AS P4G

DĖSTYTOJO VADOVAS

Iš dalies finansuojama
Europos Sąjungos
Teisių, lygybės ir
pilietiškumo programos
(2014-2020)

DĚSTYTOJO VADOVAS

Projektas „Aljansas migruojantiems vaikams: standartinės veiklos procedūros globėjams“ – ASOP4G (REC-CHILD-AG-2016-02/764244-ASOP4G) buvo iš dalies finansuotas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programos (2014-2020).

Šį vadovą bendrai parengė projekto ASOP4G partneriai: Vaikų sveikatos institutas – Psichinės sveikatos ir socialinės gerovės departamentas (Graikija), Tarptautinė vaikų apsauga (Italija), Nikosijos universitetas – Humanitarinių ir socialinių mokslų mokykla / Socialinio darbo programa (Kipras) ir Kazimiero Simonavičiaus universitetas – Teisės fakultetas (Lietuva).

Autoriai: Despina Cochliou ir Stefanos Spaneas [Nikosijos universitetas (CY)]

Padėka: Ypatingai dėkojame Darbo, rūpybos ir socialinio draudimo ministerijos Socialinės rūpybos paslaugų departamentui (Kipras), globėjams ir nelydimiems vaikams, dalyvavusiems šio projekto veiklų įgyvendinime.

Išvertė ir redagavo: Eglė Kavoliūnaitė-Ragauskienė [Kazimiero Simonavičiaus universitetas (LT)]

Leidėjas: Kazimiero Simonavičiaus universitetas

Projekto koordinatorius

Vaikų sveikatos institutas – Psichinės sveikatos ir socialinės gerovės departamentas, Graikija

Projekto partneriai

Nikosijos universitetas, Kipras

Kazimiero Simonavičiaus universitetas, Lietuva

Tarptautinė vaikų apsauga-Italija, Italija

Išorinis vertintojas

Dr. Kevin Browne

ISBN: 978-609-95634-4-2

© Vaikų sveikatos institutas, Nikosijos universitetas, Kazimiero Simonavičiaus universitetas ir Tarptautinė vaikų apsauga-Italija. Visos teisės saugomos. Leidinio kopijavimas ar atgaminimas tik nepažeidžiant autorių teises reglamentuojančių teisės aktų.

Aljansas migruojantiems vaikams
Standartinės veiklos procedūros globėjams

DĖSTYTOJO VADOVAS

Metodinė medžiaga dėstytojams, rengiantiems globėjus
darbui su nelydimais vaikais

Iš dalies finansuojama
Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir
pilietiškumo programos (2014-2020)

2019, Vilnius

Vykdam projektą „Aljansas migruojantiems vaikams: standartinės veiklos procedūros globėjams“, buvo sukurtas išsamus priemonių nelydimų vaikų globėjams rinkinys, kurį sudaro šios publikacijos:

- Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas
- Tarptautinių, ES ir nacionalinių teisės aktų, susijusių su nelydimais vaikais, rodyklė
- Tarptautinio globėjų bendradarbiavimo protokolas
- Globėjus ruošiančių asmenų vadovas
- Globėjų akreditavimo tvarka
- Informaciniai lankstinukai profesionalams, dirbantiems su ne lydimais vaikais, apie globėjo vaidmenį
- Informaciniai lankstinukai vaikams apie globėjo vaidmenį

Projekto tinklalapis: <https://asop4g.eu/>

Šis leidinys buvo finansuojamas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programos (2014-2020). Šio dokumento turinys atspindi tik jo autorių požiūrį, už kurį atsako autoriai. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės už šį dokumentą ar jo naudojimą.

TURINYS

Ižanga

1.1 Dėstytojo vadovo tikslai.....	009
1.2 Kas gali naudotis šiuo Vadovu?.....	009
1.3 Vadovo struktūra ir turinys.....	009
1.4 Metodologinės prielaidos.....	010
1.5 Mokymų medžiaga ir pagalbinė informacija.....	010

Instrukcijos dėstytojams

2.1 Pristatyti savo organizaciją, save, ir, jei yra, savo pagalbininką.....	011
2.2 Dalyvių prisistatymas.....	012
2.3 Sutarimas dėl bendrų kurso taisyklių.....	012
2.4 Išankstinių ir paskesnių klausimynų pildymas.....	013
2.5 Mokymų apžvalga.....	013
2.6 Informacija apie mokymus.....	014
2.7 Metodologija: dalijimosi, dalyvavimo ir įsitraukimo aplinkos kūrimas..	015

Mokymų turinio aprašymas

3 A dalis. Nelydimas vaikas – 1 diena..... 017

3.1 1 sesija. Vaiko teisės kaip holistinė sistema siekiant įvertinti ir užtikrinti geriausius vaiko interesus.....	018
3.1.1 1 tema. Vaiko teisių konvencijos ir jos lydimųjų principų pristatymas.....	018
3.1.2 2 tema. Vaiko poreikiai ir vaiko teisės: vaikų įgalinimas suprasti jų poreikius ir poreikių transformavimas į teises.....	019
3.1.3 3 tema. Vaiko teisių konvencija kaip instrukcija siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir apsaugą, susijusią su globa.....	022
3.1.4 1 veikla. Dalyvių prisistatymas, lūkesčiai ir keliamos problemos.....	025
3.1.5 2 veikla. Teisių įtvirtinimas VTK.....	025
3.2 2 sesija. Nelydimi vaikai.....	026
3.2.1 1 tema. Nelydimo nepilnamečio apibrėžimas.....	026
3.2.2 2 tema. Svarba kiekvienam vaikui turėti globėją.....	028
3.2.3 3 tema. Vaiko profilis priėmimo valstybėje.....	028
3.3 3 sesija. Konteksto ir migracijos ciklo suvokimas.....	030
3.3.1 1 tema. Pabėgimo ir atskyrimo priežastys.....	030
3.3.2 2 tema. Nelydimo vaiko kelias priimančioje valstybėje nuo atvykimo taško.....	033

3.3.3	3 tema. Vaiko atskyrimo ir migracijos poveikis: pažeidžiamumas ir atsparumo strategijos.....	035
3.3.4	4 tema. Vaiko teisių konvencijos principai ir migruojantys vaikai.....	036
3.4	4 sesija. Vaikų teises ir migraciją reguliuojanti nacionalinė teisinė bazė.....	039
3.4.1	1 tema. Su migracija susijusios teisinės nuostatos – priėmimas, registracija, nepilnametystės nustatymas, amžiaus vertinimas.....	039
3.4.2	2 tema. Nuostatos dėl teisinio statuso.....	039
4	B dalis. Globėjas – 2 diena.....	041
4.1	5 sesija. Globėjo vaidmuo.....	041
4.1.1	1 tema. Globėjo vaidmuo ir pagrindiniai įgaliojimai.....	042
4.1.2	2 tema. Teisės aktais nustatytos globėjo atsakomybės ir teisės.....	046
4.1.3	3 tema. Globa praktikoje (aktyvūs globėjai dalinasi patirtimi apie savo vaidmenį).....	046
4.2	6 sesija. Situacijų valdymas.....	048
4.2.1	1 tema. Ką globėjas turėtų daryti? Atvejo analizės.....	048
4.2.2	2 tema. Standartinių veiklos procedūrų, kurias turi vykdyti globėjas aprašymas ir jų variacijos remiantis taikoma priežiūra....	050
4.2.3	3 tema. Sprendimų priėmimo procesas – įtraukiant vaiką ir kitus veikėjus; etinių dilemų sprendimas.....	051
4.3	7 sesija. Nuorodų sistema.....	055
4.3.1	1 tema. Įstaigų ir profesionalų, sprendžiančių dėl nelydimo vaiko remiantis jo poreikiais ir teisėmis, sistema: skirtingų organizacijų atsakomybės ir įgaliojimai.....	055
4.3.2	2 tema. Bendradarbiavimo su įstaigomis kūrimas ir stiprinimas – tarpdisciplininio darbo skatinimas.....	056
5	C dalis. Santykis tarp globėjo ir vaiko – 3 diena.....	059
5.1	8 sesija. Vaiko raidos etapai ir migracijos kontekstas.....	059
5.1.1	1 tema. Vaiko raida: ką turėtų žinoti globėjas; ypatingas dėmesys paaugliams.....	060
5.1.2	2 tema. Nelydimų vaikų psichosocialinių poreikių vertinimas... ..	063
5.1.3	3 tema. Kultūriniai amžiaus grupių ir lyties aspektai.....	065
5.1.4	4 tema. Darbas su vertėju / kultūros mediatoriumi.....	069
5.2	9 sesija. Pasitikėjimu grįsto santykio su vaiku kūrimas.....	072

5.2.1	1 tema. Darbo ir bendravimo su vaiku gairės – pagrindiniai principai, santykio kūrimas ir atsparumo stiprinimas, konfliktai, baimės ir traumos.....	072
5.2.2	2 tema. Globėjo asmeninių nuostatų poveikio suvokimas.....	074
5.2.3	3 tema. Ribų ir aiškių vaiko-globėjo santykio vaidmenų nustatymas.....	075
5.2.4	4 tema. Kaip globėjas turėtų reaguoti?.....	076
5.3	10 sesija. Pirminių susitikimų standartizavimas.....	077
5.3.1	1 tema. Globėjo vaidmens pristatymas vaikui.....	077
5.3.2	2 tema. Išaiškinimas vaikui apie jo teises, atsakomybes ir teisinius pasirinkimus.....	078
5.3.3	3 tema. Kartu su vaiku aptarimas jo / jos asmeninės istorijos.....	078
5.4	11 sesija. Globėjo instrumentų rinkinys.....	080
5.4.1	1 tema. Pažeidžiamumo nustatymo testas.....	080
5.4.2	2 tema. Standartinės veiklos procedūros globėjams.....	080
5.4.3	3 tema. Geriausių interesų vertinimas.....	081
5.4.4	4 tema. Globėjo susitikimų kalendorius.....	081
5.4.5	Mokymų vertinimas.....	081
Priedai		
1	priedas. Siūloma mokymų darbotvarkė	083
2	priedas. JT Vaiko teisių konvencija.....	087
3	priedas. Pažeidžiamumo nustatymo testas.....	090
4	priedas. Standartinės veiklos procedūros globėjams.....	094
5	priedas. Geriausių interesų vertinimo forma.....	104
6	priedas. Atvejo analizės.....	114
7	priedas. Mokymų vertinimo įrankiai.....	115

Ižanga

1.1 Dėstytojo vadovo tikslai

Šio Dėstytojo vadovo tikslas yra suteikti sistemiškas gaires mokymų pagalbininkams siekiant padėti jiems pasiūlyti specialų mokymų paketą “Globėjo gebėjimų stiprinimas”. Šiuo Vadovu siekiama suteikti mokymų pagalbininkams visų reikalingų žinių apie mokymų turinį bei apie tai, kaip reikėtų organizuoti konkrečius mokymus. Juo siekiama pasiūlyti kaip įmanoma labiau įtraukiantį teorinį ir praktinį informacinį pagrindą, įgūdžius ir procesus, susijusius su siūlomu mokymų paketu.

1.2 Kas gali naudotis šiuo vadovu?

Šiuo Vadovu gali naudotis kompetentingos įstaigos, kurios gali teikti mokymus ir didinti globėjų žinias ir įgūdžius. Be to, apmokyti praktikai / globėjai, išklausę 3 dienų mokymų kursų ASOP4G projekto metu remiantis šiuo Vadovu galės ateityje patys teikti mokymų paslaugas. Mokymų paketas, kurį siūlo šis Vadovas, skirtas padėti paskirtiems nelydimų vaikų globėjams, kurie saugo ir atstovauja nelydimus vaikus, konkrečiai, Vadovu galės pasinaudoti tie, kurie užsiima organizacine ar politikos formavimo veikla, taip pat ir tie, kurie turi įvairų profesinį išsilavinimą, pvz., teisinį, edukologinį, psichologinį, sveikatos apsaugos ir pan., ir yra susiję su paslaugų teikimu nepilnamečiams vaikams. Nors šis Vadovas pirmiausiai yra skirtas mokymų pagalbininkams, kad šie galėtų apmokyti kitus, tačiau jis taip pat gali būti naudingas ir asmenims, kurie ketina pasinaudoti juo savišvietai.

1.3 Vadovo struktūra ir turinys

Dėstytojo vadovą sudaro vienuolika sesijų, kurios yra sugrupuotos į tris skirtingas dalis ir kiekviena sesija yra sudaryta iš kelių temų. Kiekviena sesija

pradedama “mokymo tikslais”, ir joje pateikiama teorinė ir praktinė informacija, kurią dėstytojas turi naudoti dėstydamas konkrečias temas, taip pat ir pasiūlymai, kokiais užduoties būtų galima pateikti, bei susijusi literatūra. Kiekviena sesija yra skirta atskirai sričiai, kuri yra svarbi visiems mokymams ir turėtų būti matoma visos mokymų paketo medžiagos kontekste, kadangi viena tema pateikiama kitos temos pagrindu, tačiau ji taip pat yra naudinga asmenims, kurie nori pagilinti savo žinias konkrečiomis temomis atskirai nuo visos mokymų paketo medžiagos, tačiau mokantis individualiai.

1.4 Metodologinės prielaidos

Patariama mokymų kursą pateikti kuo įmanoma interaktyviau ir įtraukiančiai. Siekiant pagerinti mokymosi rezultatus, dėstytojai turėtų naudoti skirtingas technikas, siekiant paskatinti aktyvų dalyvių dalyvavimą, įskaitant prašymus pasidalinti asmenine patirtimi konkrečioje srityje, užduodant papildomus klausimus ir pateikiant dilemas. Siekiant padidinti pozityvius mokymosi rezultatus, turėtų būti pateikiama tokia medžiaga, kaip atvejo analizės ir darbas grupėse. Žinoma, svarbu, kad lektoriai patys iš anksto nuspręstų dėl poreikio kiekvienoje mokymų dalyvių grupėje atsižvelgti į kultūrinės normas ir praktikas dėl skirtingo patirties lygio, taip pat dėl pasitikėjimo tarp dalyvių lygio, prieš imdamas taikyti dalyvavimą skatinančius metodus.

1.5 Mokymų medžiaga ir pagalbinė informacija

Dėl kiekvienos mokymų dalies pateikiamas išsamus mokymo proceso aprašymas, nurodant tikslus, instrukcijas ir gaires, kurios padėtų dėstytojams pasirengti kiekvienai sesijai. Dėstytojo vadove pateikiamos nuorodos į pagrindinius šaltinius ir dalomąją medžiagą, taip pat kitą medžiagą, kuri bus naudinga mokantis kiekvieną modulį. Šią medžiagą reikėtų naudoti kartu su PowerPoint prezentacija (PPT), pateikiama atskirose bylose. Dėstytojo vadovo struktūra išdėstyta remiantis sunumeruotomis sesijomis ir apima aprašomąją santrauką apie pagrindinius mokymosi tikslus kiekvienai sesijai kartu su pagrindinių šaltinių sąrašu. Vadovu taip pat galima naudotis kaip pagalba sesijoms arba atskirų šaltinių tiems, kurie ketina gilintis į nelydimų nepilnamečių globos temą.

Instrukcijos dėstytojams

Laikas : 15 minučių
Medžiaga : Lenta ir flomasteriai

Pasisveikinti su mokymų dalyviais. Padėkoti už norą dalyvauti ir atvirumą žinioms. Pabrėžti standartinių veiklos procedūrų nustatymo svarbą dirbant su nepilnamečiais, kuriuos jie prižiūri.

Trumpai aptarti mokymų logistiką.

- Suplanuotos trys pilnos mokymų dienos, ir būtinas dalyvavimas visų trijų dienų mokymuose, kad šie būtų baigti.
- Paaiškinti apie kavos pertraukas ryte ir po pietų, taip pat aptarti pasirinkimus dėl pietų.
- Įsitikinti, kad kiekvienas yra informuotas, kur yra tualetai, ir paprašyti visų išjungti mobiliuosius telefonus, siekiant sumažinti dėmesio blaškymą dienos metu.

2.1 Pristatyti savo organizaciją, save, ir, jei yra, savo pagalbininką

Nacionalinės organizacijos, kuri organizuoja mokymus (pvz., Pabėgėlių priėmimo centras) atstovas ir / arba dėstytojas pasveikina dalyvius ir trumpai pristato savo darbą ir patirtį nelydimų nepilnamečių apsaugos srityje bei savo vaidmenį mokymuose.

Svarbu pristatyti dėstytoją ar dėstytojus, ir pabrėžti jų ekspertinę patirtį migracijos, prieglobsčio ir nelydimų nepilnamečių srityje, taip pat dėstymo patirtį, siekiant įgyti mokymų dalyvių pasitikėjimą.

Pabrėžkite savo mokymų patirtį šioje srityje, taip pat kitą susijusią patirtį.

2.2 Dalyvių pristatymas

Paprašykite dalyvių trumpai prisistatyti grupei nurodant savo vardą ir įstaigą, pažymint, kad dienos metu bus daugiau galimybių sužinoti vienam apie kitą.

Paprašykite dalyvių nurodyti šiuos dalykus:

→ Vardą

→ Darbovietę (jei taikoma)

→ Iššūkius: iššūkius, susijusius su nelydimų nepilnamečių apsauga ir jų teisėmis ir / arba globa (galite formuluoti klausimą “kokie sunkumai, susiję su globa, kyla socialinės gerovės užtikrinimo procese?”)

Taip pat, paprašykite jų trumpai nurodyti, kokie yra jų lūkesčiai dalyvaujant šiuose mokymuose. Pavyzdžiui,

*‘Norėčiau aiškiai suprasti, kokią pagalbą reikėtų teikti nelydimam nepilnamečiui,
arba*

‘Noriu geriau suprasti skirtingus nelydimų nepilnamečių globos aspektus, siekiant padėti mūsų įstaigai peržiūrėti nacionalinę globos politiką’.

Pasiūlykite, per kiek laiko kiekvienas dalyvis turėtų prisistatyti (priklausomai nuo dalyvių skaičiaus).

Kai dalyviai prisistato, įdėmiai klausykitės ir parodykite susidomėjimą ir empatiją. Jei kas nors užima per daug laiko, priminkite, kad šiai užduočiai skirta nedaug laiko.

2.3 Sutarimas dėl bendrų kurso taisyklių

Dėstytojas paprašo dalyvių pasidalinti į grupes po 4-5 dalyvius ir susitarti dėl taisyklių, kaip bus ieškoma informacijos, komunikuojama ir efektyviai dirbama mokymų metu. Kiekviena grupė surašo savo taisykles ant popieriaus lapo (jei įmanoma, A4 formato spalvoto lapo) ir pristato jas kitoms grupėms.

Jei visi sutinka laikytis taisyklių, dėstytojas pakabina šį popieriaus lapą su užrašyta taisykle ant lentos arba sienos. Pratimo metu dėstytojas ar bet kuris dalyvis gali pridėti taisykles, kurios nebuvo paminėtos, tačiau laikytinos svarbiomis.

2.4 Išankstinių ir paskesnių klausimų pildymas

Laikas : 15 minučių

Priemonės : Išankstinis klausimynas (1 diena) ir Paskesnis klausimynas (2 diena)

Klausimynai yra viena iš populiariausių ir dažniausiai naudojamų įrankių siekiant surinkti duomenis iš didelės žmonių grupės. Klausimynai gali būti išdalinti dalyviams prieš ir po mokymų (išankstinis ir paskesnis klausimynas) siekiant palyginti elgesį, praktikas, žinių lygį ir pasitenkinimą gaunami mokymais.

Mokymų sesija pradedama maloniai paprašant dalyvių užpildyti Išankstinį klausimyną, kuris atskleis lūkesčius, pažiūras, parengtumą ir žinias, numanomą ir aiškų mokymų darbotvarkės žinojimą.

Informacijos turėtų būti suteikiama minimaliai, siekiant išvengti įtakos pažiūroms ir lūkesčiams. Paaiškinkite dalyviams, kaip užpildyti laukelius ir atsakykite į visus jų klausimus kaip įmanoma nuoširdžiau.

2.5 Mokymų apžvalga

Laikas : 30 minučių

Priemonės : Kompiuteris / skaidrės
PowerPoint prezentacija
“Parkavimo” plakatas

Siūlome pateikti mokymų apžvalgą, aptariant visą mokymų kursą, kad dalyviai žinotų, ko tikėtis ir kada, siekiant įsivertinti, ar jų lūkesčiai yra susiję su turiniu, kurį jie gaus mokymų metu.

Įžanginiai teiginiai	1 tema. Vaiko teisių konvencijos ir lydimųjų principų pristatymas 2 tema. Vaiko poreikiai ir vaiko teisės: vaikų įgalinimas suprasti jų poreikius ir poreikių transformavimas į teises 3 tema. Vaiko teisių konvencija kaip instrukcija siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir apsaugą, susijusią su globa
----------------------	---

	Kita
Pasiruošimas:	Metodologija Mokymų programa Susitarimas dėl pagrindinių mokymo taisyklių
Metodologija	Prezentacija visiems mokymų dalyviams Darbas grupėse “Ledlaužio” veiklos
Medžiaga dalyviams	Mokymų darbotvarkės kopijos Paprastas popierius (A4 formato) kiekvienam dalyviui A4 spalvotas popierius kiekvienai grupei 6–8 flomasterių rinkinys kiekvienai grupei

2.6 Informacija apie mokymus

Dėstytojas išdalina mokymų kurso tvarkaraštį ir aptaria būsimas sesijas bei temas, paaiškina, kaip jos buvo parengtos (pvz., ASOP4G projekto kontekste (nacionalinės projekto komandos) ir toliau konsultuojantis su nacionalinėmis institucijomis, ekspertais ir nelydimais vaikais, taip pat atsižvelgiant į globėjų ir vaikų poreikių įvertinimą).

Tuomet dėstytojas/-ai turėtų pristatyti **pagrindinį mokymų tikslą**:

→ Suteikti aktualią ar ateityje reikalingą (profesionalams / savanoriams), dirbantiems globėjais, informaciją ir integruotų tarpdisciplininių elementų rinkinį, siekiant padidinti jų žinias ir gebėjimus skatinant ir palaikant geriausius nelydimų vaikų interesus.

Specialūs mokymų tikslai yra šie:

→ Skatinti vaiko teisėmis grindžiamą požiūrį į globėjo veiklą, suteikiant mokymų dalyviams galimybę susipažinti su nelydimų vaikų kontekstu, kultūrine mediacija, taip pat specialiais vaikų, dalyvaujančių migracijos procese, poreikiais.

→ Plėtoti nacionalinių institucijų, atsakingų už globos politikos ir praktikos formavimą / įgyvendinimą gebėjimus, kad šie atitiktų tarptautinius teisinius standartus ir gerąją nacionalinę praktiką.

→ Didinti globėjų gebėjimus, stiprinant jų žinias ir įgūdžius, siekiant geriau apsaugoti geriausius vaiko interesus ir bendrą vaikų gerovę.

Pasiruošti kursui šiais veiksmais:

→ Peržvelgiant kurso darbotvarkę ir turinį

- Nustatant pagrindines taisykles
- Susitariant dėl bendrų lūkesčių ir darbotvarkės temų, kurios yra ypatingai dominančios
- Supažindinant dalyvius su pagrindiniais terminais, susijusiais su nelydimais vaikais, siekiant, kad jie pripažintų klausimų sudėtingumą.

2.7 Metodologija: dalijimosi, dalyvavimo ir įsitraukimo aplinkos kūrimas

Dėstytojas paaiškina, kad mokymų kursų metu bus paliekama laiko dalyvių klausimams, diskusijoms ir galimybėms mokytis vienas iš kito.

Siūloma – “ledlaužio” veikla:

Pastaba: Dėstytojai patys turi nuspręsti, ar “ledlaužio” veikla yra būtina ir tinkama, atsižvelgiant į mokymų dalyvių profilį bei laiko ribojimus.

Dėstytojas paprašo kiekvieno dalyvio paimti popieriaus lapą (A4 formato) ir parašyti įdomų ir susijusį klausimą, kurio būtų galima paklausti bet kurio patalpoje esančio asmens. Kai pasirenkamas klausimas (pvz., „Kaip esate susijęs su migracijos klausimais?“ arba „Ar kada pats esate buvęs migrantas?“), visi dalyviai atsistoja ir vaikšto po patalpą, laisvai bendraudami su kuo daugiau dalyvių siekiant gauti atsakymą į pasirinktą klausimą. Po penkių minučių dalyvių prašoma susėsti į savo vietas. Dėstytojas pasirenka keletą klausimų ir prašo pasidalinti atsakymais, apibendrinant gautus atsakymus. Dėstytojas skatina dalyvius mokytis vienas iš kito ir užduoti klausimus, primindamas jiems, kad kiekvienos mokymų dienos pabaigoje bus trumpa klausimų ir atsakymų sesija (šios sesijos taip pat gali būti siejamos su „parkingo“ lenta, jei yra naudojami ilgi ar neapibrėžti klausimai).

Mokymų turinio aprašymas

3 A DALIS. Nelydimas vaikas - 1 diena

Šią dalį sudaro keturios sesijos, kuriose koncentruojamasi į temas, susijusias su nelydimais vaikais.

→ Pirmosios sesijos metu pristatomos vaiko teisės jas siejant su globėjais, taip pat specialios teisės, kurios atitinka jų poreikius.

→ Antra, pristatomi demografiniai ir kiti duomenys, susiję su nelydimais vaikais kiekvienoje šalyje projekto partnerėje, apibrėžiami pagrindiniai terminai, globos kaip esminio vaiko apsaugos politikos ir vaiko geriausių interesų gynimo elemento svarba.

→ Toliau nagrinėjami migracijos klausimai apibūdinant kontekstą, dinamiką ir valdymo scenarijus. Šiame kontekste tyrinėjami pažeidžiamumo veiksniai ir pagrindiniai iššūkiai vaikų gyvybei dėl persikėlimo bei jų atsparumo klausimai.

→ Galiausiai, trumpai pristatoma nacionalinė teisinė sistema, aptariant migracijos (registracijos, priėmimo, šeimų susijungimo) ir tarptautinės apsaugos (taikymas ir garantijos, teisės) klausimus.

Nurodymai dėstytojui

Dėstytojas iš anksto parengia reikiamą dalomosios medžiagos kopijų skaičių (1 dienos PPT prezentacija).

Mokymų dalyviams suteikiamos penkios minutės susipažinti su dalomąja medžiaga, ir vėliau dėstytojas palengvina diskusiją, klausdamas, ar dalomojoje medžiagoje pateikiama kokia nors nauja ar netikėta informacija, ar ji paaiškina kokius nors klausimus, ir ar dalyviai turi kokių nors klausimų. Rekomenduojama, kad dėstytojas patikrintų dalomojoje medžiagoje pateiktą informaciją, kad įsitikintų, jog ji yra nepasenusi.

3.1 1 Sesija. Vaiko teisės kaip holistinė sistema siekiant įvertinti ir užtikrinti geriausius vaiko interesus

1 sesija. Vaiko teisės kaip holistinė sistema siekiant įvertinti ir užtikrinti geriausius vaiko interesus		Orientacinė trukmė: 1,5 valandos
1 tema	Vaiko teisių konvencijos ir lydimųjų principų pristatymas	
2 tema	Vaiko poreikiai ir vaiko teisės: vaikų įgalinimas suprasti jų poreikius ir poreikių transformavimas į teises	
3 tema	Vaiko teisių konvencija kaip instrukcija siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir apsaugą, susijusią su globa	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- atpažinti pagrindinius poreikius ir teisėmis grindžiamų požiūrių skirtumus;
- suprasti JT Vaiko teisių konvencijos principus ir nuostatas kaip sisteminę ir tarpdisciplininę instrukciją geriausių vaiko interesų vertinimui, planavimui ir užtikrinimui;
- suprasti, kaip Vaiko teisių konvencija gali būti naudojama kaip išsami nuoroda vaiko kontekstui suprasti, nustatyti pagrindinius susijusius asmenis ir dalyvius, dirbti siekiant integruoto, koordinuoto ir planuoto atsako.

Nurodymai dėstytojui:

Supažindinti dalyvius su 1 sesija ir jos temomis paaiškinant, kodėl buvo pasirinkta jas aptarti mokymų pradžioje.

Kodėl jos yra svarbios ir kokią vertę jos turi jų darbe?

3.1.1 1 tema. Vaiko teisių konvencijos ir jos lydimųjų principų pristatymas

Pagrindiniai punktai apie Vaiko teisių konvenciją:

- Vaiko teisių konvenciją (VTK) priėmė Jungtinės Tautos (JT) 1989 metais. Ji tapo tarptautinės teisės dalimi 1990 metais.
- Tai yra teisiškai privaloma sutartis. Valstybės, kurios pasirašė ir ratifikavo šią sutartį, pagal tarptautinę teisę privalo ją įgyvendinti.

→ VTK yra daugiausiai šalių ratifikuota žmogaus teisių sutartis pasaulyje. Vienintelė valstybė, kuri nėra jos ratifikavusi yra JAV.

→ “Vaikas” konvencijoje apibrėžiamas kaip bet kuris asmuo iki 18 metų amžiaus.

→ Pripažįstama, kad vaikai yra pažeidžiami, ir jiems reikia pagalbos. VTK užtikrina, kad jie gauna pagalbą, kuri yra būtina siekiant įgyvendinti savo teises.

→ VTK primena mums, kad vaikai yra ne tik pažeidžiami, ir jiems reikia suaugusiųjų pagalbos: vaikai yra žmonės, veikėjai ir teisių turėtojai! Jiems turi būti suteikta galimybė pasisakyti, autonomija ir savo gyvenimo kontrolė.

→ VTK primena mums, kad visos žmogaus teisės yra vienodai svarbios, nėra “prioritetinių teisių”.

→ VTK suteikia bendrą teisinį ir etinį pagrindą vaikams visame pasaulyje. Šis bendras pagrindas yra atskaitos taškas stebint progresą ir tikrinant, ar nebuvo padaryti pažeidimai.

→ VTK sukuria atskaitingumo sistemą: vyriausybės yra daugiausiai atsakingos už tai, kad vaiko teisės būtų saugomos, tačiau ir kiti suaugę asmenys turi pareigų, numatytų VTK.

Raktiniai žodžiai: vaiko teisės, Vaiko teisių konvencija, bendrieji principai, geriausi vaiko intereso, vaiko poreikiai, pagrindiniais poreikiais paremtas požiūris, žmogaus teisėmis paremtas požiūris.

3.1.2 2 tema. Vaiko poreikiai ir vaiko teisės: vaikų įgalinimas suprasti jų poreikius ir poreikių transformavimas į teises

Pagrindiniais poreikiais paremtas požiūris vs. žmogaus teisėmis paremtas požiūris¹

Anksčiau įstaigos ir veikėjai, atsakingi už vaiko teisių apsaugą, savo veiklą grindė “pagrindiniais poreikiais” paremtu požiūriu, t. y. požiūriu, kad svarbu buvo nustatyti pagrindinius žmogaus raidos reikalavimus ir advokatauti visuomenėje siekiant juos tenkinti. Nors žmogaus teisės yra poreikiais grindžiamos prielaidos, žmogaus teisėmis paremtas požiūris stipriai skiriasi nuo pagrindiniais poreikiais paremto požiūrio. Svarbiausia yra tai, kad pagrindiniais poreikiais paremtas požiūris neimplikuoja pareigų turėtojo egzistavimo. Kai yra reikalinga tenkinti poreikius, tačiau nėra “objekto”,

1. Jonsson, U. (2003) Žmogaus teisių požiūris į raidos programavimą. UNICEF ESARO, 2003 m. balandis (anglų k.), p. 20. Prieiga: https://www.unicef.org/rightsresults/files/HRBDP_Urban_Jonsson_April_2003.pdf.

niekas neturi aiškios pareigos tenkinant poreikius, ir teisės toliau gali būti pažeidinėjamos.

Teisėmis paremtas požiūris grindžiamas prielaida, kad teisių turėtojai gali reikalauti savo teisių iš teisių suteikėjų, ir todėl jiems turi būti sudaryta galimybė reikalauti teisių. Tačiau jei subjektas negali pareikalauti teisės, tai nereiškia, kad jis šios teisės netenka, kadangi žmogaus teisės yra universalios, neliečiamos ir neatimamos. Solidarumas ir įgalinimas gali reikšti pagalbą žmonėms reikalauti savo teisių. Jei niekas neužginčija teisės neigimo arba jeigu asmuo nepasinaudoja savo teise, bus laikoma, kad jų įgyvendinimui iškilo pavojus, tačiau pačios teisės nėra prarastos.

Pagrindiniais poreikiais paremtas požiūris paprastai susijęs su siekiu gauti papildomų išteklių, kad marginalios grupės galėtų įgyti teisę teikti paslaugas. Skirtingai, žmogaus teisėmis paremto požiūrio atveju siekiama bendruomenėje egzistuojančius išteklius padalinti po lygiai, kad kiekvienas galėtų gauti tokias pačias paslaugas. Todėl pagalba žmonėms užsitikrinti savo teises dažnai reiškia įsitraukimą į politinius debatus. Kol pagrindiniais poreikiais paremtas požiūris nebūtinai pripažįsta tikslinę ar istoriškai susiformavusią marginalizaciją, žmogaus teisėmis paremtas požiūris siekia tiesiogiai nugalėti tokią marginalizaciją.

Antras svarbus skirtumas tarp šių dviejų požiūrių yra susijęs su motyvacija. Iš esmės, pagrindiniais poreikiais paremtas požiūris gali būti įgyvendintas per savanorišką ar labdaros veiklą. Veiksmai, vykdomi remiantis žmogaus teisėmis paremtu požiūriu, yra grindžiami teisiniais ir moraliniais įsipareigojimais vykdyti pareigą, kuri leistų subjektu naudotis savo teisėmis. Kaip buvo paminėta anksčiau, atskaitingumas už tokią pareigą priklauso iš dalies nuo to, ar pareigos turėtojas prisiima tokią atsakomybę. Labdara neigia tokią pareigą, kadangi teikiant labdarą neatsižvelgiama į teises ir atsakomybę. Teisėmis paremtame požiūryje užuojauta ir solidarumas pakeičia labdarą. Žmogaus teisėmis paremto požiūrio reikalavimas yra kiek įmanoma grindžiamas tuo, kad visi turi turėti žmogaus teisių “pagrindą”, kuris atspindi priimant sprendimus ir atliekant veiksmus. Sprendimai ir veiksmai turi talpinti požiūrį, kad kiekvienas žmogus yra žmogaus teisių subjektas, bet ne labdaros ar savanoriškos veiklos objektas. Kai labdara dažnai susilpnina neturtingus ir kitaip pažeidžiamus asmenis, sukuria priklausomybę, solidarumas įgalina žmones ir padidina jų galimybes pagerinti savo gyvenimo kokybę.

Pagrindiniai poreikiai paremtas	Žmogaus teisėmis paremtas požiūris
Poreikiai yra patenkinti Teisės yra įgyvendintos (gerbiamos, apsaugotos, palengvintos ir įgyvendintos)	Teisės yra realizuotos (gerbiamos, apsaugotos, palengvintos ir išpildytos)
Poreikiai neimplikuoja pareigų ir įpareigojimų, nors jie ir gali sukelti pažadus	Teisės visada implikuoja koreliacines teises ir pareigas
Poreikiai ne visada yra universalūs	Žmogaus teisės visada yra universalios
Pagrindiniai poreikiai gali būti užtikrinami remiantis strategijų tikslais ar rezultatais	Žmogaus teisės gali būti įgyvendintos tik kreipiant dėmesį ir į rezultatą, ir į procesą
Poreikiai gali būti sugrupuoti pagal prioritetų hierarchiją	Žmogaus teisės yra nedalijamos, kadangi jos yra viena nuo kitos priklausančios; nėra tokio dalyko, kaip “pagrindinės teisės”
Poreikius galima užtikrinti teikiant labdarą ir savanorystę	Labdara ir savanorystė neatspindi pareigos ar įsipareigojimo
Džiugina pasakymas, kad “80 % visų vaikų, turinčių poreikį, buvo vakcinuoti”	Remiantis žmogaus teisėmis paremtu požiūriu tai reiškia, kad 20 % visų vaikų teisė gauti vakcinavimą nebuvo užtikrinta
Vyriausybė net neturi politinės valios įgyvendinti teisės aktus jodizuoti visą druską	Vyriausybė pasirenka ignoruoti savo pareigą neįgyvendindama teisės aktų

3.1.3 3 tema. Vaiko teisių konvencija kaip instrukcija siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir apsaugą, susijusią su globa

Konvencijos straipsniai gali būti sugrupuoti į keturias teisių kategorijas ir pagrindinių principų turinį.

Pagrindiniai principai: Konvencijos pagrindiniai principai apima nediskriminavimą; geriausių vaiko interesų laikymąsi, teisę į gyvybę, išgyvenimą ir raidą, ir teisę į dalyvavimą. Jie atspindi pagrindinius reikalavimus bet kurios ir visų teisių realizavimui.

Pagrindiniai principai: bendrieji reikalavimai visoms teisėms³

Nediskriminavimas (2 straipsnis): Konvencija taikoma visų vaikų atžvilgiu nepriklausomai nuo vaiko, jo tėvų arba teisėtų globėjų rasės, odos spalvos, lyties, kalbos, religijos, politinių ar kitokių pažiūrų, tautybės, etninės ar socialinės kilmės, turto, sveikatos, luomo ar kokių nors kitų aplinkybių. Su jokiais vaikais negali būti elgiama nesąžiningai jokiais pagrindais.

Geriausių vaiko interesų principas (3 straipsnis): Geriausi vaiko interesai turi būti esminė sąlyga priimant su vaikais susijusius sprendimus. Visi suaugę asmenys turėtų daryti tai, kas geriausia vaikams. Kaip suaugusieji priima sprendimus, jie turi galvoti, kaip šie sprendimai paveiks vaikus. Tai ypatingai svarbu kalbant apie biudžetą, politiką ir teisėkūrą.

Teisė į gyvybę, išgyvenimą ir raidą (6 straipsnis): Vaikai turi teisę į gyvybę. Vyriausybės turi užtikrinti, kad vaikai išgyventų ir jų raida būtų sveika.

Poreikis atsižvelgti į vaiko nuomonę (12 straipsnis): Kai suaugusieji priima sprendimus, kurie yra susiję su vaiku, vaikas turi teisę pasakyti ką galvoja, ir į šią nuomonę turi būti atsižvelgiama. Tai nereiškia, kad vaikai turi nurodinėti tėvams, kaip jie turėtų elgtis. Ši konvencija skatina suaugusiuosius išklausti vaiko nuomonės ir įtraukti juos į sprendimų priėmimo procesą, bet ne suteikti vaikams valdžią suaugusiųjų atžvilgiu. 12 straipsnis neprieštarauja tėvų teisėms ir pareigoms išreikšti savo nuomonę dėl su vaikais susijusių reikalų. Be to, Konvencija pripažįsta, kad vaiko dalyvavimo lygis turi atitikti vaiko brandos lygį. Vaiko galimybė formuluoti ir išreikšti savo nuomonę didėja kartu su amžiumi, ir daugelis suaugusiųjų natūraliai suteikia paauglių nuomonei

3. Vaiko teisių tarptautinis tinklas. Prieiga (anglų k.): <https://archive.crin.org/en/home/rights/themes/general-principles.html>.

didesnį svorį nei ikimokyklinių vaikų nuomonei, ar tai būtų šeimoje, ar priimant teisinius ar administracinius sprendimus.

A. Išgyvenimo ir raidos teisės: Tai teisės į išteklius, įgūdžius ir pagalbą, kurie yra būtini vaiko išgyvenimui ir pilnai raidai. Šie apima teisę į tinkamą maistą, pastogę, švarų vandenį, formalųjį švietimą, pirminę sveikatos apsaugą, laisvalaikį ir poilsį, kultūrinę veiklą ir informaciją apie teises. Šios teisės reikalauja ne tik būdų jas įgyvendinti, bet ir prieigos prie jų pačių. Specialios nuostatos taikomos dėl pabėgėlių vaikų, vaikų su negalia bei vaikų, kurie yra tam tikrų grupių mažuma, poreikių tenkinimo.

- 4 straipsnis (Teisių apsauga)
- 5 straipsnis (Gairės dėl tėvų)
- 6 straipsnis (Išgyvenimas ir raida)
- 7 straipsnis (Registracija, vardas, pilietybė, priežiūra)
- 8 straipsnis (Tapatybės išlaikymas)
- 9 straipsnis (Atskyrimas nuo tėvų)
- 10 straipsnis (Šeimų sujungimas)
- 14 straipsnis (Minties, sąžinės ir religijos laisvė)
- 18 straipsnis (Tėvų atsakomybės, valstybės pagalba)
- 20 straipsnis (Šeimos aplinkos netekę vaikai)
- 22 straipsnis (Vaikai pabėgėliai)
- 23 straipsnis (Vaikai su negalia)
- 24 straipsnis (Sveikata ir sveikatos priežiūros paslaugos)
- 25 straipsnis (Globos peržiūra)
- 26 straipsnis (Socialinė apsauga)
- 27 straipsnis (Tinkamos gyvenimo sąlygos)
- 28 straipsnis: (Teisė į išsilavinimą) ir 29 straipsnis (Švietimo tikslai)
- 30 straipsnis (Mažumų / bendruomenių grupių vaikai)
- 31 straipsnis (Laisvalaikis, žaidimai ir kultūra)
- 42 straipsnis (Teisių žinojimas)

B. Apsaugos teisės: Šios teisės apima apsaugą nuo bet kokios formos vaikų nepriežiūros, aplaidumo, išnaudojimo ir žiaurumo, įskaitant specialią apsaugą karo metu ir apsaugą nuo piktnaudžiavimo baudžiamojo proceso sistemoje.

- 4 straipsnis (Teisių apsauga)
- 11 straipsnis (Grobimas)
- 19 straipsnis (Apsauga nuo bet kokios formos smurto)
- 20 straipsnis (Vaikai netekę šeimos aplinkos)

- 21 straipsnis (Įvaikinimas)
- 22 straipsnis (Vaikai pabėgėliai)
- 32 straipsnis (Vaikų darbas)
- 33 straipsnis (Piktnaudžiavimas narkotinėmis priemonėmis)
- 34 straipsnis (Seksualinis išnaudojimas)
- 35 straipsnis (Grobimas, pardavimas ir prekyba žmonėmis)
- 36 straipsnis (Kitos išnaudojimo formos)
- 37 straipsnis (Sulaikymas ir nubaudimas)
- 38 straipsnis (Karas ir ginkluoti konfliktai)
- 39 straipsnis (Vaikų aukų rehabilitacija)
- 40 straipsnis (Nepilnamečių justicijos sistema)
- 41 straipsnis (Aukštesnių nacionalinių standartų laikymasis)

C. Dalyvavimo teisės: Vaikai turi teisę išreikšti savo nuomonę ir pasisakyti klausimais, susijusiais su jų socialiniu, ekonominiu, religiniu, kultūriniu ir politiniu gyvenimu. Dalyvavimo teisės apima teisę reikšti nuomonę ir būti išklausytam, teisę į informaciją ir asociacijų laisvę. Šių teisių įgyvendinimas bręstant padeda vaikams realizuoti visas savo teises ir parengia juos aktyviam vaidmeniui visuomenėje.

- 4 straipsnis (Teisių apsauga)
- 12 straipsnis (Vaiko nuomonės išklausymas)
- 13 straipsnis (Nuomonės reiškimo laisvė)
- 14 straipsnis (Minties, sąžinės ir religijos laisvė)
- 15 straipsnis (Asociacijų laisvė)
- 16 straipsnis (Teisė į privatumą)
- 17 straipsnis (Prieiga prie informacijos; žiniasklaida)

Raktiniai žodžiai: migruojantys vaikai, vaikų migracija, šeimų atskyrimas, priimančioji šalis, išgyvenimo strategijos, pažeidžiamumo vertinimas, atsparumas.

Darbas grupėse

Pasirengimas ir reikiamos priemonės

- Dalyvių kortelės su vardais
- Programos kopijos ir skaidrės, naudojamos prezentacijų metu
- Lenta su flomasteriais darbui grupėse

3.1.4 1 veikla. Dalyvių prisistatymas, lūkesčiai ir keliamos problemos - 20 min. (įvadinė veikla)

Padalinkite dalyvius į grupes po 4-5 asmenis ir duokite kiekvienam dalyviui po didelį lapą popieriaus. Paaiškinkite, kad pagrindinis šios veiklos tikslas yra geriau susipažinti ir pasidalinti mintimis apie kursą.

- Siekite, kad iš anksčiau pažįstami asmenys nedirbtų toje pačioje grupėje.
- Paaiškinkite, kad kiekviena grupė turės ne daugiau kaip po 2 minutes apibendrinti savo diskusijas. Užtikrinkite, kad jie paskirs atstovą tam padaryti ir paraginkite rašyti taip, kad kitiems tai būtų įskaitoma!

Darbo grupės užduotis

Pradėkite prisistatant kitiems grupės nariams. Paminėkite ankstesnius mokymus ar patirtį vaiko teisių srityje. Aptarkite toliau pateiktus du klausimus savo grupėje. Pasižymėkite savo atsakymus ant išdalintų lapų.

1 KLAUSIMAS. Remiantis prezentacija ir jūsų lūkesčiais šiam kursui, kas šiuose mokymuose yra naudinga ir susijusio su jūsų darbu?

2 KLAUSIMAS. Ar turite kokių klausimų dėl naudojimosi vaiko teisėmis savo darbe? Reikia parinkti tik du pagrindinius aspektus iš kiekvieno klausimo ir pateikti grupei. Jūs turėsite tik dvi minutes pateikti grupės atsakymą!

3.1.5 2 veikla. Teisių įtvirtinimas VTK - 10min. (paskesnė veikla)

Klausimas diskusijos inicijavimui. Paprašykite dalyvių užrašyti ant išdalintų lapų:

- Ar yra Konvencijoje tokių teisių, kurių jie nesupranta (su kuriomis nesutinka)?
- Kaip VTK taikoma nacionaliniuose teisės aktuose ar jų organizacijoje?
- Kaip manote, ar vaiko teisės yra vienodai įgyvendinamos visose šalyse? Kodėl taip yra, jūsų nuomone?

3.2 2 Sesija. Nelydimi vaikai

2 sesija. Nelydimi vaikai		Orientacinė trukmė: 1 valanda
1 tema	Nelydimo nepilnamečio apibrėžimas (remiantis teisiniu apibrėžimu)	
2 tema	Svarba kiekvienam vaikui turėti globėją (teisės ir geriausių interesų koncepcijos)	
3 tema	Vaiko profilis priėmimo valstybėje (pilietybės, etninė kilmė, vartojamos kalbos, lygis, amžius, prieglobsčio prašymas)	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- suprasti pagrindinius nelydimų nepilnamečių patirčių bruožus;
- suprasti globėjų vaidmens svarbą ir galimybes.

Instrukcijos dėstytojui:

Supažindinti dalyvius su 2 sesija ir jos temomis paaiškinant priežastis, kodėl buvo pasirinkta jas aptarti mokymų pradžioje.

3.2.1 1 tema. Nelydimo nepilnamečio apibrėžimas (remiantis teisiniu apibrėžimu)

Dėstytojas turi aptarti ir pateikti pavyzdžius, susijusius su šiais pagrindiniais terminais:

Nepilnametis

Remiantis Vaiko teisių konvencija⁴, vaiku laikomas *“bet kuris asmuo iki 18 metų amžiaus”*.

Tam, kad asmens atžvilgiu būtų galima taikyti specialias apsaugos ir priežiūros priemones, jis / ji turi būti iki 18 metų amžiaus, neatsižvelgiant į teises ar paprotines amžiaus ribas nepilnamečio kilmės valstybėje.

4. Vaiko teisių konvencijos 1 straipsnis.

Gali kilti abejonių dėl kieno nors amžiaus kertant ES sienas. Tokiu atveju, siekiant nustatyti tikrąjį asmens amžių, turi būti atliktas amžiaus vertinimas. Be to, kai atsakingos institucijos negali vieningai priimti išvados (ar tai nepilnametis, ar jaunas suaugęs asmuo), visos abejonės turėtų būti vertinamos asmens naudai⁵.

“Kai (aukos) amžius yra neaiškus, ir yra priežasčių tikėti, kad auka yra vaikas, asmuo laikomas vaiku siekiant gauti skubią pagalbą, paramą ir apsaugą”.

Prekybos žmonėmis direktyva (2011/36/ES), 13 straipsnio 2 dalis

Trečiųjų šalių piliečiai arba asmenys be pilietybės

Trečiosios šalies pilietis yra asmuo, kuris neturi ES valstybės narės pilietybės.⁶ Asmuo be pilietybės yra asmuo, kuris, pagal nacionalinę teisę, neturi jokios valstybės pilietybės (neegzistuoja jokie ryšiai tarp asmens ir valstybės)^{7,8}.

Nelydimas ir atskirtas nepilnametis

Nelydimas nepilnametis apibrėžiamas kaip trečiosios šalies pilietis ar asmuo be pilietybės iki 18 metų amžiaus, kuris atvyksta į valstybės narės teritoriją, nelydimas suaugusio asmens, kuris būtų už jį atsakingas arba pagal įstatymus, arba remiantis tos valstybės narės praktika, ir tol, kol jis / ji nepatenka į tokio asmens priežiūrą; ši sąvoka apima nepilnamečius, kurie tampa nelydimi jau po to, kada pateko į valstybės narės teritoriją⁹.

Be to, vaikas yra laikomas atskirtas, kai jis / ji *“buvo atskirtas nuo abiejų tėvų ar nuo ankstesnio teisinio ar paprotinio globėjo, tačiau nebūtinai nuo kitų giminačių. Todėl nelydimu nepilnamečiu gali būti laikomas asmuo, kurį lydi kiti suaugę šeimos nariai”*¹⁰.

5. Pvz., žr. Prekybos žmonėmis direktyvos (2011/36/ES), 13 str. 2 d.: “Kai aukos amžius yra neaiškus, ir yra priežasčių tikėti, kad auka yra vaikas, asmuo laikomas vaiku siekiant gauti skubią pagalbą, paramą ir apsaugą”. Europos prieglobsčio paramos biuro praktinės gairės amžiaus įvertinimui: antras leidimas, EPPB praktinių gairių serija, žr. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/easo-practical-guide-on-age-assessment-v3-2018.pdf>.

6. Direktyvos 2008/115/EB (Grąžinimo direktyva) 3 str. 1 d. ir Reglamento (EB) 2016/399 (Šengeno sienų kodeksas) 2 str. 6 d.

7. 1954 m. Konvencija dėl asmenų be pilietybės statuso, 1 str.

8. Asmuo gali įgyti pilietybę arba gimdamas, arba vėliau atitikęs specialius kiekvienoje valstybėje nustatytus reikalavimus. Gimimo būdu pilietybę gali gauti asmenys, kurie yra valstybėje, kuri pripažįsta, kad jos teritorijoje gimę asmenys laikomi jos piliečiais (jus soli, pvz., JAV, Prancūzija) arba kurio tėvai turi valstybės pilietybę ir toje valstybėje yra laikoma Jus sanguinis, ir dėl to vaikas yra automatiškai pripažįstamas valstybės piliečiu (pvz., Graikija).

9. Priskyrimo direktyva (2011/95/ES), 2 straipsnio 1 dalis.

10. KT Vaiko teisių komiteto generalinis komentaras CRC/GC/2005/6 Nr. 6 ir JT Alternatyvios vaiko priežiūros gairės (JT Alternatyvios priežiūros gairės) A/HRC/11/L.13, 8 dalis.

3.2.2 2 tema. Svarba kiekvienam vaikui turėti globėją (teisinė ir geriausių vaiko interesų koncepcija)

Išsamiai aptarkite globos svarbą kiekvienam vaikui. Geriausių vaiko interesų apsauga turi būti pagrindinis principas globėjo darbe ir veiksmuose.

Ribotas teisinis veiksmumas: kadangi jis / ji yra nepilnametis, jis / ji turi būti teisiškai atstovaujama/s visose administracinėse, teisinėse ir kitose procedūrose.

Tėvų priežiūros stoka: jo / jos teisės ir geriausi interesai turi būti apsaugoti visų procedūrų ir sprendimų priėmimo metu.

Trečiosios šalies pilietis / asmuo be pilietybės:

- Suteikti vaikui prieigą prie paslaugų, institucijų ir profesionalų, kad šis galėtų realizuoti savo teises ir tenkinti savo poreikius.

- Informuoti jį / ją tinkamu būdu.

Geriausi vaiko interesai yra dinaminė koncepcija, kuria siekiama užtikrinti vaiko holistinę raidą skatinant pilną ir veiksmingą visų VTK pripažįstamų teisių užtikrinimą. Globėjas kviečiamas įvertinti vaiko geriausius interesus kiekvieną dieną, kada tik priimamas su vaiku susijęs sprendimas. Tai gali būti, pvz., sprendimai dėl vaiko apgyvendinimo, saugumo, švietimo, sveikatos priežiūros, laisvalaikio ir atstovavimo. Globėjas turi viešuosius įgaliojimus priimdamas bet kokius su vaiku susijusius sprendimus ir užtikrina, kad geriausių vaiko interesų principas būtų laikomas pagrindiniu, kaip to reikalauja VTK 3 straipsnis, visų sprendimų, už kurių priėmimą atsakingas globėjas, priėmimo metu. Jis ar ji turi įsikišti tais atvejais, kai vaiko gerovei gresia pavojus ar kyla problemos, remdamasis savo įgaliojimų ribomis, kai sprendimas laikomas prieštaraujančiu ar neginančiu geriausių vaiko interesų.

3.2.3 3 tema. Vaiko profilis priėmimo valstybėje (pilietybės, etninė kilmė, vartojamos kalbos, lygis, amžius, prieglobsčio prašymas)

Dėstytojas turi būti užtikrintas, kad turi aktualiausią informaciją ir duomenis apie nacionalinį kontekstą ir vaiko profilį priimančioje valstybėje.

Kintamieji: lytis, amžius, pilietybės, etninės grupės, kalbos, religijos.

Kartu su dalyviais įvardinkite kilmės šalis, iš kurių vaikai atvyksta į priimančią valstybę. Paprašykite jų papasakoti, ką jie žino ar yra girdėję ir užrašykite ant lentos. Iš anksto žinokite apie vaikų kilmės valstybę, kad galėtumėte prisidėti rašant informaciją ant lentos.

Pasirinkite tris arba keturias pagrindines kilmės valstybes, iš kurių atvyksta dauguma vaikų, ir pristatykite tokius elementus, kaip regionai, etninės grupės, kalbos, religijos, šeimos struktūra, t. t.

Raktažodžiai: nelydimi ir atskirti vaikai, globėjai, globos institucija, geriausių vaiko interesų gynyba.

3.3 3 Sesija. Konteksto ir migracijos ciklo suvokimas

3 sesija. Konteksto ir migracijos ciklo suvokimas		Orientacinė trukmė: 2 valandos
1 tema	Pabėgimo ir atskyrimo priežastys (priverstinė ir savanoriška migracija)	
2 tema	Nelydimo vaiko kelias priimančioje valstybėje nuo atvykimo taško	
3 tema	Vaiko atskyrimo ir migracijos poveikis: pažeidžiamumas ir atsparumo strategijos	
4 tema	Vaiko teisių konvencijos principai ir migruojantys vaikai	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje dalyviai turėtų gebėti:

- Suvokti migracijos kompleksiskumą identifikuojant pritraukiančius ir atstumiančius veiksnius;
- Suprasti pagrindinius dabartinės migracijos politikos ir priimančios valstybės požiūrio į vaikų teises bruožus.
- Nustatyti pažeidžiamumą apibrėžiančius elementus ir kintamuosius, t. y. rizika (pvz., trauma, vaikų prievarta ir nepriežiūra, prekyba, piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis) ir atsparumas, vaikų migracijos procese.

Nurodymai dėstytojui:

Pristatykite dalyviams 3 sesiją ir jos temas paaiškindami priežastis, dėl ko buvo pasirinkta diskutuoti šia tema mokymų pradžioje.

3.3.1 1 tema. Pabėgimo ir atskyrimo priežastys (priverstinė ir savanoriška migracija)

Pagrindinės priežastys, dėl ko vaikai ir paaugliai yra priversti ar skatinami migruoti nelydimi¹¹. Reikėtų atsižvelgti į nacionalinius duomenis ir kontekstą.

1. Priežastys, dėl kurių asmenys ir ypač vaikai migruoja, paprastai

11. Žmogaus teisių taryba, Pagrindinis nelydimų migruojančių vaikų ir paauglių ir žmogaus teisių klausimas. Žmogaus teisių tarybos patariamąjį komitetą pažangos ataskaita A/HRC/33/53, 2016 m. rugpjūčio 16 d.

yra daugialypės ir priklauso nuo kilmės valstybės, socialinio ir kultūrinio konteksto bei asmeninių ir šeimos lūkesčių. Daugeliu vaikų migracijos konteksto bei asmeninių ir šeimos lūkesčių. Daugeliu vaikų migracijos atvejų skubios ir struktūrinės priežastys yra glaudžiai susijusios. Pasaulinis priverstinis persikėlimas išaugo 2017 metais¹². Metų pabaigoje, **68,5 milijonai** asmenų buvo priverstinai perkelti pasaulyje dėl persekiojimo, konfliktų, bendro pobūdžio smurto ar žmogaus teisių pažeidimo. Tai yra **2,9 milijono** daugiau nei praeitais metais (65,6 milijonai). **25,4 milijonai** yra pabėgėliai, **40 milijonų** – viduje persikėlę asmenys, **3,1 milijonai** – prieglobsčio prašytojai. Per 2017 metus daugiau nei **16,2 milijonai** asmenų buvo priversti palikti savo namus ir ieškoti apsaugos kitur; iš šio skaičiaus **11,8 milijonai** liko savo valstybėse ir maždaug **4,4 milijonai** ieškojo tarptautinės apsaugos kitur. 2017 metais **45,500** nelydimų ir atskirtų vaikų ieškojo prieglobsčio individualiai (duomenys gali būti nepilni dėl nepakankamų ataskaitų). Daugiausiai tai buvo 15-17 metų vaikai (33,300). **12,200** vaikų iš nelydimų ir atskirtų vaikų buvo 14 metų amžiaus ar jaunesni. JTVPK registruota duomenų bazė: **138,700** registruotų nelydimų ir atskirtų vaikų.

2. Dažnai yra svarbių skirtumų tarp migruojančių vaikų, kurie prašo prieglobsčio, ir kurie prieglobsčio neprašo, motyvų. Prieglobsčio siekiantys vaikai paprastai palieka savo šalį dėl baimės ar persekiojimo ar dėl bendro smurto situacijos. Vaikai, kurie neprašo prieglobsčio, paprastai yra skatinami siekti rasti geresnę ateitį. Be to, tokie vaikai ne visada nori registruotis ar būti globojami priėmimo centruose, ir tai stipriai apriboja jų gaunamą informaciją.

3. Taip pat prieglobsčio prašytojams sunku tenkinti griežtus šeimų susijungimo reikalavimus per įprastus kanalus. Europoje suaugusieji dažnai turi tenkinti minimalius pajamų reikalavimus, kad galėtų paremti vaikų migraciją šeimos sujungimo tikslu (mažas pajamas gaunantys darbuotojai migrantai nesiskaito), ir tai kartais turi ypač diskriminuojantį poveikį moterų migrantų atžvilgiu. Nepaisant bendro Europos Sąjungos teisinio pagrindo dėl šeimų susijungimo buvimo¹³, kai kuriose valstybėse narėse tęsiami ribojimai, grindžiami vaiko amžiumi, ir šeimos nariais, kurie gali apmokėti vaiko kelionę. Be to, kai kurie darbuotojai migrantai negali kreiptis dėl šeimų sujungimo, nes jie neturi leidimo teisėtai gyventi toje valstybėje, kurioje ketina pasilikti. Tai lemia, kad daug vaikų migruoja nelydimi ar atskirti siekiant pasiekti tėvus ar kitus šeimos narius kitoje valstybėje¹⁴.

12. <https://www.unhcr.org/globaltrends2017/>.

13. Europos prieglobsčio paramos biuras (2016). Praktinės gairės ieškant šeimos, EPPB praktinių gairių serija, žr. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO%20Practical%20Guide%20on%20Family%20Tracing.pdf>.

14. Tarptautinio bendradarbiavimo dėl dokumentų neturinčių migrantų platforma.

4. Tarptautinės migracijos organizacijos (IOM) vertinimu, 2,2 milijonai asmenų, įskaitant 1,5 milijoną vaikų (55 proc. viso skaičiaus) buvo perkelti valstybių viduje dėl konflikto šiaurės-rytų Nigerijoje. Skaičiuojama, kad yra beveik 400,000 Nigerijos pabėgėlių ir valstybės viduje perkeltų asmenų kaimyniniame Čade, Kamerūno šiaurėje, ir Diffa regione Nigeryje. Zimbabvėje, kurioje stipriai padidėjo vaikų migracijos srautai pastaraisiais metais, pagrindine vaikų migracijos priežastimi laikoma seksualinis globėjų išnaudojimas, tarpusavio spaudimas, globėjo mirtis (daugiausiai nuo ŽIV ir su AIDS susijusių komplikacijų), tradicinių šeimų iširimasis, valstybės biudžetas, kuriame vaiko teisės nelaikomos prioritetu, blogėjantys švietimo standartai, iškritimo iš mokyklos lygis ir skurdas.

5. Senegale vaikai, kurie sutinka kalbėti apie priežastis, dėl kurių jie migruoja, paprastai pamini ekonomines priežastis. Jų tėvai patiki juos asmenims, kurie prižada jiems rasti darbą kaimyniniuose kitų Afrikos valstybių regionuose. Tačiau daugelis yra priversti dirbti blogiausiomis vaikų darbo formomis¹⁵. Svazilende vaikai migruoja daugiausiai dėl siekio pabėgti nuo karo ir persekiojimų, ir todėl jie stengiasi patekti į nekaimynines šalis, kuriose žmogaus teisės yra gerbiamos.¹⁶

6. Daugiau nei du milijonai somaliečių yra persikėlę dėl konflikto. Skaičiuojama, kad **1,5 milijono** žmonių yra perkelti pačiame Somalyje. Beveik **900,000** yra pabėgėliai artimuose regionuose, įskaitant **308,700** Kenijoje, **255,600** Jemene ir **246,700** Etiopijoje¹⁷.

7. Vakarų ir Centrinėje Afrikoje migraciją stipriai lemia spartus regiono gyventojų skaičiaus augimas. Konfliktai Centrinėje Afrikos Respublikoje, Kongo Demokratinėje Respublikoje, Malyje ir Nigerijoje lemia didelius persikeliančių asmenų skaičius, kurių dauguma yra vaikai. Be to, dėl didelio pigaus ir produktyvaus darbo poreikio, jauni žmonės yra labai patrauklūs prekybininkams. Didelė dalis jų dirba žemės ūkio laukuose, aukso ir deimantų kasyklose, akmens kasyklose, neformaliame sektoriuje ir dirba namų ruošos darbus išnaudojančiomis sąlygomis.

8. Bangladeše, taip pat kitose Azijos valstybėse, yra tradicija įsilieti į darbo migraciją pereinant iš vaikystės į suaugusiųjų gyvenimą. Vaikai yra skatinami migruoti tuo metu, kai jie suauga, ir dažnai savo šeimų yra

15. Caritas Senegal suteikta informacija.

16. Caritas Swaziland suteikta informacija.

17. JTVPK Tarptautinės apsaugos Pietų ir Centro Somalyje apžvalga (2014 sausis); JTVPK Grąžinimai į Pietų ir Centrinį Somalį (2016 gegužė).

priverčiami migruoti, kad parvežtų pinigų į namus. Kultūrinės nuostatos ir tradicijos prisideda prie to, kad vaikai patenka į skurdą, padidėja jų pažeidžiamumas piktnaudžiavimui ir išnaudojimui¹⁸. Šie atvejai taip pat stipriai susiję su lytimi, kaip ir atvejai dėl santuokos rinkos Indijoje.

Trumpai tariant, “vaikas yra priverstas palikti savo kilmės šalį arba savo iniciatyva, arba skatinamas savo šeimos, dėl daugelio priežasčių”¹⁹. Pagrindinės priežastys, dėl ko migruoja vaikai, yra: gyvenamosios vietos ir artimųjų praradimas dėl kovos veiksmų, šeimos narių, kurie buvo vaiko maitintojai, įkalinimas, žmogaus teisių pažeidimai, vaikai tapę taikniais dėl priklausymo kuriai nors konkrečiai socialinei grupei, smurtas artimoje aplinkoje, kerštas dėl ginčų dėl žemės ar šeimos garbės, skurdas ir medicininės pagalbos nebuvimas. Taip pat, teisinio statuso nebuvimas, išnaudojimas darbe, prekyba žmonėmis, priverstinės santuokos ir bendri žmogaus teisių pažeidimai sudaro trumpą, bet esminį sąrašą priežasčių, kodėl vaikai nusprendžia palikti savo paskutinę gyvenamąją vietą, ar tai būtų jų kilmės valstybė, ar tranzitinė jų sunkios kelionės šalis.

Vaikas gali būti atskiras nuo savo šeimos arba prievarta, ar dėl savo paties ar jo šeimos noro. Priverstinio šeimos atskyrimo priežastys gali būti stichinės nelaimės, piniginių išteklių trūkumas visiems šeimos nariams pabėgti kartu, smurtinis atskyrimas bent vieno šeimos nario pabėgimo metu, įkalinimas, įtraukimas vaiko ar kito šeimos nario į karinio (sukarinto) dalinio ar grupuotės sudėtį, tapimas grobimo ar prekybos žmonėmis aukomis. Tuo pat metu, net ir savanoriškas vaiko atskyrimas nuo jo šeimos siekiant geresnės ateities gali turėti panašią perspektyvą vaikui, pvz., tėvai, mokėdami už vaiko kelionę į Europą, tikisi šviesesnės ateities savo vaikui arba bent jau geresnių gyvenimo sąlygų ir jo prisidėjimo ir / arba kad jis prisijungs prie kitų jau Europoje gyvenančių šeimos narių, kurie gali juo pasirūpinti. Visa tai turi įvertinti globėjas, kuris gali būti turėjęs visiškai kitokią vaikystę²⁰.

3.3.2 2 tema. Nelydimo vaiko kelias priimančioje valstybėje nuo atvykimo taško

Kai vaikas atvyksta iki sienos ar yra randamas valstybės teritorijoje vienas ar lydimas asmens, kuris nėra jo globėjas pagal įstatymą arba

18. Caritas Bangladesh suteikta informacija.

19. JTVPK (1994). Apsaugos ir globos teikimo pabėgėliams vaikams gairės. Ženeva: JTVPK.

JTVPK (1996). Darbo su nelydimais vaikais gairės, Ženeva: JTVPK.

JTVPK & IRC (2011). JTVPK BID gairių įgyvendinimo vadovas.

20. ASOP4G projektas (2019) Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas.

papročius, reikalingas labai greitas vertinimas, ar vaikui gresia pavojus (pažeidžiamumo testas). (Yra buvę atvejų, kai vaikai galėjo keliauti vieni per Europą nekeliant susirūpinimo vaiko teisėmis, pvz., paaugliai su patikimais dokumentais, patvirtinančiais, kad jie keliauja atostogų ar mokymosi tikslais).

Šiuo atveju, reikia pasinaudoti Geriausių vaiko interesų vertinimu (BIA). Jis susijęs su elementų specialiose situacijose įvertinimu, siekiant priimti sprendimą dėl konkretaus vaiko. Jeigu matyti grėsmės vaikui požymiai, BIA gali padėti institucijoms nuspręsti, ar būtų geriausias vaiko interesas, jei jis būtų nusiųstas į vaiko apsaugos paslaugų teikimo įstaigą tolesniam įvertinimui ir pagalbai suteikti. Šiame etape surinkta informacija paprastai būtų apribota poreikio nustatyti vaiko tapatybę, gimimo data, ir, jei reikia, pilietybę²¹. Paprastai tam prireikia ilgų interviu atlikimo.

Dėl vaikų, kuriuos lydi kas nors kitas nei jų globėjai pagal įstatymą arba papročius, yra svarbu apsvarstyti klausimus dėl jų ryšių su lydinčiu suaugusiu asmeniu kokybės. Siekiant apsidrausti nuo galimos prekybos žmonėmis atvejų, taip pat reikia įvertinti, ar geriausi vaiko interesai yra palikti vaiką su lydinčiu giminaičiu ar kitu suaugusiu asmeniu, teikiant vaiko apsaugos paslaugas.

VTK pagrindiniame komentare Nr. 6 išaiškinama, kad valstybės pareigos pagal VTK taikomos valstybės teritorijos viduje, įskaitant tuos atvejus, kai vaikai patenka į valstybės jurisdikciją, kai bando patekti į valstybės teritoriją²². Daug vaikų gali priešintis registracijai, bijoti suteikti tikslią informaciją ar nenorėti atskleisti savo tapatybės dėl baimės ar apsaugos galimybių nežinojimo. Taip gali būti dėl prekyautojų žmonėmis įtakos arba dėl tėvų duotų nurodymų jiems išvykstant, arba dėl prieglobsčio prašytojų bendruomenių ar nereguliarių imigrantų patarimų.

Be aptartų atvejų, šia tema siekiama supažindinti globėjus su procedūromis, kurios paprastai atliekamos, kai nustatoma nelydimo nepilnamečio tapatybė; kurios įstaigos paprastai yra įtraukiamos, ir kokia eiga vyksta procesas.

21. Atskirti vaikai Europos Programoje, SCEP Gerosios praktikos teiginiai, 2010 m. kovo mėn., 4 pataisytas leidimas, p. 20, p. D1, <http://www.refworld.org/docid/415450694.html>.

22. JT Vaiko teisių komiteto VTK bendrasis kom

3.3.3 3 tema. Vaiko atskyrimo ir migracijos poveikis: pažeidžiamumas ir atsparumo strategijos

Atskyrimo metu kilęs persikėlimas, išblaškymas ir nerimas gali pakenkti vaikų asmeniniam, kultūriniam ir socialiniam vystymuisi. Situacija gali smarkiai pablogėti, kai, be kita ko, vaikai kenčia ar yra kitų šeimos narių žiaurumo ar nužudymo ar kitokio pobūdžio prievartos ar smurto liudininkai.

Šeimos išskyrimas ar praradimas visada lydimas kitų veiksnių, kurie padidina nelydimų vaikų psichologinį pažeidžiamumą. Kaip apsaugos veiksniai nurodomi šeimos narių, kitų suaugusiųjų, bendraamžių buvimas ir kultūrinė praktika, o kaip rizikos veiksniai yra kitokio pobūdžio traumos ir trūkumai - smurto poveikis, persekiojimas, badas, persikėlimas iš gimtosios sociokultūrinės aplinkos - dėl to gali kilti stresas. Šeimos išskyrimas ar praradimas lemia daug didesnes psichologines kančias. Visi specialistai ir globėjai, dirbantys su nelydimais vaikais ar priimančys sprendimus dėl jų, turi suprasti, kokį poveikį atsiskyrimas gali turėti vaikams. Atskyrimo poveikis aptariamas JTVPK gairėse dėl darbo su nelydimais vaikais (1997)²³.

Nelydimų vaikų patirtis gali turėti įtakos jų santykiams su globėjais ar kitais specialistais, dirbantiems su nelydimais vaikais.

Nelydimi vaikai gali:

- jausti kaltę ar gėdą išgyvenus, kai kiti šeimos nariai neišgyveno;
- bijoti dėl keisto profesionalo vaidmens atsižvelgiant į bauginančią patirtį, kurią jie galėjo turėti su valdžios atstovais savo gimtojoje šalyje;
- neigiamai susieti bet kurį asmenį, kuris prašo pakartoti savo „istoriją“ su patirtimi, kuri lėmė jų atsiskyrimą;
- „laikyti paslaptį“, nes agentas liepė tai padaryti, nes bijo dėl „paliktų“ šeimos narių arba todėl, kad negali kalbėti apie juos;
- bijoti būti priblokšti atskleisdami tam tikrą informaciją, nes jie bando užmaskuoti skaudžias paskutinių gyvenimo įvykių detales, jiems sunku įsisavinti informaciją - tai gali sukelti dar daugiau painiavos ir baimės.

Dėl visų šių priežasčių nelydimiems vaikams reikia duoti laiko ir tinkamas progas „papasakoti savo istorijas“. Baimė dėl poveikio paliktai šeimai ar kitų asmenų papasakoti dalykai gali būti pripažįstama kaip neišvengiamas šio

23. <https://www.unhcr.org/publications/legal/3d4f91cf4/guidelines-policies-procedures-dealing-unaccompanied-children-seeking-asylum.html>.

proceso vilkinimas.

3.3.4 4 tema. Vaiko teisių konvencijos principai ir migruojantys vaikai

Devyni principai dėl migruojančių vaikų²⁴

1. Migruojantys vaikai (ir kiti migracijos paveikti vaikai) visų pirma laikomi vaikais, o atliekant bet kokius veiksmus, susijusius su jais, pirmiausia atsižvelgiama į jų interesus. Migracijos paveiktiems vaikams turėtų būti užtikrintos tokios pačios teisės kaip ir visiems kitiems vaikams - įskaitant gimimo registraciją, asmens tapatybės patvirtinimą, tautybę ir galimybes mokytis, sveikatos priežiūrą, būstą ir socialinę apsaugą. Atsakingas asmuo neturi manyti, kad standartiniai sprendimai tinka visiems vaikams; prieš priimdami ilgalaikį sprendimą dėl kiekvieno vaiko, jie turi atlikti individualų ir šeimos vertinimą. Vaikams negali būti leista kirsti sieną neatlikus tinkamos ir individualios jų prašymo analizės ir tinkamai pagrįstų garantijų, atitinkančių interesus.

2. Visi vaikai turi teisę į gyvenimą, išgyvenimą ir vystymąsi. Visi vaikai turi teisę į gyvenimo lygį, tinkamą jų fiziniam, protiniam, dvasiniam, moraliniam, švietimo ir socialiniam vystymuisi. Valstybių pareiga numatyti ir užkirsti kelią žalai, įskaitant vaikų migracijos priežastis, ir investuoti į patikimas paieškos ir gelbėjimo operacijas, kad būtų išvengta žalingų migracijos padarinių. Tvarios investicijos į materialinę ir socialinę paramą bei pragyvenimo galimybės yra būtina sąlyga siekiant užkirsti kelią pavojingoms kelionėms ir sudaryti sąlygas vaikui vystytis²⁵.

3. Vaikai turi teisę laisvai judėti savo valstybėje, išvykti iš savo valstybės ir bet kurios kitos šalies. Vaikai turi teisę migruoti ieškodami šeimos gyvenimo, saugumo ar galimybių. Visų pirma, jie turi teisę bėgti nuo smurto ir pavojų.

4. Vaikų sulaikymas dėl jų ar jų tėvų migracijos statuso yra vaiko teisių pažeidimas ir visada prieštarauja geriausių vaiko interesų principui. Valstybės turėtų operatyviai ir visiškai nutraukti migracijos paveiktų vaikų sulaikymą ir leisti vaikams likti su šeima ir / arba globėjais, nesusijusiems su laisvės

24. Recommended Principles for Children on the Move and Other Children affected by Migration (2016) žr.: <https://principlesforcom.jimdo.com>.

25. Human Rights Council, Global issue of unaccompanied migrant children and adolescents and human rights, Progress report of the Human Rights Council Advisory Committee, A/HRC/33/53, 16 August 2016

atėmimu, bendruomenės pagrindais, kol bus išspręstas jų imigracijos statusas.

5. Visais migracijos etapais vaikai neturi būti atskirti nuo savo tėvų ar pirminių globėjų (nebent tai atitiktų jų interesus). Valstybės neišskiria vaikų iš savo šeimų (pvz., nustatydamos sunkias ir užsitęsusias šeimos susijungimo procedūras, atmesdamos sukaupytą socialinės apsaugos išmokų perkeliamumą, sulaikydamos neteisėtus migrantus kartu su vaikais, deportuodamos nepilnamečių piliečių tėvus ar atsisakydamos leisti vaikus lydėti migruojančius darbuotojus tėvus). Ir atvirkščiai, priverstinis vaiko išsiuntimas niekada neturėtų būti laikomas priimtiniu šeimos susijungimo būdu arba automatiškai laikomas geriausiu vaiko interesu. Bet koks vaiko išsiuntimas turi būti saugus ir atitikti vaiko interesus. Jei išsiuntimas susijęs su vaiku, atskirtu nuo šeimos, jis turi būti lydimas ir stebimas.

6. Nei vienas vaikas nėra neteisėtas - vaikai turėtų būti apsaugoti nuo visų formų diskriminacijos. Migruojančių vaikų ir kitų asmenų, paveiktų migracijos, kriminalizavimas ir stigmatizavimas pažeidžia šį principą. Kalbant apie migrantus ir jų vaikus, valstybės ir kiti subjektai turėtų naudoti nediskriminuojančią terminiją.

7. Vaikų apsaugos sistemos turi apsaugoti visus vaikus, įskaitant migruojančius vaikus ir migracijos paveiktus vaikus. Kurdamos ir įgyvendindamos nacionalines vaikų apsaugos sistemas valstybės atsižvelgia į keliaujančių vaikų ir kitų migracijos paveiktų vaikų specifinius poreikius ir požiūrius. Valstybės saugo vaikus nuo išnaudojimo, smurto, prievartos ir kitų nusikaltimų, taip pat nuo nusikalstamumo ar seksualinio išnaudojimo, kad patenkintų jų pagrindinius poreikius. Valstybės ir regioninės organizacijos yra atsakingos už nuolatinės apsaugos valstybės ir vietos valdžios institucijose, per kurias keliauja vaikai, saugumą ir prireikus skatina suderintą apsaugos praktiką, plėtojamą vietos bendruomenių.

8. Migracijos valdymo priemonės neturi neigiamai paveikti vaikų žmogaus teisių. Valstybės gerbia vaikų teises, kurias garantuoja tarptautinės žmogaus teisės, pabėgėlių ir humanitarinė teisė, įskaitant negrąžinimo principą, ir bet kokias konkrečioms vaikams skirtas apsaugos priemones. Valstybių pareiga yra užtikrinti tikslų vaikų identifikavimą, įvertinti įstatymų ir politikos poveikį migruojantiems vaikams (ir kitiems migracijos paveiktiems vaikams) ir vengti neigiamo poveikio. Niekada negali būti pateisinamas tyčinis transporto nesaugumas siekiant atgrasyti migrantus nuo kelionių. Vaikams reikalingas saugumas ir stabilumas sveikam vystymuisi. Valstybės, kurios atsižvelgia į

geriausius vaiko tik iki 18 metų interesus (arba tik suteikia vaikams leidimą likti jų teritorijoje iki šio amžiaus), daro neigiamą poveikį vaiko teisėms.

9. Vaikai turi teisę laisvai reikšti savo nuomonę visais su jais susijusiais klausimais ir į jų nuomonę turi būti atsižvelgiama pagal jų amžių, brandą ir supratimą. Valstybės užtikrina, kad migracijos paveikti vaikai, nepriklausomai nuo to, ar jie yra kilmės valstybėje, ar ne, visais migracijos etapais turėtų veiksmingą prieigą prie kokybiškos informacijos ir nemokamo teisinio atstovavimo, vertimo žodžiu ir, jei jie yra nelydimi ar atskirti, globos.

Raktiniai žodžiai: migruojantys vaikai, vaikų migracija, šeimų atskyrimas, priimanči šalis, išgyvenimo strategijos, pažeidžiamumo įvertinimas, atsparumas.

3.4 4 Sesija. Vaikų teises ir migraciją reguliuojanti nacionalinė teisinė bazė

4 sesija. Vaikų teises ir migraciją reguliuojanti nacionalinė teisinė bazė		Orientacinė trukmė: 1,5 valandos
1 tema	Su migracija susijusios teisinės nuostatos – priėmimas, registracija, nepilnametystės nustatymas, amžiaus vertinimas	
2 tema	Nuostatos dėl teisinio statuso (tarptautinė apsauga, humanitarinė apsauga)	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a. žinoti pagrindinius teisinius instrumentus, susijusius su nelydimais vaikais;
- b. suprasti pagrindinius kintamuosius, kurie gali nustatyti situaciją, statusą ir teises galimybes vaikui, taip pat to perspektyvas ateityje.

3.4.1 1 tema. Su migracija susijusios teisinės nuostatos – priėmimas, registracija, nepilnametystės nustatymas, amžiaus vertinimas

3.4.2 2 tema. Nuostatos dėl teisinio statuso (tarptautinė apsauga, humanitarinė apsauga)

Nurodymai dėstytojui:

Dėstytojai turėtų supažindinti su nelydimų vaikų, migracijos ir prieglobsčio politikos nacionaliniais įstatymais. „Powerpoint“ pristatymai padės pateikti tokią teisinę informaciją pradedant teisinėmis nuostatomis dėl ES valstybės sienos kirtimo, nepilnamečių priėmimo, tapatybės nustatymo, amžiaus nustatymo, teisinio statuso (tarptautinės apsaugos ar kitokio migracijos statuso: procedūra ir garantijos). Susipažinti su pagrindiniais dokumentais, kurie bus teikiami vaikams.

Raktiniai žodžiai: priėmimas, tapatybės nustatymas, amžiaus įvertinimas, teisinis statusas, tarptautinė apsauga, humanitarinė apsauga.

DARBAS GRUPĖSE

Priverstinė migracija iš Sirijos į Europos valstybę

- Du broliai, Ali ir Suni, atvyko į valstybę patyrę traumuojančią ir ilgą kelionę iš Alepo (Sirija).
- Jų šeima, tėvai ir dar du broliai, žuvo.

Klausimai:

Prašome nurodyti:

- Kokios teisinės kategorijos gali būti taikomos kiekvienam minėtam vaikui?
- Kokios teisinės procedūros gali būti pradėtos kiekviename iš minėtų vaikų atvejų?
- Kokios valstybių ar NVO iniciatyvos gali prisidėti prie jų saugumo ir apsaugos?

Mokymų turinio aprašymas

4 B DALIS. Globėjas - 2 diena

Antrąją mokymų dieną sudaro trys sesijos, susijusios su globėjo temomis. Konkrečiau kalbant, bus aptartas jo vaidmuo ir konkrečios pareigos, taip pat jo teisės ir atsakomybė prieš vaikus, kaip numatyta įstatymuose ir 10 pagrindinių globos standartų. Pereinant prie daugiau su praktika susijusių klausimų, globėjai turės galimybę sužinoti apie savo pareigas, kaip reaguoti į ekstremalias situacijas ir kaip priimti sprendimus dėl vaiko, įtraukiant vaiką ir kitus susijusius veikėjus. Po to bus pristatyta vaiką supančių agentūrų, organizacijų ir specialistų pagalbos teikimo sistema atsižvelgiant į vaikų poreikius (išgyvenimas, raida, apsauga ir dalyvavimas). Šį pristatymą papildys naudingų nuorodų sąrašas (atitinkamos tarnybos, agentūros ir institucijos). Galiausiai globėjai bus pakviesti įsitraukti į vaidmenų žaidimą, kad galėtų efektyviai ginti vaiko interesus.

4.1 5 Sesija. Globėjo vaidmuo

5 sesija. Globėjo vaidmuo		Orientacinė trukmė: 1,5 valandos
1 tema	Globėjo vaidmuo ir pagrindiniai įgaliojimai	
2 tema	Teisės aktais nustatytos globėjo atsakomybės ir teisės	
3 tema	Globa praktikoje (aktyvūs globėjai dalinasi patirtimi apie savo vaidmenį)	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a. atlikti savo, kaip globėjo, vaidmenį;
- b. suprasti savo, kaip pagrindinio asmens siekiant užtikrinti geriausius vaiko interesus ir teises, vaidmenį;
- c. nustatyti, kaip naudotis teisės aktu ir procedūriniais elementais, kurie gali turėti įtakos vertinant ir apibrėžiant geriausius vaiko interesus.

Nurodymai dėstytojui:

Pateikite dalyvius paskesnę klausimyną ir supažindinkite juos su 5 sesija ir jos temomis, paaiškindami priežastis, kodėl pasirinkote juos aptarti mokymo pradžioje.

4.1.1 1 tema. Globėjo vaidmuo ir pagrindiniai įgaliojimai

Globėjas: globėjas yra nepriklausomas asmuo, kuris rūpinasi vaiko interesais ir bendrąja gerove ir šiuo tikslu papildo ribotą vaiko veiksmumą. Globėjas visose bylose veikia kaip įstatyminis vaiko atstovas taip pat, kaip vienas iš tėvų atstovauja savo vaikui²⁶.

Atstovas (kartais vadinamas įstatyminiu atstovu): atstovas - asmuo arba organizacija, kuriuos paskiria kompetentingos institucijos, kad šis padėtų ir atstovautų nelydimam [vaikui] [tarptautinės apsaugos] procedūrose, siekdamas užtikrinti geriausius suinteresuotų asmenų interesus ir, jei reikia, įgyvendina vaiko veiksmumą.”²⁷

Ne teisininkas: atstovai ar teisiniai atstovai skiriasi nuo kvalifikuoto advokato ar kito teisinio specialisto, teikiančio teisinę pagalbą, kalbančio vaiko vardu ir teisėtai atstovaujančiam jį rašytiniuose pareiškimuose ir asmeniškai administracinėse bei teisminėse institucijose baudžiamuosiuose, prieglobsčio ar kituose teisiniuose procesuose, kaip numatyta nacionalinėje teisėje²⁸.

Ne globėjas ar socialinis darbuotojas / paslaugų teikėjas: globėją taip pat reikia atskirti nuo socialinių darbuotojų ir kitų globėjų, atsakingų už materialinius vaiko poreikius. Socialiniai darbuotojai ar kiti globėjai bei asmenys, teikiantys vaikui kasdienę priežiūrą, nėra globėjai, nebent dėl

26. JT Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 6 CRC/GC/2005/6 ir JT Alternatyvios priežiūros gairės A/HRC/11/L.13.

27. Priėmimo sąlygų direktyvos (2013/33/EU), 2 straipsnio j punktą.

28. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūra (FRA) (2015), Tėvų globos netekusių vaikų globos vadovas, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidybos biuras, p. 15.

įstatymų numatytų sąlygų jie prisiima atsakomybę už vaiko gerovę ir papildo vaiko ribotą teisinį veiksnumą²⁹.

Globos tarnyba: „Globos tarnyba“ yra institucija ar organizacija ar kitas juridinis asmuo, kuris yra atsakingas už globėjų įdarbinimą, paskyrimą, stebėjimą, priežiūrą ir mokymą. Globos institucijos ar organizacijos vaidmuo turėtų būti nustatytas įstatyme³⁰.

Globos apsauga kaip vaiko apsaugos sistemos dalis

Jungtinių Tautų Vaikų fondas (UNICEF)³¹ vaiko apsaugos sistemą apibrėžia kaip:

„įstatymų, politikos, taisyklių ir paslaugų, reikalingų visuose socialiniuose sektoriuose, ypač socialinės gerovės, švietimo, sveikatos, saugumo ir teisingumo, rinkinį, siekiant užtikrinti prevenciją ir reaguoti į su apsauga susijusią riziką. Šios sistemos yra socialinės apsaugos dalis ir apima ne tik jas [...]. Atsakomybė dažnai nustatoma vyriausybiniams agentūroms, o paslaugas teikia vietos valdžios institucijos, nevalstybiniai paslaugų teikėjai ir bendruomenės grupės, todėl sektorių ir lygių koordinavimas, įskaitant įprastas kreipimosi sistemas, yra būtinas veiksmingų vaikų apsaugos sistemų komponentas“.

Integruota vaikų apsaugos sistema nukreipia vaiką į centrą. Tai užtikrina, kad visi pagrindiniai veikėjai ir sistemos – švietimas, sveikata, gerovė, teisingumas, pilietinė visuomenė, bendruomenė, šeima – kartu dirbtų, kad apsaugotų vaiką. Toks integruotas požiūris užtikrina galimybę reaguoti į įvairias situacijas, su kuriomis gali susidurti atskiras vaikas. Tai turi atitikti vaikų, įskaitant prekybos žmonėmis aukas toje pačioje šalyje, ir tuos, kurie kirto tarptautines sienas, poreikius. Kaip reikalauja VTK, pirmiausia turi būti atsižvelgiama į vaiko interesus³².

Nacionalinės globos sistemos yra neatsiejama vaikų apsaugos sistemų dalis. Jie turėtų stengtis patenkinti visų vaikų, kurie visam laikui ar laikinai netenka tėvų globos ir kuriems reikalinga apsauga, poreikius. Globėjai yra vienas iš svarbiausių apsaugos sistemos bruožų vaikams, kuriems trūksta šeimos

29. Ibid

30. JT Alternatyvios priežiūros gairės, A/HRC/11/L.13 JT Vaiko teisių komiteto Bendrasis komentaras Nr. 6 CRC/GC/2005/6.

31. UNICEF (2008), UNICEF vaiko apsaugos strategija, E/ICEF/2008/5/Rev.1, 2008 m. gegužės 20 d., žr.: www.unicef.org/protection/files/CP_Strategy_English.pdf.

32. Europos Sąjungos Pagrindinių teisių agentūra (FRA) (2015), Tėvų globos netekusių vaikų globos vadovas, Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidybos biuras, p. 17.

aplinkos, ir kurių interesams negali atstovauti tėvai.

Globėju turėtų būti asmuo, turintis išsamiausią vaizdą apie vaiko situaciją ir individualius poreikius. Globėjas turi unikalią galimybę būti jungtimi tarp įvairių institucijų ir vaiko. Globėjas taip pat gali padėti užtikrinti vaiko apsaugos tęstinumą ir sudaryti sąlygas vaikui veiksmingai dalyvauti priimant visus sprendimus, turinčius įtakos jam ar jai, laikantis VTK 12 straipsnio nuostatų. Globėjui skiriant tiek pat dėmesio, kaip ir vaikui, sustiprės globėjo preventinis ir apsauginis vaidmuo³³.

Pristatyti Globos praktikos pagrindinius standartus (10 pagrindinių standartų³⁴)

Globėjo vaidmuo ir atsakomybė:

1. Globėjas pasisako už tai, kad visi sprendimai būtų priimami atsižvelgiant į vaiko interesus ir siekiant apsaugoti ir ugdyti vaiką. (VTK 3, 12, 6, 12, 18, 20, 24, 27, 28, 29, 31 str.)

Globėjas geba reguliariai skatinti, vertinti ir koreguoti geriausius vaiko interesus, įtraukia visus susijusius dalyvius ir užtikrina, kad vaiko geriausių interesų vertinimas būtų pagrįstas vaiko nuomone ir individualiomis aplinkybėmis.

2. Globėjas užtikrina vaiko dalyvavimą priimant bet kokį sprendimą, kuris turi įtakos vaikui. (VTK 12, 13, 17 str.)

Globėjas teikia informaciją vaikams draugišku būdu ir tikrina, ar vaikas ją supranta ir atsimena, atidžiai klauso vaiko ir užtikrina, kad planai būtų pagrįsti vaiko nuomone, taip pat jis yra atviras atsiliepimams ir valdo lūkesčius.

3. Globėjas užtikrina vaiko saugumą. (VTK 2, 3, 6, 16, 19, 20, 22, 32-39 str.)

Globėjas teikia didžiausią įmanomą prioritetą vaiko saugumui, atpažįsta piktnaudžiavimo vaikais ir prekybos žmonėmis signalus, veikia ir praneša apie bet kokią žalą ar pavojų, užtikrina, kad vaikas žinotų, jog yra laukiamas pasakyti bet ką, susijusį su jo saugumu, konfidencialumą pažeidžia tik tada, kai vaikui gresia pavojus, užtikrina aukoms tinkamą priežiūrą ir yra pasirengęs

33. Ibid., p. 18.

34. <http://www.corestandardsforguardians.eu/p/1/169/international-report>.

būti stebimas dėl savo elgesio.

4. Globėjas veikia kaip advokatas, gindamas vaiko teises. (VTK 12, 3, 5 str. ir 18 str. 1 ir 2 d.)

Globėjas yra ryžtingas, pareigingas prižiūrėtojas, ginantis vaiko teises, demonstruoja emocinę jėgą, priešinasi sprendimams, kurie nėra priimami atsižvelgiant į vaiko interesus, ir elgiasi teisingai vaiko atžvilgiu.

5. Globėjas veikia kaip tiltas tarp vaiko ir kitų susijusių dalyvių bei yra jo pagrindinis dėmesio centras. (VTK 3, 5 str., 14 str. 2 d., 18 str., 27 str. 2 d.)

Globėjas palaiko ryšius su visais susijusiais dalyviais, užtikrina, kad būtų informuojamas apie visus sprendimus, turinčius įtakos vaikui, ir prireikus dalyvauja posėdžiuose, padeda užmegzti ryšius su vaiko bendruomene ir užmegzti ryšius, suteikiančius vaikui pojūtį, kad priklauso šeimai ar grupei.

6. Globėjas užtikrina, kad būtų laiku parinktas ir įgyvendintas tvarus sprendimas. (VTK 3, 6, 10, 16, 18, 19, 20, 22, 24, 27, 28, 34-38 str.)

Globėjas užtikrina ilgalaikio ir saugaus sprendimo parinkimą ir ragina kitus įrodyti, kad jų siūlomi sprendimai pirmiausia atsižvelgia į vaiko interesus, palaiko vaiko sujungimą su šeima ir palaiko vaiko integraciją priimančioje šalyje, kai tai labiausiai atitinka vaiko interesus, užtikrina saugumą, kai vaikas bus grąžintas, ir paruošia vaiką visiems numatomiems pokyčiams, kurie įvyks sulaukus aštuoniolikos.

Globėjas ir atskirtas vaikas:

7. Globėjas su vaiku elgiasi pagarbiai ir oriai. (VTK 8, 7, 12, 13, 14, 16, 30 str.)

Globėjas demonstruoja tinkamą elgesį, elgiasi su vaiku nešališkai dėl jo tapatybės, privatumo ir kultūrinių skirtumų, palaiko vaiką kuriant santykius su bendraamžiais ir demonstruoja lankstų požiūrį, pritaikytą individualiems vaiko poreikiams.

8. Globėjas užmezga ryšį su vaiku, paremtą abipusiu pasitikėjimu, atvirumu ir konfidencialumu. (VTK 3, 5, 12, 13, 14 str., 18 str. 1 ir 2 dalys, 19, 20 str.)

Globėjas visada yra sąžiningas su vaiku, vykdo savo pažadus ir saugo visą

informaciją, išskyrus atvejus, kai būtina išlaikyti konfidencialumą, kad vaikas būtų saugus, atkreipia dėmesį į žodinį ir neverbalinį bendravimą, yra empatiškas vaiko atžvilgiu ir teikia moralinę paramą bei apsaugą, paaiškina vaikui, kad dingęs vaikas yra visada laukiamas grįžti.

9. Globėjas yra prieinamas. (VTK 5 str., 18 str. 2 d., 20 str.)

Globėją galima lengvai pasiekti, jis gyvena pakankamai arti vaiko, kad galėtų greitai reaguoti į sunkumus, po paskyrimo susitinka su juo kuo greičiau ir dažnai aplanko vaiką bei bendrauja pagal vaiko amžių ir raidą, prireikus pasitelkdamas vertėjus žodžiu, susisieikia su vaiku ir palaiko ryšį, net ir nesant specialaus poreikio.

Globėjo kvalifikacija:

10. Globėjas turi reikiamų profesinių žinių ir kompetenciją. (VTK 3 str. 3 d., 18 str. 2 d., 19, 20 str.)

Globėjas yra aktyvus nustatant mokymosi ir tobulėjimo poreikius, tvarko savo turimus resursus ir turimus išteklius, yra atskaitingas, dirba pagal nustatytą metodiką, žino asmenines ir profesines ribas, prireikus siekia palaikymo ir konsultavimo bei yra atviras prižiūrėti ir stebėti.

4.1.2 2 tema. Teisės aktais nustatytos globėjo atsakomybės ir teisės

Nacionaliniais teisės aktais nustatytos globėjo atsakomybės ir teisės. Reikia atkreipti dėmesį, kad globėjo užduotis yra:

1. saugoti geriausius vaiko interesus (užtikrinti teisę nebūti diskriminuojamam, teisę į gyvybę, išgyvenimą bei raidą ir teisę būti išklausytam);
2. palaikyti ir užtikrinti vaiko gerovę;
3. prisidėti prie riboto vaiko veiksnio įgyvendinimą (tokiu pačiu būdu, kaip tėvai atstovauja savo vaikams).

4.1.3 3 tema. Globa praktikoje (aktyvūs globėjai dalinasi patirtimi apie savo vaidmenį)

Čia yra galimybė pakviesti globėją trumpai papasakoti apie darbo globėju patirtį. Paskatinkite jį kalbėti apie tai, kas jam buvo labai sudėtinga, kas buvo

pozityvu ir kas, atrodo, skyrėsi nuo ankstesnės jo patirties.

Raktiniai žodžiai: globėjas, globėjo įgaliojimai, globėjo vaidmuo ir pareigos, globos sistema, 10 pagrindinių standartų.

4.2 6 Sesija. Situacijų valdymas

6 sesija. Situacijų valdymas		Orientacinė trukmė: 3 valandos
1 tema	Ką globėjas turėtų daryti? (atvejo analizės)	
2 tema	Standartinių veiklos procedūrų, kurias turi vykdyti globėjas aprašymas ir jų variacijos remiantis taikoma priežiūra	
3 tema	Sprendimų priėmimo procesas – įtraukiant vaiką ir kitus veikėjus; etinių dilemų sprendimas	
4 tema	Reakcija į neatidėliotinas situacijas (atvejo analizių naudojimas)	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a.** suprasti, ką turi atlikti globėjas, kad išpildytų savo vaidmenį;
- b.** pasidalinti su vaiku realistiniu ir suprantamu teisinių ir procedūrinių aspektų, susijusių su jo / jos situacija ir perspektyvomis, vertinimu;
- c.** įtraukti vaiką ir kitus dalyvius į prasmingą situacijos planavimą ir nustatyti su vaiku susijusius ilgalaikius sprendimus;
- d.** žinoti, kaip reaguoti į neatidėliotinas situacijas, pvz., kai vaikas yra dingęs, agresyviai elgiasi, žaloja save, yra benamis.

Nurodymai dėstytojui:

Supažindinkite dalyvius su 6 sesija ir jos temomis, paaiškindami motyvus, kodėl pasirinkote juos aptarti mokymo pradžioje.

4.2.1 1 tema. Ką globėjas turėtų daryti? Atvejo analizės

Vaiko geriausių interesų įvertinimas ir nustatymas

Nurodymai dėstytojui: Dalyviams pateikiamos atvejo analizės, kad šie galėtų dirbti pagal pateiktus scenarijus.

Geriausi vaiko interesai vertinami atsižvelgiant į vaiko amžių ir brandą, taip pat į vaiko nuomonę, poreikius ir rūpesčius. Vaiko teisių komitetas savo 2013 m. Bendrame komentare Nr. 14 išvardija elementus, į kuriuos reikia atsižvelgti vertinant vaiko interesus:

- vaiko nuomonė;
- vaiko tapatybė;
- šeimos aplinkos išsaugojimas ir ryšių palaikymas;
- vaiko priežiūra, apsauga ir saugumas;
- pažeidžiamumo padėtis;
- vaiko teisė į sveikatą;
- vaiko teisė į mokslą.

Komitetas taip pat teikia rekomendacijas, kaip suderinti šiuos elementus, pvz., šeimos aplinkos išsaugojimas gali prieštarauti poreikiui apsaugoti vaiką nuo tėvų smurto ar prievartos rizikos. Tokiose situacijose elementai turės būti pasverti vienas su kitu, kad būtų rastas vaiko interesus atitinkantis sprendimas.

Be tokio reguliaraus vaiko interesų įvertinimo, nacionalinėje teisėje gali būti reikalaujama nustatyti formalų geriausių interesų vertinimą dėl rimtų sprendimų, turinčių įtakos vaiko gyvenimui, pvz., priimti ilgalaikį sprendimą. Tokį apsisprendimą turėtų atlikti daugiadisciplininė komanda, laikydamasi griežtų procedūrinių apsaugos priemonių.

ES įstatymai taip pat teikia rekomendacijas valstybėms narėms vertinant vaiko interesus. Priėmimo sąlygų direktyvos (2013/33 ES) 23 straipsnio 2 dalyje numatyta, kad „vertindamos vaiko interesus, valstybės narės visų pirma tinkamai atsižvelgia į šiuos veiksniai:

- šeimos susijungimo galimybes;
- nepilnamečio gerovę ir socialinę raidą, ypač atsižvelgiant į nepilnamečio kilmę;
- saugą ir saugumą, ypač kai yra pavojus, kad nepilnametis taps prekybos žmonėmis auka;
- nepilnamečio nuomonę pagal jo amžių ir brandą.“

Globėjas turi dalyvauti formaliai nustatant geriausius interesus, kad būtų užtikrinta, jog sprendimų priėmimo procese svarbiausi yra vaiko interesai, ir kad būtų gerbiama vaiko teisė būti išklausytam, kaip reikalaujama VTK 12 straipsnyje³⁵.

35. Europos prieglobščio paramos biuras (2016). Praktinės gairės ieškant šeimos, EPPB praktinių gairių serija, žr. <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/EASO%20Practical%20Guide%20on%20Family%20Tracing.pdf>

4.2.2 2 tema. Standartinių veiklos procedūrų, kurias turi vykdyti globėjas, aprašymas ir jų variacijos remiantis taikoma priežiūra

5 intervencijų etapai

1. Registracija / tapatybės nustatymas

- Pažeidžiamo vaiko tapatybės nustatymas ir registracija
- Informacijos rinkimas
- Kitų specialistų informuotumo didinimas apie vaiko situaciją

2. Vertinimas

- Nuolatinis informacijos rinkimo ir analizės procesas, siekiant priimti sprendimus dėl būtinų būsimų veiksmų
- Vaiko pažeidžiamumo ir gebėjimų vertinimas

3. Paslaugų teikimo veiksmų planas

- Individualaus plano kiekvienam vaikui sukūrimas, įskaitant tiesioginę paramą ar nuorodą į paslaugas
- Specialūs žingsniai, kurių reikia imtis, kad būtų pasiekti įvertinimo tikslai ir laukiami rezultatai

4. Tolesni veiksmai / proceso stebėseną

- Reguliari atvejo stebėseną ir peržiūra
- Veiksmų pakartotinis įvertinimas ir patikrinimas siekiant nustatyti esamą vaiko situaciją ir išnagrinėti rengiamą veiksmų planą

5. Atvejo užbaigimas

- Pagalbos ir paslaugų teikimo vaikui nutraukimas dėl nustatytų teigiamų rezultatų remiantis ankstesnėje stebėsenoje apibrėžtais vertinimo kriterijais.

Nors gali būti atvejo darbuotojas, atsakingas už nelydimą vaiką, svarbu, kad visi specialistai dirbtų kartu. Tokiu būdu jie gali prisidėti prie skirtingų atvejų valdymo etapų ir suteikti skirtingas žinias ir paslaugas, kurių gali prireikti vaikui. Tokiu būdu dirbant kartu pripažįstamas **daugiasektorinis požiūris** į atvejų valdymą.

- Tai reiškia, kad atvejo darbuotojas neturėtų daryti visko pats, o vertinimo procese jį turėtų palaikyti ir padėti kolegos iš skirtingų profesijų.

- Tačiau dirbant kartu gali reikėti dalintis konfidencialia informacija, ypač jei norime neleisti vaikams vėl ir vėl užduoti tuos pačius klausimus.

- Rekomenduojama, kad atvejo valdymą atliktų gerai apmokyti darbuotojai. Tai svarbu, nes neturėdami reikiamų įgūdžių visapusiškai įvertinti ir priimti teisingus sprendimus, atsižvelgiant į vaiko interesus, darbuotojai gali sukelti neigiamas pasekmes jų betarpiškai ir būsimai gerovei.

→ Taip pat svarbu, kad patys vaikai visapusiškai dalyvautų atvejo vadybos procese.

Standartinės veiklos procedūros bus aptariamose, kaip aprašyta standartinių veiklos procedūrų globėjams vadove, t. y. kokių veiksmų nuo paskyrimo momento paprastai turėtų imtis globėjas atstovaudamas ir užtikrindamas vaiko teisių apsaugą bei bendrą gerovę.

Užduotys pateikiamos remiantis trimis platesnėmis kintamųjų kategorijomis:

→ Laikas: a) per 72 valandas nuo paskyrimo, b) per pirmą savaitę, c) per antrą ir penktą savaitę ir d) reguliariai arba, kai tinkama;

→ Vaiko teisės ir poreikiai: a) fizinė ir psichinė sveikata; b) švietimas / veikla; c) teisinis atstovavimas ir pagalba; d) atvejo valdymas; ir e) vaikų apsauga;

→ Globos priemonės: a) trumpalaikė globa; b) ilgalaikė globa; c) apsauga laikinojo buvimo įstaigoje; ir d) benamystė.

Darbas grupėse

Dėstytojas padalija dalyvius į grupes ir kiekvienai grupei pateikia atvejo analizę, kad ji dirbtų 10 minučių. Tada kiekviena grupė viena po kitos bus pakviesta pristatyti bylą ir paaiškinti, kokių veiksmų jie imtųsi ir ar sprendimai buvo lengvai pasiekiami, ar buvo skirtingos nuomonės, kaip elgtis. Kiekvienoje grupėje pateiktos atvejų analizės turėtų būti aptariamose atsižvelgiant į tai, ką globėjas darytų nuo tos istorijos pradžios ir toliau; kokie elementai gali kelti nerimą ar pateikti užuominą, kaip judėti toliau; su kuriomis agentūromis ir specialistais globėjas siektų bendradarbiauti vaiko byloje.

4.2.3 3 tema. Sprendimų priėmimo procesas – įtraukiant vaiką ir kitus veikėjus; etinių dilemų sprendimas

Siūlomi šie sprendimų priėmimo žingsniai³⁶:

1. Diskusija su nepilnamečiu: globėjas, prieš priimdamas bet kokią sprendimą, atsižvelgia į vaiko prašymą ir nuomonę. Tai negali būti privaloma globėjui, tačiau būtina, kad nepilnametis jaustųsi išklausytas. Tokiu būdu jis / ji pajus, kad jam / jai yra pagrindinis proceso dėmesys, ir kad globėjas yra už jį. Taigi jis / ji gali daugiau bendradarbiauti bendraudamas su globėju, taip pat gali teigiamai vertinti sistemą, valstybę ir patį save.

³⁶. ASOP4G Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas.

2. Bendradarbiavimas ir dalijimasis informacija tarp globėjų / ekspertų, kurie pažįsta nepilnamečių: Nepaprastai svarbu, kad globėjas turėtų daug informacijos ir išsamų vaiko poreikių bei situacijos apžvalgą. Tai leis jam / jai įvertinti, ar nepilnamečio siekiai yra realistiški ir ar jam gali būti suteikta tinkama svarba sprendžiant dėl jo / jos ateities. Diskutuodamas su globėjais ir / arba ekspertais, kurie pažįsta vaiką, galbūt geriau nei pats globėjas arba turi specialiųjų vaiko poreikių apibrėžimo žinių, globėjas turi sugebėti užtikrinti, kad bet koks priimtas sprendimas atsilieps vaiko poreikiams ir aplinkybėms bei suteiks būtiną vaiko apsaugą.

3. Geriausių interesų įvertinimas - tikslų nustatymas: Šiame etape globėjas turėtų sugebėti tinkamai įvertinti nepilnamečio interesus. Remdamasis šiuo vertinimu, jis / ji nustato tikslus, kuriems turėtų būti naudojamas sprendimas. Tuo remdamasis, jis / ji priima sprendimus.

4. Veiksmų plano atnaujinimas: Remdamasis priimtu sprendimu, globėjas turi tiksliai apibrėžti veiksmus, kurių jis imsis ir / arba nepilnamečis, kad jį įgyvendintų. Šiame etape globėjui labai naudinga nustatyti kontaktinius asmenis, su kuriais jis / ji dirba vaiko byloje, ir surinkti reikiamą kontaktinę informaciją. Taip pat aukščiau nurodytų veiksmų laiko planas ir galutinis sprendimo įgyvendinimas yra būtini tam, kad globėjas atitinkamai sudarytų savo dienos tvarkaraštį.

5. Nepilnamečio informavimas: Net jei sprendimo įgyvendinimas nereikalauja nepilnamečio buvimo ar greito bendradarbiavimo su juo, globėjas privalo informuoti jį, pirma, kadangi tai yra vaiko teisė, ir, antra, dėl poreikio nustatyti tinkamus santykius, aprašytus pirmame žingsnyje. Šiame etape, ypač jei sprendimas, kurį jis priėmė, neatitinka išreikštų nepilnamečio norų, globėjui gali tekti paaiškinti, ne tik kodėl jis priėmė tą sprendimą, bet ir kodėl šie ypatingi norai negalėjo būti patenkinti. Realybės patikrinimai yra būtini net tada, kai tai nėra malonu. Nepilnamečiui turėtų būti leista reikšti savo nepasitenkinimą. Jei globėjas jaučiasi įsitikinęs dėl savo sprendimo, jis gali išlikti stabilus ir pozityvus vaiko atžvilgiu, ištvirti vaiko nusivylimą ir padėti jam jį įveikti.

Jungtinių Tautų vaiko teisių komitetas (2013 m.) pateikia įrankį, pagal kurį galima įvertinti ir nustatyti geriausius vaiko interesus. Bendrame komentare Nr. 14 (toliau - BK 14) Komitetas apibūdina neišsamų susirūpinimą keliančių sričių, kurios turėtų būti kiekvieno svarbiausio intereso įvertinimo dalis, sąrašą:

- a. vaiko nuomonė:** vaikai turėtų daryti įtaką nustatant geriausius interesus, pareikšdami savo požiūrį į jiems priimtina sprendimą (BK 14, 53–54 dalys);
- b. vaiko tapatybė, apimanti tokias savybes kaip kultūrinis identitetas,** religija, įsitikinimai, seksualinė orientacija ir asmenybė (BK 14, 55–57 dalys);
- c. šeimos aplinkos išsaugojimas ir ryšių palaikymas,** kuris apima ir išsiskyrimo su tėvais prevenciją, nebent tai atitiktų vaiko interesus, ir vaiko ryšių išsaugojimą už šeimos ribų, pvz., mokykla ir draugai (BK 14, 58–70 dalys);
- d. vaiko priežiūra,** apsauga ir saugumas, būtini vaiko gerovei užtikrinti, įskaitant emocinę priežiūrą ir būsimos rizikos bei žalos, kaip sprendimo pasekmės, apskaičiavimą (BK 14, 71–74 dalys);
- e. pažeidžiamumo,** pvz., neįgalumo, priklausymo mažumų grupei, pabėgėlio ar prievartos aukos, būklė turi būti įvertinta atsižvelgiant į vaiko istoriją nuo gimimo (BK 14, 75–76 dalys);
- f. vaiko teisė į sveikatą** (BK 14, 77–78 dalys); ir
- g. vaiko teisė į mokslą** (BK 14, 79 dalys).

Vadovaujantis šiomis Komiteto gairėmis, priimant sprendimus migracijos procese, sprendimų priėmėjai įpareigojami surinkti daug informacijos apie nežinomą, neseniai atkeliavusį vaiką ir reikalauja, kad sprendimus priimančys asmenys galėtų suprasti šią informaciją taip, kad būtų užtikrinti geriausi vaiko interesai. Todėl Komitetas pataria įtraukti specialistus, kurie, be kita ko, turi žinių vaikų psichologijos, vaiko raidos ir kitose susijusiose žmogaus ir socialinės raidos srityse, kurie turi patirties dirbant su vaikais, ir objektyviai atsižvelgia į gautą informaciją (BK 14; 94 dalys). Sprendimų priėmimas turėtų būti grindžiamas mokslinėmis žiniomis (BK 14, 95 dalys).

Nustačius nelydimą ar atskirtą vaiką, galime naudoti atvejo vadybos procesą, kad padėtume priimti sprendimus su vaiku ir dėl jo. **Atvejo valdymas** taip pat turėtų būti naudojamas tiems vaikams, kurie keliauja su tėvais, teisėtu globėju ar kitais šeimos nariais, kuriems taip pat gali būti padaryta žala.

Atvejo valdymas susideda iš **veiksmų ir procedūrų**, kurios mums padeda:

- tiksliai įvertinti ir nustatyti kiekvieno vaiko poreikius, aplinkybes ir norus;
- įsitikinti, kad svarbiausia yra vaiko interesai;
- remti vaikų dalyvavimą priimant sprendimus ir priežiūros bei paramos planavimą;
- sistemingai stebėti kiekvieno vaiko aplinkybes ir prirėikus jas koreguoti.

Atvejo valdymas yra aktualus vaikams, vykstantiems tranzitu arba pasiekusiems jų galutinę kelionės tikslo šalį.

Atvejo valdymo proceso taikymas taip pat gali padėti priimti sprendimus dėl tinkamiausių ilgalaikės priežiūros ir apsaugos sprendimų nelydimam ar atskirtam vaikui. Tai gali apimti tokius susitarimus kaip integracija į šalį, kurioje vaikas jau yra savanoriškai priėmęs sprendimą grįžti į kilmės šalį, arba jo perkėlimas į naują šalį.

Kokie yra atvejo valdymo žingsniai?

Po pirminio tapatybės nustatymo ir / arba registracijos proceso, kuris buvo aptartas ankstesniuose kursų puslapiuose, atvejo valdymo žingsniai apima:

1. Įvertinimą - visos reikiamos informacijos apie vaiko aplinkybes, poreikius ir norus rinkimą. Gali prireikti atlikti du atskirus vertinimo etapus - **pradinį trumpą vertinimą** ir antrą, gilesnį ir **išsamesnį vertinimą**.

2. Atvejo planavimą - veiksmų plano, atitinkančio nustatytus poreikius, parengimą. Jame pateikiama visa išsami informacija apie priežiūros, apsaugos ir kitas palaikymo paslaugas, teisinį statusą, išsilavinimą ir pan.

3. Atvejo įgyvendinimą - priežiūros ir apsaugos plano vykdymą, įskaitant tiesioginę paramą ir nukreipimą į kitas paslaugas.

4. Stebėjimą ir peržiūrą - reguliarių vaiko aplinkybių stebėjimą ir peržiūrą bei priežiūros ir apsaugos plano įgyvendinimą ir būtinų pakeitimų atlikimą, kol galiausiai byla bus baigta.

Raktiniai žodžiai: standartinės veiklos procedūros, atvejo valdymas, sprendimų priėmimas, neatidėliotinas reagavimas.

4.3 7 Sesija. Nuorodų sistema

7 sesija. Nuorodų sistema		Orientacinė trukmė: 1,5 valandos
1 tema	Istaigų ir profesionalų, sprendžiančių dėl nelydimo vaiko remiantis jo poreikiais ir teisėmis, sistema: skirtingų organizacijų atsakomybės ir įgaliojimai*	
2 tema	Bendradarbiavimo su įstaigomis kūrimas ir stiprinimas – tarpdisciplininio darbo skatinimas (vaidmenų žaidimo naudojimas)	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a. nustatyti pagrindines įstaigas, susijusias asmenis ir veikėjus ir pasirinkti integruotą, koordinuotą ir planuojamą atsaką;
- b. konstruktyviai naudotis egzistuojančia nuorodų sistema identifikuojant galimas spragas ir galimybes;
- c. nustatyti būdus, kaip kovoti su sistemos netobulumais ir konfliktinėmis situacijomis, orientuojantis į geriausius vaiko interesus.

Nurodymai dėstytojui:

Supažindinkite dalyvius su 7 sesija ir jos temomis, paaiškindami, kodėl pasirinkote juos diskutuoti mokymo pradžioje.

4.3.1 1 tema. Įstaigų ir profesionalų, sprendžiančių dėl nelydimo vaiko remiantis jo poreikiais ir teisėmis, sistema: skirtingų organizacijų atsakomybės ir įgaliojimai

Dalyviams pateikiamas nuorodų (atitinkamų tarnybų, agentūrų, organizacijų) sąrašas pagal tokias kategorijas kaip apgyvendinimas, sveikatos priežiūra, švietimas, psichologinė pagalba, prieglobstis ir migracija, vaikų apsauga, vertimas žodžiu, maistas ir asmens higiena.

4.3.2 2 tema. Bendradarbiavimo su įstaigomis kūrimas ir stiprinimas – tarpdisciplininio darbo skatinimas (vaidmenų žaidimo naudojimas)

Globėjas privalo užtikrinti vaiko gerovę ir nuolatinę jam reikalingą priežiūrą. Tačiau globėjai neturi dubliuoti kitų organizacijų ar specialistų darbo. Globėjo funkcija yra koordinuoti, bet ne pakeisti socialinių darbuotojų, vykdančių vaiko apsaugą, gerovės institucijų ar darbuotojų, teikiančių vaikui priežiūrą, veiksmus. Globėjas turėtų būti vaiko kontaktinis asmuo ir veikti kaip ryšys tarp vaiko ir specializuotų agentūrų, asmenų ir paslaugų teikėjų.

Globėjas turėtų koordinuoti įvairius paslaugų teikėjus ir užtikrinti, kad vaiką palaikančių paslaugų tinklas tinkamai funkcionuotų. ES valstybės narės turėtų sukurti veiksmingus koordinavimo mechanizmus ir skatinti globos institucijos ir valdžios institucijų, susijusių su prekybos žmonėmis aukomis, bendradarbiavimą.

Formalūs globos institucijos ir kitų susijusių subjektų protokolai ir susitarimai gali padėti tokiam bendradarbiavimui. Jie taip pat paaiškina, kas atsakingas už tam tikrą užduotį, ir palengvina priežiūrą, taip skatindami atskaitomybę.

Į tokius bendradarbiavimo susitarimus gali būti įtraukta:

- aiškios nuostatos dėl visų susijusių su vaiko apsauga asmenų ir atsakomybės;
- aiškūs nurodymai, kada reikia kreiptis į globėją ir / arba apie jį informuoti, pridedant globos institucijos ir kitų subjektų, kurie paprastai dirba su aukomis, kontaktinius duomenis;
- nurodymai, kaip informuoti vaiką;
- nurodymai, kokia informacija apie vaiką galima dalintis ar negalima;
- sukurti koordinavimo mechanizmai, skirti išsiaiškinti neišspręstus klausimus ir reguliariai keistis nuomonėmis.

Raktiniai žodžiai: nuorodų sistema, globos institucijos / agentūros, vaiko apsaugos sistema, koordinuotas požiūris, tarptautinis bendradarbiavimas.

DARBAS GRUPĖSE

Nurodymai dėstytojui:

Paprašykite dalyvių susiburti mažesnėse 2–3 grupių komandose ir diskutuoti apie galimą nebendradarbiavimo tarp organizacijų priežastį, bendradarbiavimo naudą ir galimybes organizacijoms ir jų paslaugų vartotojams (šiuo atžvilgiu – nelydimiems vaikams).

Kiekvienai grupei siūloma suteikti flomasterį ir lentą, kad šios galėtų užfiksuoti teikiamus ir gaunamus pasiūlymus.

Mokymų turinio aprašymas

5 C Dalis. Santykis tarp globėjo ir vaiko - 3 diena

Šią dalį sudaro keturios sesijos, skirtos su globėju ir vaiku, ir ypač jų santykiu, susijusioms temoms. Pirmiausiai pristatomi vaiko amžiaus grupių raidos etapai, ypatingą dėmesį skiriant paaugliams ir jų psichosocialiniams poreikiams. Vėliau aptariami kultūriniai klausimai, išskylantys bendraujant su specifinių amžiaus grupių, kultūros ir lyties vaikais. Toliau nagrinėjami pagrindiniai pasitikėjimu grįsto santykio su vaiku kūrimo klausimai. Be to, aptariamas bendradarbiavimas tarp globėjo, vertėjo / kultūros mediatoriaus ir vaiko. Vėliau dedamos pastangos standartizuoti pirminius susitikimus su vaiku siekiant pagerinti globėjo komunikacinius įgūdžius ir bendrauti su vaiku tinkamiausiu ir tiksliausiu būdu. Galiausiai, globėjai išbandys praktinius vertinimo įrankius, kuriais galės naudotis ateityje (globėjo pareigų sąrašas, pažeidžiamumo įvertinimas, geriausių interesų įvertinimas).

5.1 8 sesija. Vaiko raidos etapai ir migracijos kontekstas

8 sesija. Vaiko raidos etapai ir migracijos kontekstas		Orientacinė trukmė: 2 valandos
1 tema	Vaiko raida: ką turėtų žinoti globėjas; ypatingas dėmesys paaugliams	
2 tema	Nelydimų vaikų psichosocialinių poreikių vertinimas	
3 tema	Kultūriniai amžiaus grupių ir lyties aspektai	
4 tema	Darbas su vertėju/kultūros mediatoriumi	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- nustatyti, kuriuos tarpusavyje susijusius elementus reikėtų apsvarstyti sprendžiant dėl vaiko ir kartu su juo siekiant užtikrinti jo apsaugą ir tinkamą fizinę ir psichosocialinę raidą;
- suprasti įvairias dimensijas, kurios yra būtinos siekiant sukurti tinkamą kultūrinę mediaciją tarp dabartinio vaiko konteksto, kilmės kultūros ir jo / jos asmeninės istorijos.

Nurodymai dėstytojui:

Supažindinkite dalyvius su 8 sesija ir jos temomis, paaiškindami, kodėl pasirinkote juos diskutuoti mokymo pradžioje.

5.1.1 1 tema. Vaiko raida: ką turėtų žinoti globėjas; ypatingas dėmesys paaugliams

Vaiko raidos stebėjimas yra nepaprastai svarbus siekiant užkirsti kelią ir / arba laiku diagnozuoti bet kokiais sveikatos problemas, atsirandančias nuo vaiko gimimo dienos iki jo / jos vėlyvosios paauglystės, amžiaus, per kurį vaiko biologiniai, emociniai, psichologiniai ir socialiniai poreikiai labai skiriasi, todėl dažnai sukelia painiavą net sveikatos priežiūros specialistams, jau neminint tėvų ir globėjų.

Šia tema siekiama suteikti pagrindines žinias, kurios globėjui padėtų holistiniu būdu suprasti vystymosi tvarką ir eigą biologiniu, emociniu, psichologiniu ir socialiniu lygmenimis, pristatant tipinį, tikėtiną ar „normalų“ kursą kiekvienam amžiui. Bet koks reikšmingas nukrypimas nuo šio kurso gali būti laikomas intensyvesnio stebėjimo ir / arba nukreipimo indikacija. Tikimasi, kad globėjas stebės ir aptiks įspėjamuosius ženklus ir bus pasirengęs nukreipti vaiką pas ekspertus, kad šie prireikus atliktų tolesnį vertinimą ir gydymą. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma nelydimų nepilnamečių, kuriems paskirtas globėjas, yra paaugliai, ypatingas dėmesys turi būti skiriamas šiam vystymosi etapui.

Paauglystė (11-19 metų)

Tikimasi, kad pasibaigus paauglystei, jauni suaugusieji įgis visus įgūdžius, reikalingus savarankiškam suaugusiam asmeniui. Nepaisant to, tai neįvyksta neišsprendžiant tarpinio nesuderinamumo ir konflikto laikotarpio. Pokyčių lavina paauglystėje gali būti lyginama tik su kūdikyste. Paaugliai turi apdoroti patirtus pokyčius ir pasiruošti suaugusiųjų gyvenimui. Tai yra perėjimo iš

vaiko į suaugusį laikotarpis, atspindintis paauglių emocijose, mintyse ir elgesyje, kai vaiko savybės egzistuoja kartu arba keičiasi su suaugusiojo ypatybėmis.

→ **Abstraktus mąstymas:** Paaugliai ugdo gebėjimą formuoti hipotezes, netgi alternatyvas, kad būtų galima išspręsti problemą, ir patikrinti faktus pagal šias hipotezes, kad būtų galima priimti sprendimą. Vis dėlto, nors paaugliai yra tokie pat „protingi“ kaip ir suaugusieji, jų priimami sprendimai dažnai yra visiškai priešingi sveikam protui. Šis reiškinys, viena vertus, yra susijęs su prasta paauglių impulsų kontrole, ir, kita vertus, yra reikšmingas dėl svarbos, kurią jie skiria savo bendraamžių grupei.

→ **Socialinis vystymasis ir asmeninės tapatybės įgijimas:** Paaugliai pradeda suvokti savo skirtumus nuo tėvų ir jaučia poreikį kiek įmanoma labiau išsiskirti, kad galėtų sukurti savo tapatybę. Tai procesas, kurį Eriksonas apibūdino kaip paauglystės „tapatybės krizę“, dažnai skausmingą tiek paaugliams, tiek jų šeimoms. Paaugliai kreipiasi į savo bendraamžių grupę, dažnai atmesdami šeimos vertybes ir standartus. Ypač šiua laikinėje vakarietiškoje visuomenėje, kurioje dažnai yra tam tikro laispsnio netikrumo tiek dėl pilnametystės laiko, tiek dėl paauglių teisių ir pareigų, jie dažnai konfliktuoja su savo šeima. Uždaroje tradicinėje visuomenėje paaugliai linkę lengviau išpildyti savo šeimos aplinkos normas ir pavyzdžius.

→ **Seksualinis vystymasis:** Tikimasi, kad paaugliai intensyviai domėsis savo seksualumu dėl jų kūne vykstančių hormoninių pokyčių. Jie eksperimentuodami masturbuojasi ir įsitraukia į išsamias diskusijas su savo bendraamžiais apie savo kūną ir seksą. Tikimasi, kad seksualinė tapatybė išsikristalizuos paauglystės pabaigoje, kai jaunas žmogus bus pasirengęs ieškoti seksualinio partnerio ir užmegzti intymius bei lygiaverčius romantiškus santykius.

Sąvoka „paauglystės krizė“ apibūdina bendrą paauglio vidinio ir išorinio sukrėtimo būklę. Nors nemaža dalis paauglių tą pergyvena sklandžiai ir palaipsniui, dauguma iš jų patiria šią krizę kaip latentinę, tylią psichologinę suirutę arba kaip akivaizdžią išorės krizę, dėl kurios jie dažnai konfliktuoja su savo aplinka. Be to, krizė pasireiškia nevienodai visais paauglystės etapais.

Ankstyvosios paauglystės metu (11-14 metų), ši krizė gali lemti:

→ **Nuotaikos svyravimą, niūrią nuotaiką, atsitraukimą:** paaugliai gali skųstis, kad jaučiasi vieniši, tuo pat metu siekdami būti vieni, nuolat keisti

nuomonę, kaltinti kitus dėl savo sunkumų ir nuolat sau prieštarauti. Jei jie nepasiekia socialinės izoliacijos kraštutinumų, ši tendencija paprastai laikoma priimtina, net galbūt „lengvesnė“ paauglystės krizės versija.

→ **Iškreiptą kūno vaizdą:** paaugliai gali jaustis nejaukiai, gėdytis arba visiškai iškreipti savo kūno ar tam tikrų kūno dalių įsivaizdavimą. Jie gali vengti viešumo, atsisakyti dalyvauti sportinėje veikloje, dėvėti per didelius ar sezoniškai netinkamus drabužius.

→ **Maitinimo ir mitybos sutrikimus:** paaugliai dažnai griebiasi persivalgymo, pavienių maisto produktų dietos arba kraštutinės dietos. Ankstyvoje paauglystėje dažniausiai pasitaiko anoreksija ir atsiranda pirmieji nervinės bulimijos simptomai.

→ **Miego sutrikimus:** paaugliams gali būti sunku užmigti, atsibusti ir laikytis savo tvarkaraščio. Jie gali jaustis nuolat pavargę, irzlūs ir nekontroliuojami.

→ **Fobijas:** fobija yra neracionali ir per didelė baimė prieš kokį nors objektą ar situaciją. Paaugliams gali pasireikšti socialinės fobijos, susijusios su keliomis socialinėmis situacijomis ir sąveika, taip pat specializuotos fobijos, dažnai pasireiškiančios mirties baimės forma.

Vidurinės paauglystės metu (14–17 metų) tie patys vidiniai konfliktai gali išoriškai pasireikšti šiek tiek skirtingai. Šiame etape paaugliai:

→ Gali tapti dirglūs ir nesuvokiami: paprastai prieš savo tėvus, mokytojus ir priešingą lytį. Šis iš pažiūros nepaaiškinamas priešiškusis ir reaktyvumas atskleidžia, kas paaugliai dar nėra pasirengę susidurti su kitais, kai santykiai grindžiami lygybe, o ne autoritetu ir priklausomybe.

→ Jie atmeta socialines vertybes ir perima paauglių kultūros pavyzdžius ir vertybes: be šeimos ir šeimos vertybių, paaugliai taip pat linkę panaikinti ir paneigti visas socialines vertybes. Jie dažnai palaiko kraštutines ideologijas ir priima ne tik pavyzdinius pavyzdžius ir vertybes, bet ir aprangos kodą, slengą ir įpročius vadinamoje paauglių kultūroje.

→ Jie elgiasi pavojingai ir / arba įžeidžiančiai: Paaugliai, patirdami vidinio konflikto ir bendraamžių grupės spaudimą ir, esant bendram pasipriešinimui ir reagavimui į šeimos bei socialines vertybes ir normas, gali įsitraukti į veiklas, kur savo elgesiu kelia pavojų savo sveikatai ir saugumui: narkotikų ir alkoholio vartojimas, rūkymas, nesaugus vairavimas, rizikingas seksualinis elgesys, piktnaudžiavimas internetu, žodinis ir fizinis agresyvumas.

Tikimasi, kad per vėlyvą paauglystę (17–19 metų) jauni suaugę žmonės įgyja visus įgūdžius, kurie jiems padės gerai pradėti kitą gyvenimo etapą. Vis dėlto, ypač tais atvejais, kai su psichosocialiniais ir emociniais klausimais jau yra

susidurta ankstesnėse raidos stadijose, ir jie nebuvo išspręsti, naujai įgyta autonomija ir nepriklausomybė gali sukelti paaugliui pavojų, kuriam jis nepasirengęs.

Stebėjimas visais paauglystės etapais yra nepaprastai svarbus norint laiku nustatyti bet kurį iš aukščiau išvardintų elgesio būdų. Jei paauglys turi polinkį į vidinį konfliktą tam tikru būdu, kuris kelia pavojų jo psichinei ar fizinei sveikatai, kuo greičiau bus tai pripažinta, tuo lengviau bus galima spręsti problemą. Dažnai skirtingos institucijos ar suaugusieji, pasidalijantys atsakomybe už paauglį (pvz., šeima ir mokykla, motina ir tėvas, tėvai ir seneliai), laiku nustato problemą, tačiau imasi beprasmiškų pastangų permesti kaltę „kitai šaliai“. Tuo pačiu metu jie dažnai demonizuoja arba visiškai atleidžia paauglį nuo atsakomybės. Nė vienas iš šių požiūrių nepadedą nei paguosti krizę išgyvenančio paauglio, nei kontroliuoti nepageidaujamo elgesio.

Visi dalyvaujantys asmenys turi suprasti, kad paauglys išgyvena krizę ir jam reikia pagalbos, kad būtų pasiekta emocinė ir psichologinė pusiausvyra, nelaukiant ekstremalios elgsenos - vidinių konfliktų pasireiškimo. Eksperto pagalbos ieškojimas verčiau būtų ne kraštutinė priemonė, o prevencinis žingsnis, kuris ateityje galėtų išgelbėti vaikus ir suaugusius nuo daugelio komplikacijų ir sunkesnių pasekmių.

Įvairiose kultūrose gali vykti apeigos, žyminčios perėjimą iš vieno vystymosi tarpsnio į kitą. Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko kultūrą, lūkesčiai, ko kiekviename amžiaus tarpsnyje reikalaujama iš vaikų, gali labai skirtis. Tuo pačiu karas, ginkluotas konfliktas, skurdas ir kiti sunkumai ar išgyvenimai gali turėti įtakos vaikų vystymuisi ir tam tikroms vystymosi indikacijoms, pvz., vaikas gali nesugebėti kalbėti, išsivystyti smulkiosios motorikos ar pažinimo įgūdžiai ne pagal tokį amžių, kaip tikimasi. Nepaisant to, yra atvejų, kai vaikai susiduria su tam tikromis fizinės ir psichinės sveikatos problemomis, dėl kurių reikia įsikišti specializuotiems ekspertams³⁷.

5.1.2 2 tema. Nelydimų vaikų psichosocialinių poreikių vertinimas

Nelydimi vaikai gali turėti daugybę galimų psichinės sveikatos problemų rizikos veiksnių, įskaitant traumas, priverstinę migraciją ir stresą sukeliančius veiksnius, susijusius su gyvenimu tam tikroje vietovėje. Pabėgėlių vaikų ir jaunimo tyrimai rodo skirtingą psichinės sveikatos simptomų ir problemų paplitimą; su potrauminio streso sutrikimo (PTSS) įvertinimu nuo 3 iki 94%,

37. ASOP4G Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas.

depresijos / depresijos simptomų nuo 3 iki 47 % ir nerimo simptomų nuo 3 iki 95 % (TMO, UNICEF, JTVPK, 2017 m.³⁸).

Vaikai yra ypač jautrūs tokioms situacijoms kaip priverstinė migracija, o žalingas poveikis vystymuisi neapsiriboja tokiomis specifinėmis psichinės sveikatos diagnozėmis kaip PTSS ir depresija. Dirbant su vaikais, kuriuos paveikė masinės traumos, reikia atsižvelgti į platesnį ir daugiasluoksnių rezultatų rinkinį, pvz., neapibrėžtos vidinės ir išorinės elgesio problemos, susijusios su karu ir konfliktais. Be to, vaikų trauminių išgyvenimų poveikis neapsiriboja tiesioginiais traumos padariniais, bet turi ilgalaikį poveikį, kuris tęsiasi iki pilnametystės, pvz., dažnesni nuotaikos ir nerimo sutrikimai, taip pat funkciniai sutrikimai, susiję su gebėjimu dirbti, atlikti buitines pareigas ar užmegzti artimus santykius. Taigi veiksminga psichoterapinė intervencija nelydimiems vaikams gali ne tik užkirsti kelią psichosocialiniams sunkumams, bet ir turėti didelį ilgalaikį poveikį psichinės sveikatos gerovei ir funkcionavimui suaugus.

Nelydimi vaikai sąveikauja su daugybe skirtingų vyriausybinių ir nevyriausybinių sistemų ir sudėtingame tarpvalstybiniame kontekste. Tačiau tai daro tiesioginį poveikį globėjams ir kitiems specialistams, dirbantiems vaikų psichinės sveikatos ir vaiko apsaugos srityse.

Tvirtas atsakas į nelydimo vaiko poreikius prasideda suprantant to vaiko kontekstą ir istoriją ir įvertinant išskirtines aplinkybes, su kuriomis jie susiduria (pvz., didelis traumų procentas, didėjančios traumos, šeimos atskyrimas ir prieraišumo pertraukimas, sąsaja su migracijos sistema), kurie gali turėti įtakos jų raidai ir psichinės sveikatos būklei. Nors yra nedaug literatūros apie tokiems asmenims pritaikytus metodus, globėjai gali atsižvelgti į gerai žinomas pažeidžiamų gyventojų intervencijų problemas (pabėgėlių šeimos, lydimi imigrantų vaikai ir globos šeimos). Tai gali būti įrodymais pagrįsta terapija, orientuota į traumas, šeimos terapija ir daugiapakopiai metodai, skirti spręsti sąsajas tarp vaiko, šeimos, mokyklos ir kitų institucijų (Ehnholt & Yule, 2006³⁹; Kugler, 2009⁴⁰; Miller & Rasmussen, 2010⁴¹; Murray, Cohen, Ellis & Mannarino, 2008⁴²).

38. TMO, UNICEF & UNHCR (2017). Pabėgėlių ir migrantų vaikai – įskaitant nelydimus ir atskirtus vaikus – ES tendencijų apžvalga 2016 metais. Faktinių duomenų informacija žiūrėta 2017 m. balandžio 10 d.

39. Ehnholt, K.A., & Yule, W. (2006). Practitioner Review: Assessment and treatment of refugee children and adolescents who have experienced war-related trauma. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(12), 1197-1210.

40. Kugler, E.G. (2009). Partnering with parents and families to support immigrant and refugee children at school. *Center for Health and Health Care in Schools*, 1(2), 1-19.

41. Miller, K.E., & Rasmussen, A. (2010). War exposure, daily stressors, and mental health in conflict and post-conflict settings: bridging the divide between trauma-focused and psychosocial frameworks. *Social Science & Medicine*, 70(1), 7-16.

42. Murray, L.K., Cohen, J.A., Ellis, B.H., & Mannarino, A. (2008). Cognitive behavioral therapy for symptoms of trauma and traumatic grief in refugee youth. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*, 17(3), 585-604.

Potencialūs pažeidžiamumo veiksniai⁴³:

- Išsekimas po kelionės
- Šokas dėl pasikeitusios aplinkos
- Nėra suaugusiųjų priežiūros
- Saugumo jausmo praradimas
- Ribotos galimybės gauti maistą, medicinos paslaugas, socialinę priežiūrą, paramą ir švietimą
- Polinkis į ligą
- Fizinio vystymosi sutrikimai
- Bendravimo sunkumai
- Dalyvavimas daugelyje biurokratinių procedūrų (pvz., prieglobsčio ar migracijos procedūrose)
- Asmeninės informacijos / pasakojimo ar asmeninės istorijos pateikimas nežinomiems suaugusiems
- Kultūrinės savybės
- Išnaudojimas, piktnaudžiavimas, kiti trauminiai įvykiai (praeityje arba rizika dabartyje)
- Rasizmas
- Sulaikymas
- Asmens dokumentų praradimas, amžiaus vertinimo galimybė

5.1.3 3 tema. Kultūriniai amžiaus grupių ir lyties aspektai

“Smurtinis šeimos išsiskyrimas, didelių pavojų grėsmė kelionės metu, netinkamos gyvenimo sąlygos, jau nekalbant apie laikiną, ilgalaikis buvimas priimančiojoje šalyje ar naujo gyvenimo pradžia galutinėje paskirties šalyje, sutrikdo nelydimo vaiko kultūrinio gyvenimo tęstinumą. Be abejo, vaiko prisitaikymas prie naujų sąlygų prisideda prie atsparumo vystymosi, o jo kasdienio gyvenimo, mąstysenos ir elgesio pokyčiai vaidina pagrindinį vaidmenį viso jo vystymosi metu. Vaikas, susidūręs su nauju gyvenimu, dažnai patiria didelį nerimą, baimę ir jausmą, kad praranda savo gyvenimo kontrolę. Visas migracijos procesas (prieš kelionę ar kelionės metu ir kitas adaptacijos laikotarpis priėmimo šalyje), ypač nelydimiems vaikams, yra ypač stresinė situacija, kuri gali sukelti didelį nerimą ir netgi paveikti jų psichinę sveikatą. Be to, nelydimas vaiko susidūrimas su kita kultūra priimančiojoje šalyje gali turėti įtakos tipiškam jo psichosocialiniam vystymuisi, nes svarbios jo tapatybės dalys (kalba, religija, šeimos struktūra, vertybių ir įsitikinimų sistema, lyčių santykiai) yra plėtojamos visiškai naujame kontekste ir dažnai visiškai priešingomis sąlygomis, palyginti su kilmės šalimi.

43. ASOP4G Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas.

Praktikoje globėjas gali patirti situacijų, kurias spręsti gali būti gana sudėtinga. Pateikiami keli orientaciniai pavyzdžiai:

Vaiko šeima gali nepritarti pasirinkimams, kuriuos jis / ji daro būdamas svečioje šalyje ir būdamas atokiau nuo artimos šeimos ir platesnio socialinio tinklo, todėl gali kilti rizika, kad vaikas gali būti atstumtas savo šeimos, kuriai geriausi vaiko interesai gali būti mažiau svarbūs nei šeimos interesai. Tokie „prieštaringi“ pasirinkimai gali būti: mokyklos lankymas, priėmimo šalies kalbos ar kitų užsienio kalbų mokymasis, įsitraukimas į ugdomąją ir žaidimų veiklą, svarbią vaiko raidai, neatidėliotinų veiksmų planavimas, gyvenimo plano sudarymas, siekiant pasiekti tikslus, nustatytus kartu su globėju. Visa tai, kas išdėstyta, apibūdina nelydimo vaiko ir jo / jos šeimos (jei tokia yra) ryšius bei bendrą požiūrį, kurį vaikas priima dabar ir ateityje.

Didelė dalis nelydimų vaikų, atvykstančių į Europos šalis, patiria didelį šeimų spaudimą vyti „vakarietišką svajonę“ ir užsitikrinti geresnę ateitį. Dažnai didžiausia šeimos viltis yra galima finansinė vaiko buvimo Europoje nauda. Tokiais atvejais vienintelis nelydimo vaiko tikslas yra finansinė pagalba šeimai, dedant visas jo pastangas ir atmetant bet kokius kitus planus, kurie gali nukrypti nuo šio tikslo, pvz., lankyti mokyklą ar kitą švietimo įstaigą. Be to, bet koks vaiko teisinio statuso atmetimas (pvz., neigiamas sprendimas tarptautinėje apsaugos paraiškoje) gali sukelti didžiulius neigiamus jausmus vaikui, kuris gali impulsyviai reaguoti; pvz., pabėgti iš pastogės, susisiekti su kontrabandininkais, kad būtų nelegaliai pervežtas į kitą šalį, susižaloti. Tokios reakcijos dažnai kyla dėl gėdos jausmo savo šeimai, nes jis „neįvykdė“ savo tėvų siekių⁴⁴.

Kai kuriuos vaikus šeimos gali priversti palikti savo bendruomenę ar šalį kaip bausmę už jų paniekinimą, pvz., dėl vaiko seksualinės orientacijos. Šeimos garbė⁴⁵ yra konservatyvios visuomenės ir tradicijos kultūrinis aspektas. Nelydimų vaikų bendravimas su žmonėmis ir socialinėmis sistemomis Europos šalyse, kuriose šeimos garbė ir vertybių sistema nenustato panašių apribojimų ar praktikos, gali vaikams sukelti dilemą, ar „apginti“ šeimos garbės sampratą, ar nepateisinti šeimos lūkesčių dėl asmeninių vaiko pasirinkimų. Kai kurie vaikai vengia pasakoti tėvams apie gyvenimą, kurį jie gyvena priėmimo šalyje, bijodami, kad tėvai nusivils ir gėdysis. Vaikai gali būti iš šalių, kuriose gali būti ribojama teisė į saviraišką, teisė ugdyti asmenybę ir apsispręsti, ypač kai tai susiję su vaikais. Tai gali būti susiję su „mes“ kultūra, dažniausiai aptinkama

44. CONNECT projektas (2014). Įrankis globėjams ir kitiems asmenims, dirbantiems geriausių vaiko interesų labui, 3 skyrius.

45. CONNECT projektas (2014). Įrankis globėjams ir kitiems asmenims, dirbantiems geriausių vaiko interesų labui, p. 9, 37.

ne vakarų bendruomenėse, o ne su „aš“ kultūra, kuri paprastai siejama su „vakarietiškomis“ bendruomenėmis. Be to, akivaizdu, kad vaikai šeimoje ir visuomenėje dažnai yra laikomi žemesniais ir turi vykdyti šeimos reikalavimus, susijusius su aprangos pasirinkimu, mokyklos lankymu, santuoka ir užimtumu. Be to, kartais tikimasi, kad mergaitės lankys vidurinę mokyklą, jei tėvai tą leis, ir taip pat padės buityje, tuo tarpu jų judėjimas ne namuose yra ribotas, ypač palyginus su berniukais. Šeima gali priversti mergaites tuoktis ankstyvame amžiuje, o tiek berniukai, tiek mergaitės gali būti priversti tuoktis arba užsiimti iš anksto nustatyta veikla. Vaiko teisės, įtvirtintos VTK, gali būti nepakankamai gerbiamos.

Nepaisant to, vaikai taip pat gali išreikšti bendrą nepasitikėjimą specialistais ar priimančiosios šalies nacionaline sistema. Vienas šios komplikotos situacijos aspektų gali būti susijęs su sveikata ir medicinine priežiūra. Visų pirma, pastebėta, kad vaikai, taip pat suaugusieji, kilę iš kitos „sveikatos kultūros“ nei priimančiosios šalies, gali nepasitikėti Vakarų sveikatos priežiūros ir medicinos personalu (gydymo būtinumas, vaistų rūšis, griežtas pasninkas, nekreipiant dėmesio į pavojų sveikatai). Tačiau nepasitikėjimas taip pat gali būti akivaizdus kasdieniuose vaikų santykiuose su globėjais ir dažnai kyla iš kultūrinio, religinio ir socialinio suvokimo (pvz., lyčių stereotipų).

Lyčių vaidmenys yra problema, kuri neišvengiamai iškyla vaiko ir globėjo sąveikos metu, ypač jei globėja yra moteris. Vaikai, ypač maži berniukai, gali nenorėti pasitikėti moterimi, išskyrus motiną ar tetą. Tuo pačiu metu paaugliai berniukai gali būti labai drovūs bendraudami su moterimi globėja; dėl tos pačios priežasties jie gali net vengti akių kontakto ir labai nenoriai kalbėti. Panašiai, mergaitės gali bijoti laisvai reikštis prie globėjo vyro. Vis dėlto tai galima išspręsti ir pagarbos bei supratimo galima pasiekti paaiškinus globėjo vaidmenį. Kitas veiksnys, turintis didelę įtaką vaiko gyvenimo būdai, apibrėžiančiam jo pasaulėžiūrą ir neišvengiamai jo veiksmus, yra religija. Globėjas visada turėtų atsižvelgti į vaiko religiją, nes tai padės jam nustatyti vaiko elgesio poreikius ir priežastis; pvz., atsižvelgiant į vaiko mitybą ar tinkamiausią susitikimo laiką (ne tada, kai jis / ji lankosi mečetėje ar bažnyčioje, ne anksti ryte, kai nevalgo per Ramadaną); mergaitę, būdama ligoninėje ar net labai šiltomis dienomis, nesijaučia patogiai pašalindama hidžabą prieš berniukus ar vyrus; labai jaunas berniukas, matydamas reklamą su moterimis vilkinčiomis maudymosi kostiumėlius gali būti šokiruotas.”⁴⁶

46. Išsamesnei informacijai žr. CONNECT projektą, 2014. Prieiga: http://www.connectproject.eu/PDF/CONNECT-NLD_Tool2.pdf.

“Kultūriškai jautri komunikacija”⁴⁷

Kultūra yra dinamiška, o žinių apie kultūrą nepakanka bendravimui pagerinti. Žinių apie kitą kultūrą galite įgyti tik susitikdami, bendraudami ir palaikydami dialogą. To reikia, kad galėtumėte įsijausti į kitą žmogų, jums būtų įdomu, kas jie yra, ir derėtų gerbti jų ribas.

Svarbu, kad susitikimas būtų saugus, o diskusijos tikslas turi būti aiškus: susitarti dėl ribų ir aptarti, kaip bus valdoma informacija. Jei tenka susidurti su trauma ar yra sunkių temų ar paslapčių, susitarkite, kas bus / nebus aptariama, arba nuspręskite, kada tiksliai diskusija turi baigtis.

Užduodant atvirus klausimus (kas, kaip, kada), kitas asmuo yra kviečiamas pasidalinti savo mintimis. Suteikite kitam asmeniui galimybę užduoti klausimus ir žinoti jūsų požiūrį į skirtingas kultūras. Polinkis asimiliuoti dominuojančias normas dažnai yra didesnis nei žino daugelis žmonių. Užmegzkite ryšį su kitu asmeniu atviru, klausančiu ir smalsiu požiūriu, o bendraudami su vaiku taip pat įvertinkite jo išsivystymo lygį. Aktyviam klausymui reikia dar labiau įsiklausyti į tai, ką sako kitas asmuo; tai įmanoma tik atsisakius savo stereotipų.

Tarpkultūriniame bendravime gali kilti problemų, nes žmonės skirtingai interpretuoja elgesį. Taikant 3 pakopų metodą (Pinto, 2007), galima prisidėti prie efektyvesnio tarpkultūrinio bendravimo. Pirmieji du žingsniai moko mus pažvelgti iš abiejų perspektyvų (tiek į save, tiek į kitą), o 3 žingsnyje gali būti nurodyti bet kokie skirtumai abiem kultūroms.

1 žingsnis: Sužinokite apie savo normas, vertybes ir elgesio kodeksus.

2 žingsnis: Sužinokite apie (konkrečiai kultūriniu aspektu) kito žmogaus normas, vertybes ir elgesio kodus, atskirdami nuomones ir faktus. Paklauskite to, ko nesuprantate. Atlikus šiuos pirmuosius du veiksmus, paaiškėja abi perspektyvos.

3 žingsnis: Analizuokite skirtumus, nustatykite, kaip kitas asmuo elgiasi su normų ir vertybių skirtumais, nustatytais tam tikroje situacijoje. Nuspręskite, kur yra jūsų ribos, susijusios su prisitaikymu ir priėmimu kito asmens. Šie apribojimai turi būti paaiškinti kitam asmeniui, atsižvelgiant į jo kultūrinės komunikacijos kodus.”

47. Išsamesnei informacijai žr. CONNECT projektą, 2014. Prieiga: http://www.connectproject.eu/PDF/CONNECT-NLD_Tool2.pdf.

5.1.4 4 tema. Darbas su vertėju / kultūros mediatoriumi

Šios temos tikslas yra pateikti globėjams konkrečių gairių, kaip efektyviai dirbti su vertėjais, įgyvendinant geriausią praktiką, kai kalbamasi su nelydimu nepilnamečiu, sąrašą. Gerbiant vaikų teisę laisvai reikšti savo nuomonę⁴⁸, būti išklausytiems ir gauti reikiamą informaciją apie jų gyvenimo sąlygas, iškilusias problemas, teisinį statusą ir ateities galimybes, dirbant kartu stengiamasi apsaugoti geriausius vaikų interesus dirbant su vertėju ir / arba kultūros mediatoriumi, įveikiant kultūrinės kliūtis ir gerbiant tradicines vaiko vertybes⁴⁹.

Naudodamas vertingą profesionalaus vertėjo, o ne vaiko giminaičio ar jo bendruomenės nario, draugo ar personalo nario pagalbą, globėjas gali sukurti vaikams palankią pasitikėjimo aplinką, taip bendraudamas su vaiku ir užmegzdamas su juo pasitikėjimo ryšius.

Reikalavimai vertėjui⁵⁰:

- Vertimo žodžių profesinė kvalifikacija ir / arba atitinkamas mokymas⁵¹
- Žinios apie vaikų teises ir vaikų apsaugos problemas
- Bendravimo su rizikingais vaikais žinios
- Vaiko kultūrinio pagrindo suvokimas
- Konfidencialumas, kurį būtų galima užtikrinti pasirašant atitinkamą sutikimo formą⁵².

Ką globėjas turi atlikti siekdamas veiksmingo bendradarbiavimo su vertėju⁵³:

Prieš pokalbį:

- Trumpai informuokite vertėją apie pokalbio tikslus ir galimybę užduoti klausimus apie subtilias emociškai jautrias problemas.
- Pateikite vertėjui informaciją apie tam tikrus klausimus, kurie bus užduoti vaikui.
- Informuokite vertėją apie vaiko išsilavinimą ir raštingumą lygiu ir aptarkite su juo specialiųjų kalbos išraiškų (pvz., įstatymų ar medicinose terminų) vartojimą.
- Paprašykite vertėjo informuoti jį apie visus kultūrinius iššūkius, susijusius su aptariama tema.
- Suplanuokite daugiau laiko nei įprasta, nes vertimas žodžiu visada

48. UNICEF (2007). Vaiko teisių konvencijos įgyvendinimo vadovas, p.149.

49. 48 JTVPK, JTVPK Geriausių vaiko interesų įgyvendinimo vadovas, p. 94.

50. Ibid.

51. <https://umtia.org/how>.

52. TMO (2017). Vadovas dėl nelydimų ir atskirtų vaikų. Tarpinstitucinė darbo grupė dėl nelydimų ir atskirtų vaikų, p.147-148.

53. <https://refugeehealthta.org/access-to-care/language-access/best-practices-communicating-through-an-interpreter/>.

užima daugiau laiko nei pokalbis tarp žmonių, kalbančių ta pačia kalba.

→ Vertėjas turi sėdėti už vaiko arba šone nuo jo.

Pokalbio metu:

→ Prisistatykite, pristatykite vertėją ir paaiškinkite savo vaidmenis.

→ Nukreipkite akių kontaktą tiesiai į vaiką ir palaikykite jį su juo, o ne su vertėju.

→ Kalbėkite aiškiai, teisingai artikuliuokite ir tarkite.

→ Laikykite balso tembrą, kuris padeda pabrėžti kalbos toną.

→ Kalbėkite vertėjui patogiu tempu ir padarykite pertraukas, kai jis jūsų paprašys.

→ Priminkite vertėjui išversti jums viską, ką vaikas sako, be išimčių, net jei suprantate, kad vaikas kartojasi pats, jis vartoja netinkamą kalbą, pvz., keiksmažodžius ar teikia nereikšmingus komentarus.

→ Paprašykite vertėjo pakartoti pagrindinę informaciją, kad patvirtintumėte, jog supratote.

→ Paraginkite vertėją pasakyti, jei klausimą ar vaiko atsakymą sunku išversti.

→ Atkreipkite dėmesį į veido išraiškas ir bendrą neverbalinį bendravimą tarp vertėjo ir vaiko.

→ Atsižvelkite į vertėjo nuomonę, jei klausimas gali būti netinkamas kultūrinio požiūriu arba klaidingai suprastas kalbiniu požiūriu.

Kalbant su vertėju taip pat būtų naudinga, jei globėjas vengtų:

→ Užduoti kelis klausimus, tačiau nesuteikti vertėjui laiko suprasti klausimą ir perteikti jį vaikui kultūriškai tinkamu būdu.

→ Savo sakiniuose naudoti slengo kalbą, idiomatinę kalbą, akronimus, sudėtingą žodyną ir sudėtingą struktūrą.

Po pokalbio⁵⁴:

→ Paklauskite vertėjo, koks yra jo asmeninis požiūris į vaiko sąžiningumą ir bendrą elgesį.

→ Kalbėkite apie visus dviprasmiškus dalykus, kurie gali būti tinkamai neišversti.

→ Jei įmanoma ir jei vertimas žodžiu patenkinamas, planuokite būsimus interviu ir pokalbius su tuo pačiu vertėju / kultūros mediatoriumi.

Visada atminkite, kad vertėjas yra vienas iš būtiniausių instrumentų bendrauti su vaiku, bet ne galutinis adresatas. Be pagalbos bendraujant, jis nėra

54. <http://www.cmaj.ca/content/183/12/E959.full>.

atsakingas už kultūrinių skirtumų sprendimą, tačiau jis gali padėti pašalinti bet kokius nesusipratimus tarp globėjo ir vaiko, pvz., esant ribotam akių kontaktui ar netinkamiems gestams. Nereikia nė sakyti, kad visos diskusijos turi vykti dalyvaujant globėjui; vertėjas neturi būti paliktas vienas su vaiku.

Raktiniai žodžiai: raidos etapai, psichosocialiniai poreikiai, tarpkultūrinė komunikacija, kultūrinis mediatorius, vertėjas, kultūriniai aspektai, šeimos garbė, lyčių vaidmuo, religija, sveikata.

5.2 9 Sesija. Pasitikėjimu grįsto santykio su vaiku kūrimas

9 sesija. Pasitikėjimu grįsto santykio su vaiku kūrimas		Orientacinė trukmė: 1,5 valandos
1 tema	Darbo ir bendravimo su vaiku gairės – pagrindiniai principai, santykio kūrimas ir atsparumo stiprinimas; konfliktai, baimės ir traumos	
2 tema	Globėjo asmeninių nuostatų poveikio suvokimas	
3 tema	Ribų ir aiškių vaiko-globėjo santykio vaidmenų nustatymas	
4 tema	Kaip globėjas turėtų reaguoti? (vaidmenų žaidimo naudojimas)	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a.** tinkamai komunikuoti su vaiku ir sukurti sveiką santykį advokataujant vaikui, nedarant jam žalos, užimant neutralią ir nediskriminuojančią poziciją, stiprinant vaiko atsparumą ir dalyvavimą;
- b.** identifikuoti savo pačių situacijos vertinimą ir kaip tai gali paveikti atliekamą darbą ar darbinės nuostatas;
- c.** suprasti pagrindinius veiksnius ir sąlygas, kurie leidžia tinkamai / aktyviai išklausti vaiką ir bendrauti su juo.

Nurodymai dėstytojui:

Supažindinkite dalyvius su 9 sesija ir jos temomis, paaiškindami, kodėl pasirinkote juos aptarti mokymo pradžioje.

5.2.1 1 tema. Darbo ir bendravimo su vaiku gairės – pagrindiniai principai, santykio kūrimas ir atsparumo stiprinimas; konfliktai, baimės ir traumos

Bendraudamas su vaiku, globėjas turėtų nepamiršti taikyti keletą pagrindinių principų, kurie bet koku atveju palengvina bendravimą su vaiku⁵⁵:

55. ASOP4G Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas.

Daryti	Nedaryti
Paaiškinkite, aiškiai pasakykite apie vaidmenis, taisykles ir ribas	Nelaikykite nieko savaime suprantamu
Mokykite pagal pavyzdį	Nepamokslaukite
Pasidalinkite savo veiksmų planu	Nežadėkite pažadų, kai nesate tikri, kad sugebėsite jų laikytis
Išbandykite viską	Nemėginkite būti gelbėtojais
Būkite ryžtingi	Neleiskite peržengti savo asmeninių ribų
Dėmesys teigiamoms ir stipriosioms asmens ir sistemos pusėms	Nesigilinkite į silpnybes ir trūkumus
Būkite čia ir būkite pasiekiamas	Nespauskite vaiko
Prisiimkite atsakomybę už savo veiksmus	Neprisiimkite atsakomybės už vaiko veiksmus ir / arba mintis ir emocijas
Reikalaukite pagarbos ir bendro mandagumo	Neteiskite vaiko dėl jo minčių ir emocijų
Sukurkite ir palaikykite teigiamą emocinį klimatą	Nenaudokite emociškai įkrautų žodžių, tokių kaip „geras – blogas“, „teisingas – nesąžiningas“, „teisingas – neteisingas“
Stebėkite ir aprašykite	Nedarykite per daug prielaidų
Pripažinkite kultūrinius skirtumus ir jų keliamus iššūkius	Nekritikuokite vaiko kultūrinių ypatumų, vertybių ir įsitikinimų
Visada atminkite, koks yra vaiko interesas	Nebandykite tiesiog įtikti vaikui

Globėjas turėtų⁵⁶:

- Gebėti jaustis patogiai su vaikais ir bendrauti su jais draugiškai.
- Mokėti vartoti kalbą ir sąvokas, atitinkančias vaiko amžių ir raidos stadiją.
- Priimti ir suprasti, kad vaikams, patyrusiems skaudžių išgyvenimų, gali būti sunku ar neįmanoma pasitikėti nepažįstamu suaugusiuoju.
- Atpažinti, kada reikėtų naudoti kitą metodiką kalbantis ar apklausiant vaiką.

56. Remiantis "6.3. Reikalavimai apklausą vykdančiam asmeniui, 6.3.1. Pagrindiniai įgūdžiai" iš JTVPK ir IRC (2011). Geriausių vaiko interesų įgyvendinimo vadovas, p. 93. Žr.: <https://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf>.

→ Suprasti, kad vaikai gali vertinti savo situaciją labai skirtingai nei suaugusieji.

→ Rimtai vertinti vaikų mintis ir jausmus.

→ Tikėti, kad vaikai ir jaunimas yra žmogaus teisių subjektai.

→ Diskutuoiant su vaikais žinoti, kad šie turi savo nuomonę ir pripažinti, kad šie suvokimai, pagrįsti jų pačių idėjomis, jausmais, išgyvenimais ir socialiniu bei kultūriniu kontekstu, gali paveikti tai, kaip jie supranta ir vertina situaciją. Globėjai turėtų būti atviri skirtingiems požiūriams ir būti pasirengę pakeisti savo suvokimą apie kitus.

→ Būti pasiekiamas ir prieinamas vaikui.

Įdomūs ir veiksmingi komunikacijos metodai gali būti:

Vaidmenų žaidimas / spektaklis	Vaidmenų žaidimas gali suteikti įžvalgų apie vaiko išgyvenimus ir padėti vaikui išreikšti savo jausmus.
Pasakojimas	Tikrus įvykius galima sujungti į istorijas, kad vaikai galėtų prisiminti situacijas, vietas ir žmones.
Dainos / dainavimas	Muzika gali padėti atpalaiduoti atmosferą, suteikti vaikams galimybę išreikšti emocijas ir leisti darbuotojui stebėti jausmus nepavojuojančioje aplinkoje.
Kūrybinės dirbtuvės	Pvz., piešimas ar tapymas (naudojant turimas medžiagas).
Žaidimas	Organizuoto žaidimo ir sporto metu vaikai dažnai gali atskleisti svarbią informaciją apie situacijas, vietas ir žmones dalyvaujantiems socialiniams darbuotojams / vaiko teisių apsaugos darbuotojams.

5.2.2 2 tema. Globėjo asmeninių nuostatų poveikio suvokimas

Nurodymai dėstytojui

Dėstytojas turėtų pakviesti dalyvius pagalvoti apie savo asmeninius įsitikinimus dėl nelydimų nepilnamečių ir pradėti veiksmingą diskusiją. Reikėtų pabrėžti, kad asmeniniai globėjo įsitikinimai dažnai turi didelę įtaką jų darbui ir jo atlikimo būdai.

Galima pateikti šiuos klausimus:

→ Ką manote apie nelydimus nepilnamečius? Ar laikote juos pažeidžiamais asmenimis, prekybos žmonėmis aukomis, traumuotiems,

gebančiais susidoroti su situacijomis, keliančiais grėsmę, manipuliatyviais, pavojingais ir kt.?

- Kodėl pasirinkote dirbti su nelydimais nepilnamečiais?
- Ką manote, ką galite jiems pasiūlyti savo darbe?
- Ko, jūsų manymu, jiems reikia?
- Kaip įsivaizduojate jų ateitį?
- Kas jums patinka jūsų darbe? (jei dalyviai jau dirba su nelydimais nepilnamečiais)

Pažymėtina, kad globėjai dažnai tikisi kažko mainais už atliekamą darbą, tuo tarpu neturėtų.

5.2.3 3 tema. Ribų ir aiškių vaiko-globėjo santykio vaidmenų nustatymas

“Globėjo ir vaiko santykiai yra ir turi būti laikomi savotiškai izoliuotais santykiais nuo visų kitų santykių abiejų jų gyvenime. Ypač svarbu, kad globėjas suprastų ir vėliau padėtų vaikui suprasti:

- Globėjas nėra vienas iš tėvų
- Globėjas nėra draugas
- Globėjas nėra gydytojas.

Nors jo santykiai su vaiku gali būti panašūs į visas tris santykių kategorijas, labai svarbu, kad globėjas nuo pat pradžių „mokytų“ savo pavyzdžiu, koks yra norimas ir tinkamas santykių modelis jų santykiams bei siekti, kad bendradarbiavimas būtų funkcionalus ir efektyvus”⁵⁷.

Nelydimiems vaikams gali trūkti teigiamų ryšių su suaugusiais, ypač jiems nežinomais, ir dėl šios priežasties santykiai, kurie bus užmegzti tarp globėjo ir vaiko, yra vertingi. Tokie santykiai turėtų daryti teigiamą poveikį vaiko gyvenimui ir bent jau jokių būdu būti nepavojingi. Aiškūs vaidmenys, apibrėžti lūkesčiai ir ribos padės sukurti tinkamą pagrindą šiems santykiams. Be abejo, nepriimtina, kai asmuo, dirbantis su vaikais, naudojasi jų pažeidžiamumu ar piktnaudžiauja savo autoritetu ar valdžios pozicija. Tačiau tai, kas yra priimtina profesinė elgsena, o kas ne, laikui bėgant ir įvairiose šalyse gali skirtis.

57. ASOP4G Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovas.

Keli dalykai, ko nereikėtų daryti:

- Nespręskite apie vaiką pagal jo išvaizdą.
- Stebėkite savo fizines ribas: jokių būdu negalima apkabinti ir liesti vaiko, nes tai galėtų būti neteisingai suprasta.
- Nesidalinkite asmenine informacija, pvz., apie pinigus ar santykių problemas.
- Neskolinkite vaikui pinigų ir nesiskolinkite iš jo.
- Nesusitikite ne darbo metu.
- Netapkite pernelyg geru pažįstamu, pvz., neimkite vaiko į savo namus / butą.
- Nepirkite jiems dovanų.
- Nebūkite per daug familiarus.

Raktiniai žodžiai: komunikavimo įgūdžiai, globėjo ir vaiko santykiai, ataskaitos rengimas, pagrindiniai principai, gairės.

5.2.4 4 tema. Kaip globėjas turėtų reaguoti? (vaidmenų žaidimo naudojimas)

Nurodymai dėstytojui:

Dėstytojui turėtų būti pateikti skirtingi kiekvienai šaliai svarbūs atvejo scenarijai ir jis su dalyviais turėtų aptarti galimus bendravimo su vaikais būdus, kaip užtikrinti jų teises ar reaguoti į krizę.

5.3 10 Sesija. Pirminių susitikimų standartizavimas

10 sesija. Pirminių susitikimų standartizavimas **Orientacinė trukmė: (praktinės užduotys / vaidmenų žaidimas 1,5 valandos remiantis 9 sesijos teorija)**

1 tema	Globėjo vaidmens pristatymas vaikui
2 tema	Išaiškinimas vaikui apie jo teises, atsakomybes ir teisinius pasirinkimus
3 tema	Kartu su vaiku aptarimas jo/jos asmeninės istorijos

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a. paaiškinti vaikui jo vaidmenį ir ko vaikas turėtų iš jo / jos tikėtis;
- b. išaiškinti vaikui jo teises ir teisinius pasirinkimus;
- c. diskutuoti su vaiku apie jo / jos asmeninę istoriją, remiantis pagrindiniais etikos principais.

Nurodymai dėstytojui:

10 sesija yra siūloma remiantis patirtimi, sukuriant galimybę savirefleksijai ir įgūdžių lavinimui.

5.3.1 1 tema. Globėjo vaidmens pristatymas vaikui

Globėjo pokalbiai su vaiku turėtų būti konfidencialūs. Kad vaikas tinkamai dalyvautų, jis turi būti gavęs reikiamą informaciją. Tai būtina sąlyga siekiant:

- užtikrinti vaiko teisės visapusiškai dalyvauti visuose procesuose ir sprendimų priėmimo procesuose įgyvendinimą, kad jo nuomonė būtų išklaudyta ir tinkamai įvertinta;
- užtikrinti, kad būtų visapusiškai atstovaujami ir gerbiami vaiko interesai;
- skatinti vaiko gerovę;
- sukurti pasitikėjimo ir abipusio supratimo bei pagarbos santykius su vaiku. Informacija turėtų būti teikiama vaikams patogiu būdu.

Siekiant veiksmingumo, prisistatymas turėtų būti pateiktas žodžiu ir / arba raštu, atsižvelgiant į tai, kas yra tinkamiausia, ir turėtų būti pateiktas vaikui

suprantama kalba, atsižvelgiant į vaiko amžių, brandą ir vystymosi galimybes. Globėjas turėtų įsitikinti, kad vaikas supranta ir gali prisiminti pateiktą informaciją. Informuojant vaiką taip pat turėtų būti atsižvelgiama į lytį ir kultūrą. Kultūros mediatorių pasitelkimas gali būti neįkainojamas ir prireikus turėtų būti skatinamas.

Globėjas turi pateikti vaikui visą reikiamą informaciją apie globėją kalbą ir tokiu būdu, kurį vaikas supranta, atsižvelgiant į vaiko amžių, brandą ir vystymosi galimybes. Informuojant vaiką taip pat turėtų būti atsižvelgiama į lytį ir kultūrą. Reikėtų atkreipti dėmesį į ypatingą neįgalių vaikų, įskaitant intelekto ir psichinę negalią, padėtį ir poreikius. Pateiktoje informacijoje turėtų būti informacija apie tai, kas nutiks vaikui paskyrus globėją, paaiškintas globėjo vaidmuo ir funkcijos bei vaiko teisės ir pareigos. Kad tai palengvintų, globos institucija turėtų sukurti vaikams pritaikytą medžiagą, kuria galėtų naudotis ir kitos įstaigos bei subjektai.

5.3.2 2 tema. Išaiškinimas vaikui apie jo teises, atsakomybes ir teisinius pasirinkimus

Paskyrus globėją, šis turėtų būti atsakingas už visos svarbios informacijos apie globos tvarką pateikimą vaikui, ypač už vaiko informavimą apie tai, kada, kur, kaip ir kam jis gali pranešti apie skundus dėl globėjo piktnaudžiavimo, netinkamo elgesio bei jo teisių pažeidimo. Tokia informacija turėtų būti teikiama žodžiu ir / arba raštu, vaikui draugiška forma ir vaikui suprantama kalba.

4.3.3 3 tema. Kartu su vaiku aptarimas jo / jos asmeninės istorijos

Kiekvienas vaikas turi teisę būti išklausytas ir prisidėti priimant sprendimus dėl jų. Užpildyta socialinė istorija turėtų parodyti, kas yra vaikas ir kaip jis toks tapo. Forma yra tiesiog įrankis, naudojamas šiam paveikslui pateikti. Ją galima pritaikyti atsižvelgiant į konkrečius vaiko poreikius, tačiau jo istorija niekada neturėtų būti pakeista, kad atitiktų formą. Apklausą vykdomas asmuo yra atsakingas už vaiko teisės į konfidencialumą apsaugą. Informacija apie kiekvieną vaiką turėtų būti nuolat įrašoma į apskaitą, kai tik ji paaiškėja. Kiek įmanoma, visa informacija turėtų būti registruojama tokiu būdu, kuris būtų naudingas ieškant ir vėl sujungiant. Žmonės, su kuriais buvo konsultuojamasi dėl vaiko, turi būti tos pačios kultūros ir etninės kilmės, kurie vaiką žino kažkiek laiko, ir kuriais vaikas pasitiki ir pasitiki juo. Idealiu atveju apklausą vykdomas asmuo taip pat turėtų būti toks pačios kultūros kaip ir vaikas ir

kalbėti ta pačia kalba.

Raktiniai žodžiai: vaikui draugiškas pokalbis, konfidencialumas, susitikimas, pirminiai susitikimai, vaiko informavimas.

5.4 11 Sesija. Globėjo instrumentų rinkinys

11 sesija. Globėjo instrumentų rinkinys (Pasiūlymas: prezentacija ir atvejo analizių 1 valanda naudojimas)		Orientacinė trukmė:
1 tema	Pažeidžiamumo nustatymo testas	
2 tema	Standartinės veiklos procedūros globėjams	
3 tema	Geriausių interesų vertinimas	
4 tema	Globėjo susitikimų kalendorius	

Mokymo tikslai

Po dalyvavimo šioje mokymų sesijoje, dalyviai turėtų gebėti:

- a. naudotis įrankiais strateginiam darbo organizavimui, siekiant identifikuoti vaiko poreikius;
- b. patikrinimo priemonės naudojimas siekiant nustatyti pažeidžiamumo požymius, kylančius iš vaiko praeities, patirčių ir dabartinės situacijos;
- c. atlikti geriausių interesų vertinimą atsižvelgiant į visus svarbius vaiko gyvenimo aspektus.

Nurodymai dėstytojui:

11-osios sesijos metu dėstytojas turėtų supažindinti dalyvius su visa susijusia ASOP4G projekto sukurta medžiaga ir išsamiai paaiškinti, naudodamas atitinkamus atvejo scenarijus ir vaidmenų žaidimus⁵⁸.

5.4.1 1 tema. Pažeidžiamumo nustatymo testas (atvejo analizių naudojimas)

Naudotis 3 priedu.

5.4.2 2 tema. Standartinės veiklos procedūros globėjams (atvejo analizių naudojimas)

Naudotis 4 priedu.

⁵⁸ Žr. ASOP4G Standartinių veiklos procedūrų globėjams vadovą.

5.4.3 3 tema. Geriausių interesų vertinimas

Naudotis 5 priedu.

5.4.4 4 tema. Globėjo susitikimų kalendorius

Raktiniai žodžiai: globėjo instrumentų rinkinys, standartinių veiklos procedūrų sąrašas, pažeidžiamumo nustatymo testas, geriausių interesų vertinimas.

DARBAS GRUPĖSE

Paraginkite dalyvius pasirinkti vieną atvejį savo grupėje ir paskirti vaiko, globėjo ir stebėtojo vaidmenis. Globėjas gali naudoti vieną iš pateiktų formų, pvz., pažeidžiamumo nustatymo testą. Stebėtojas gali užrašyti vaidmenų žaidimo pastebėjimus apie tai, kas sekėsi gerai, o kas ne, ir aptarti juos su likusia grupe.

5.4.5 Mokymų vertinimas

Nurodymai dėstytojui:

Baigęs mokymus, dėstytojas dalija dalyviams mokymų vertinimo formą. Pritygtinai rekomenduojama, kad dėstytojas paprašytų dalyvių žodžiu atsiliepimų apie mokymus.

Priedai

1 Priedas. Siūloma mokymų darbotvarkė

A dalis. Nelydimas vaikas - 1 diena

Sesija	Trukmė	Laikas	Sesijos turinys
Išankstinė anketa Mokymų kurso pristatymas			1 tema. Vaiko teisių konvencijos ir lydimųjų principų pristatymas 2 tema. Vaiko poreikiai ir vaiko teisės: vaikų įgalinimas suprasti jų poreikius ir poreikių transformavimas į teises
1 sesija. Vaiko teisės kaip holistinė sistema siekiant įvertinti ir užtikrinti geriausius vaiko interesus	120 min.	09:00- 11:00	3 tema. Vaiko teisių konvencija kaip instrukcija siekiant užtikrinti vaiko gerovę ir apsaugą, susijusią su globa
KAVOS PERTRAUKA	30 min.	11:00- 11:30	
2 sesija. Nelydimi vaikai	60 min.	11:30- 12:30	1 tema. Nelydimo nepilnamečio apibrėžimas (remiantis teisiniu apibrėžimu) 2 tema. Svarba kiekvienam vaikui turėti globėją (teisės ir geriausių interesų koncepcijos) 3 tema. Vaiko profilis priėmimo valstybėje (pilietybė, etninė kilmė, vartojamos kalbos, lygis, amžius, prieglobsčio prašymas)

3 sesija. Konteksto ir migracijos ciklo suvokimas	60 min.	12:30-13:30	1 tema. Pabėgimo ir atskyrimo priežastys (priverstinė ir savanoriška migracija) 2 tema. Nelydimo vaiko kelias priimančioje valstybėje nuo atvykimo taško
PIETŲ PERTRAUKA	60 min.	13:30-14:30	
3 sesija. Konteksto ir migracijos ciklo suvokimas	60 min.	14:30-15:30	3 tema. Vaiko atskyrimo ir migracijos poveikis: pažeidžiamumas ir atsparumo strategijos 4 tema. Vaiko teisių konvencijos principai ir migruojantys vaikai
4 sesija. Vaikų teises ir migraciją reguliuojanti nacionalinė teisinė bazė	60 min.	15:30-16:30	1 tema. Su migracija susijusios teisinės nuostatos – priėmimas, registracija, nepilnametystės nustatymas, amžiaus vertinimas 2 tema. Nuostatos dėl teisinio statuso (tarptautinė apsauga, humanitarinė apsauga)

B dalis. Globėjas - 2 diena

Sesija	Trukmė	Laikas	Sesijos turinys
Paskesnė anketa 5 sesija. Globėjo vaidmuo	120 min.	09:00–11:00	1 tema. Globėjo vaidmuo ir pagrindiniai įgaliojimai 2 tema. Teisės aktais nustatytos globėjo atsakomybės ir teisės 3 tema. Globa praktikoje (aktyvūs globėjai dalinasi patirtimi apie savo vaidmenį)
KAVOS PERTRAUKA	30 min.	11:00-11:30	
6 sesija. Situacijų valdymas	180 min.	11:30-14:30	1 tema. Ką globėjas turėtų daryti? Atvejo analizės 2 tema. Standartinių veiklos procedūrų, kurias turi vykdyti globėjas aprašymas ir jų variacijos remiantis taikoma priežiūra

			3 tema. Sprendimų priėmimo procesas – įtraukiant vaiką ir kitus veikėjus, etinių dilemų sprendimas
PIETŲ PERTRAUKA	60 min.	14:30-15:30	
7 sesija. Nuorodų sistema	120 min.	15:30-17:00	1 tema. Įstaigų ir profesionalų, sprendžiančių dėl nelydimo vaiko remiantis jo poreikiais ir teisėmis, sistema: skirtingų organizacijų atsakomybės ir įgaliojimai 2 tema. Bendradarbiavimo su įstaigomis kūrimas ir stiprinimas – tarpdisciplininio darbo skatinimas (vaidmenų žaidimo naudojimas)
KLAUSIMŲ IR ATSAKYMŲ SESIJA	30 min.	17:00-17:30	Klausimų ir atsakymų sesija Antrosios dienos užbaigimas

C dalis. Santykis tarp globėjo ir vaiko - 3 diena

Sesija	Trukmė	Laikas	Sesijos turinys
8 sesija. Vaiko raidos etapai ir migracijos kontekstas	90 min.	09:00–10:30	1 tema. Vaiko raida: ką turėtų žinoti globėjas; ypatingas dėmesys paaugliams 2 tema. Nelydimų vaikų psichosocialinių poreikių vertinimas 3 tema. Kultūriniai amžiaus grupių ir lyties aspektai 4 tema. Darbas su vertėju / kultūros mediatoriumi
KAVOS PERTRAUKA	30 min.	10:30-11:00	
9 sesija. Pasitikėjimu grįsto santykio su vaiku kūrimas	90 min.	11:00-12:30	1 tema. Darbo ir bendravimo su vaiku gairės – pagrindiniai principai, santykio kūrimas ir atsparumo stiprinimas, konfliktai, baimės ir traumos 2 tema. Globėjo asmeninių nuostatų poveikio suvokimas

			3 tema. Ribų ir aiškių vaiko-globėjo santykio vaidmenų nustatymas 4 tema. Kaip globėjas turėtų reaguoti? (vaidmenų žaidimo naudojimas)
PIETŲ PERTRAUKA	60 min.	12:30-13:30	
10 sesija. Pirminių susitikimų standartizavimas (praktinės užduotys pagal 9 sesijos teorinę medžiagą)	90 min.	13:30-15:00	1 tema. Globėjo vaidmens pristatymas vaikui 2 tema. Išaiškinimas vaikui apie jo teises, atsakomybes ir teisinius pasirinkimus 3 tema. Kartu su vaiku aptarimas jo / jos asmeninės istorijos
11 sesija. Globėjo instrumentų rinkinys	90 min.	15:00-16:30	1 tema. Pažeidžiamumo nustatymo testas (atvejo analizės naudojimas) 2 tema. Standartinės veiklos procedūros globėjams (atvejo analizės naudojimas) 3 tema. Geriausių interesų vertinimas 4 tema. Globėjo susitikimų kalendorius
KLAUSIMŲ IR ATSAKYMŲ SESIJA Mokymų vertinimas	30 min.	16:30-17:00	Klausimų ir atsakymų sesija Trečios dienos užbaigimas

2 Priedas. JT vaiko teisių konvencija

1 straipsnis	2 straipsnis	3 straipsnis	4 straipsnis	5 straipsnis
Vaikas yra bet kuris žmogus iki 18 metų amžiaus	Nediskriminavimas	Geriausio vaiko interesai	Vyriausybės privalo naudoti visus turimus išteklius, kad įgyvendintų visas teises VTK	Tėvai ir šeimos turėtų auklėti ir vadovauti vaikams pagal jų amžių
6 straipsnis	7 straipsnis	8 straipsnis	9 straipsnis	10 straipsnis
Teisė į gyvybę, išgyvenimą ir vystymąsi	Teisė į gimimo registravimą, vardą ir pilietybę	Teisė išlaikyti savo vardą ir pilietybę	Teisė gyventi su savo tėvais, išskyrus atvejus, kai tai yra kenksminga	Teisė atvykti į bet kurią šalį ir išvykti iš jos, kad būtų suvienyta šeima
11 straipsnis	12 straipsnis	13 straipsnis	14 straipsnis	15 straipsnis
Teisė būti apsaugotam nuo pagrobimo ir išvežimo iš šalies	Teisė pasakyti, ką galvoji, ir būti išklaustam suaugusiųjų, kai jie priima įtaką turinčius sprendimus	Teisė gauti informaciją ir išreikšti savo mintis, nebent tai prieštarauja kitų žmonių teisėms	Teisė galvoti, kas patinka, ir rinktis tikėjimą pagal tėvų rekomendacijas	Teisė susitikti su kitais ir įstoti ar steigti klubus, nebent tai prieštarauja kitų žmonių teisėms
16 straipsnis	17 straipsnis	18 straipsnis	19 straipsnis	20 straipsnis
Teisė į privatumą	Teisė gauti informaciją. Informacija žiniasklaidoje (radijas, laikraštis, knygos, televizija ir	Teisė būti užaugintiems tėvų, jei tai įmanoma	Teisė į apsaugą nuo skausmo, smurto, prievartos ir nepriežiūros	Teisė į specialią priežiūrą ir apsaugą, jei nėra galimybės gyventi su savo tėvais

	kt.) turėtų būti naudinga ir nepavojinga			
21 straipsnis	22 straipsnis	23 straipsnis	24 straipsnis	25 straipsnis
Teisė į geriausią priežiūrą, jei esi įvaikintas	Teisė į specialią apsaugą ir pagalbą, jei esi pabėgėlis	Teisė į specialią priežiūrą ir išsilavinimą, siekiant padėti tobulėti ir gyventi visavertį gyvenimą, jei turite negalią	Teisė į geriausią sveikatą ir medicininę priežiūrą	Teisė reguliariai tikrinti jūsų buvimo vietą, jei turite būti prižiūrimi ne namuose
26 straipsnis	27 straipsnis	28 straipsnis	29 straipsnis	30 straipsnis
Teisė į vyriausybės pagalbą, jei esate neturtingas ar stokojantis	Teisė į pakankamai gerą gyvenimo lygį, kad galėtumėte tinkamai vystytis	Teisė į išsilavinimą	Teisė į mokslą, siekiant kiek įmanoma labiau ugdyti jūsų asmenybę ir sugebėjimus ir skatinti gerbti kitų žmonių teises ir vertybes	Teisė vartoti savo kalbą ir praktikuoti savo kultūrą bei religiją
31 straipsnis	32 straipsnis	33 straipsnis	34 straipsnis	35 straipsnis
Teisė žaisti ir turėti laisvalaikį	Teisė į apsaugą nuo darbo, kenkiančio jūsų sveikatai ar išsilavinimui	Teisė būti apsaugotam nuo pavojingų narkotikų vartojimo, gaminimo ir pardavimo	Teisė būti apsaugotam nuo seksualinės prievartos	Teisė nebūti pagrobtam ar parduotam

36 straipsnis	37 straipsnis	38 straipsnis	39 straipsnis	40 straipsnis
Teisė į apsaugą nuo bet kokios išnaudojimo formos	Teisė nebūti nubaustam ir žiauriai kankinamam. Teisė nebūti kalinamam su suaugusiaisiais	Teisė nedalyvauti armijoje ar kovoti kare anksčiau nei jums suėjo 15 metų. Jei jus palietė karas, turite būti apsaugoti	Teisė į pagalbą, jei buvote sužeistas, apleistas ar su jumis buvo blogai elgiamasi	Teisė gauti pagalbą siekiant apsiginti ir atsižvelgti į jūsų amžių, jei esate kaltinamas pažeidęs įstatymą
41 straipsnis				
Teisė į bet kokias teises pagal jūsų šalies ar tarptautinius įstatymus, kurios suteikia geresnes teises nei šios.				

3 Priedas. Pažeidžiamumo nustatymo testas^{1,2}

Ši priemonė gali būti vykdoma pokalbio forma arba skirtingais būdais, ieškant informacijos globėjo ir vaiko pokalbių metu ir (arba) renkant informaciją iš kitų šaltinių (pvz., psichologų, socialinių darbuotojų, rūpintojų).

Įvadas	Atlikta?
Pašnekovas, vertėjas ir kiti dalyvavę prisistatė	
Paaiškintas pokalbio tikslas ir trukmė	
Paaiškintas interviu konfidencialumas	
Paaiškinta, kodėl reikalingas pašnekovo sąžiningumas	
Paaiškinta pašnekovo teisė bet kada nutraukti pokalbį	
Paaiškinti interviu lūkesčiai / rezultatai	
Gautas pašnekovo sutikimas dalyvauti pokalbyje	

Asmeniniai vaiko duomenys		
Vardas (pavardė, vardas)		
Gimimo data (metai / mm / dd)	Lytis	V ☐ M ☐
Registracijos / ID numeris		
Kilmės šalis		
Etninė grupė		
Vieta / gyvenamoji vieta		

Rizikos rodikliai	Praeitis	Dabartis
1. Atskirtas vaikas (be tėvų, bet su giminaičiais toje pačioje stovykloje / bendruomenėje)		
2. Nelydimas vaikas (gyvena vienas arba juo laikinai rūpinamasi stovykloje / bendruomenėje)		
3. Našlaitis / jaunuolis		
4. Paauglys tėvas		

1. UNHCR and IDC, 2016, Vulnerability Screening Tool – Identifying and addressing vulnerability: a tool for asylum and migration systems: <http://www.refworld.org/pdfid/57f21f6b4.pdf>.

2. UNHCR, The Heightened Risk Identification Tool User Guide highlights critical professional practice guidelines for undertaking vulnerability screening: <http://www.refworld.org/pdfid/4c46c6860.pdf>.

Rizikos rodikliai	Praeitis	Dabartis
5. Vaiko vadovaujama šeima / šeima (pvz., 16 metų amžiaus paauglys rūpinasi savo jaunesniaisiais broliais ir seserimis – visi jie yra nelydimi)		
Fizinės ir psichinės sveikatos – gerovės problemos		
6. Asmuo, sergantis lėtinėmis ligomis (sveikatos būklė, kuriai reikalingas ilgalaikis gydymas ir vaistų vartojimas ir (arba) gydytojo priežiūra / stebėjimas; pvz., diabetas, kvėpavimo takų ligos, vėžys, tuberkuliozė, ŽIV ar širdies ligos)		
7. Asmuo, turintis kitokią sveikatos būklę, turinčią didelę įtaką gebėjimui būti savarankišku ir vykdyti kasdienines veiklas		
8. Psichinės ligos (pvz., depresija, nerimo sutrikimas, psichozė, epilepsija)		
9. Priklausomybės		
10. Mintys apie savižudybę		
11. Savęs žalojimas		
12. Benamis vaikas		
13. Nesaugi padėtis gyvenant su šeimos nariu/-iais		
14. Nesaugus gyvenimas su ne šeimos nariu/-iais (pvz., globos namuose)		
15. Maisto, vandens, pastogės ar kitų pagrindinių poreikių stoka		
16. Mokyklinis amžius, bet nelanko mokyklos		
17. Specialieji ugdymo poreikiai (to negalima patenkinti įprastoje klasėje ar be pagalbos mokantis)		
Saugos problemos		
18. Atmetimas ar persekiojimas savoje bendruomenėje (pvz., dėl socialinių papročių pažeidimo)		
19. Rizika tapti šeimos nario/-ių smurto ar aplaidumo auka		

Rizikos rodikliai	Praeitis	Dabartis
20. Rizika tapti ne šeimos nario/-ių seksualinio išnaudojimo ir (arba) seksualinės prievartos auka		
21. Gali patirti smurtą dėl savo seksualinės orientacijos ir (arba) lytinės tapatybės (LGBTI: lesbietės, gėjai, biseksualai, transseksualai ar interseksualai)		
22. Prekybos žmonėmis auka (pvz., prostitucija, kitos seksualinio išnaudojimo formos, vergija, priverstinis darbas, organų pašalinimas) – nurodykite tikslią riziką žemiau esančioje pastabų lentelėje		
23. Įsitraukimas į seksualinę veiklą dėl išgyvenimo		
24. Ankstyva santuoka		
25. Ankstyvas nėštumas		
26. Liudijo dėl nužudytų asmenų ir (arba) dėl fizinio smurto prieš kitus		
27. Buvo užverbuotas vaiku kareiviu		
28. Buvo verčiamas žaloti kitus ir (arba) daryti kitas nusikalstamas veikas		
29. Neturi teisinių dokumentų		
30. Be pilietybės		
31. Gresia deportacija ar grąžinimas		
32. Sulaikytas (savavališkai), įkalintas ar kitoje nelaisvėje		
33. Jaunesni nei 18 metų asmenys, įtariami, kaltinami ar pripažinti pažeidę įstatymus		
34. Kita:		

Pokalbio pabaiga

Atlikta?

Pašnekovo buvo klausiama, ar jis turi papildomos informacijos

Visi klausimai, į kuriuos turi būti atsakyta pašnekovui, arba tolesnių veiksmų poreikis (dar neįtrauktas į apskaitą) nurodomi žemiau esančioje „pastabų“ dalyje

Pokalbio pabaiga	Atlikta?
Pašnekovui pranešta apie kitą/-us žingsnį/-ius ir (arba) nukreipimą/-us	

Bendras rizikos įvertinimas		
☐ Aukštas	☐ Vidutinis	☐ Žemas
Akivaizdus pažeidžiamumas. Didelė grėsmė asmens saugumui, dėl kurios reikia nedelsiant įsikišti ir (arba) imtis tolesnių veiksmų per kelias dienas	Didelio pažeidžiamumo tikimybė, jei nebus numatytos pagalbos priemonės. Didelio pavojaus asmens saugumui tikimybė, skubios intervencijos reikalingumas ir (arba) tolesni veiksmai per 4–5 savaites	Akivaizdi nedidelė pažeidžiamumo rizika. Didelio pavojaus asmens saugumui tikimybė nedidelė, tačiau gali prireikti intervencijos atsižvelgiant į konkrečius poreikius
Pastabos:		

Susirūpinimą keliančios sritys / nukreipimo sritys	Prioritetas			Organizacijos, į kurią bus nukreipta dabar ar ateityje, pavadinimas ir rūšis
Apsaugos / saugumo	A	V	Ž	
Teisinės apsaugos (baudžiamasis persekiojimas)	A	V	Ž	
Teisinės dokumentacijos / tarptautinės apsaugos statuso	A	V	Ž	
Medicinos	A	V	Ž	
Psichosocialinės / konsultacijos	A	V	Ž	
Paramos aukoms	A	V	Ž	
Persikėlimo / perkėlimo į kitą ES valstybę narę	A	V	Ž	

4 priedas. Standartinės veiklos procedūros globėjams

Standartinės globėjų veiklos procedūros: kontrolinis sąrašas

Užduotys

Instrukcija: pažymėkite, jei atlikta kiekviena iš žemiau nurodytų užduočių, įrašykite atlikimo datą ir, kur reikalinga, pateikite komentarus.

Per 72 valandas

Atitinkamos valdžios institucijos globėjo paskyrimas

Pranešimas apie globėjo paskyrimą gyvenamajai įstaigai konkretaus nepilnamečio atveju

Susitikimas su gyvenamosios patalpos personalu aptarti nepilnamečio atvejo

Susitikimas su nelydimu nepilnamečiu (asmeniškai dalyvaujant vertėjui arba be jo); keitimasis kontaktine informacija ir brošiūros apie globėjo vaidmenį pateikimas; tautybės ir šnekamosios kalbos nustatymas

1 savaitė

Greitas pagrindinių nepilnamečio poreikių ir pažeidžiamumo nustatymas

Parengti tinkamiausio apgyvendinimo planą: prašymo dėl apgyvendinimo pateikimas (jei tai dar nepadaryta); užklausa dėl vaiko apgyvendinimo globos šeimoje užtikrinant, kad būtų atliekami privalomi medicininiai tyrimai dėl apgyvendinimo įstaigoje

Pranešimas Prieglobsčio tarnybai ar bet kuriai kitai atsakingai migracijos institucijai apie globėjo paskyrimą konkretaus nepilnamečio byloje, jei tai šiame etape reikalinga

Kassavaitinių susitikimų su vaiku vertėjo pagalba planavimas, siekiant užmegzti pasitikėjimo santykius, gauti informacijos apie jo praeitį ir dabartį bei informuoti vaiką apie jo teises, pareigas ir galimybes

2-5 savaitė

Vaiko tėvų ar giminaičių paieška ir bendravimas

Geriausių vaiko interesų įvertinimas ir tolesnių su vaiko byla susijusių veiksmų planavimas (rezidento statusas, teisinis statusas, švietimas, sveikata, psichologinė pagalba, kita veikla)

Tarptautinės apsaugos prašymo (priklausomai nuo atvejo aplinkybių, šeimos susijungimo prašymo) registravimas ir atitinkamų oficialių dokumentų pateikimas Regioninei prieglobsčio tarnybai

[illegible]

Užduotys

Šeimos susijungimo atveju – vaiko artimųjų santykių ir gyvenimo sąlygų ištyrimas bei reikiamų dokumentų surinkimas. Jei norint nustatyti ryšį būtina gauti DNR tiek iš vaiko, tiek iš jo/jos giminaičio, proceso metu pasiūlyti vaikui paramą ir bendrauti su giminaičiu

Jei vaikui dėl humanitarinių priežasčių gali būti taikomos leidimo gyventi nuostatos, bendradarbiaujant su susijusiais subjektais, pateikiamas prašymas kompetentingai migracijos institucijai

Turimo ir tinkamiausio varianto, susijusio su nepilnamečio asmens perdavimu alternatyviai globai įvertinimas (pakartotinis įvertinimas)

Padėkite vaikui įsigyti socialinio draudimo numerį ir kitus dokumentus, reikalingus norint gauti sveikatos priežiūros ir socialinės rūpybos paslaugas

Reguliariai / kai tinkama / kai reikalinga:

Fizinė ir psichinė sveikata

Pasirūpinamas numatytais nepilnamečio tyrimais dėl nustatytų simptomų

Pasirūpinamas reguliariais nepilnamečio kraujo ar kitais tyrimais

Bendravimas ir bendradarbiavimas su medicinos personalu tiriant nepilnamečio sveikatą

Jei reikalinga, nukreipimas pas psichologą ar vaikų psichiatrą, simptomų diagnozavimui ar (ir) gydymui

Jei vaikas turi bet kokio pobūdžio negalią / sutrikimą (pvz., jutimo, fizinį, psichinį, laikiną ar nuolatinį), nukreipkite tinkamoms sveikatos priežiūros paslaugoms diagnozei nustatyti ir planuoti, kaip tinkamai apgyvendinti, prižiūrėti ir reabilituoti

Švietimas

Priėmimas į mokyklą ir pranešimas apie globėjo paskyrimą

Nepilnamečio priėmimas į papildomus kalbos kursus

Nepilnamečio įtraukimas į užklausinę veiklą arba kalbų kursus bendradarbiaujant su gyvenamąja įstaiga

Kas mėnesį (arba kas du mėnesius) rengti susitikimus su mokyklos švietimo darbuotojais ir susipažinti su nepilnamečio pažymiais mokykloje

Mokyklos nelankymo pateisinimas, kai mokykla nelankoma dėl viešųjų paslaugų teikimo ar kitų teisinių ar sveikatos problemų

Teisinis atstovavimas ir pagalba

Remti nepilnametį amžiaus vertinimo procedūrose ir užtikrinti, kad visos procedūros būtų vykdomos teisėtai ir atsižvelgiant į vaiko orumą bei teises

Lydėti nepilnametį Prieglobsčio tarnyboje atnaujinant prašytojo tarptautinės apsaugos kortelę (data nurodyta kortelėje)

[illegible]

Užduotys

Pranešimas valdžios institucijoms apie visus nepilnamečio dabartinio gyvenamosios vietos pakeitimus

Pasirengimas ir dalyvavimas nepilnamečio asmeniniame pokalbyje Prieglobsčio (ar kitose migracijos) tarnyboje

Bendradarbiavimas su teisininku rengiant visus reikalingus dokumentus, jei priimamas neigiamas sprendimas dėl šeimos susijungimo arba bet kuriuo kitu atveju, kai reikalingas teisinis dokumentas dėl prieglobsčio suteikimo tvarkos (po nepilnamečio pokalbio, ikiteisminių prašymų ir apeliacijos pateikimo) siekiant pateikti juos per įstatyme nustatytus terminus

Pagalba nepilnamečiui kreipiantis dėl leidimo gyventi ir kelionės dokumentų

Jei nepilnamečiai įtariami ar kaltinami padarius nusikaltimą, bendradarbiavimas su prokuroru, tyrėju bei advokatu, siekiant užtikrinti vaiko interesus

Jei nepilnametis dingo, įsitikinkite, kad pranešimas yra pateiktas atitinkamai valdžios institucijai (policijai)

Atvejo vadyba

Mėnesiniai susitikimai su už nepilnametį atsakingu asmeniu iš gyvenamosios vietos
Vaiko dokumentų įrašymas kiekviename jo bylos etape (registracijos nuorašas, pokalbio nuorašas – rašytinis ir garso įrašas, valdžios institucijų sprendimų kopijos, globėjo paskyrimas, tarptautinės apsaugos kortelės kopija, leidimo gyventi kopija, kelionės dokumentų kopija, medicininiai dokumentai, mokyklos registracijos kopija ir kt.)

Periodiškas vaiko interesų įvertinimo formos ir atvejo plano atnaujinimas

Vaikų apsauga

Įtarus ar atskleidus, kad vaikas yra prievartos ar nepriežiūros auka, pateikite reikiamus nukreipimus ir pranešimus kompetentingoms institucijoms ir agentūroms

Įtarus ar atskleidus, kad vaikas yra prekybos žmonėmis auka, pateikite reikiamus nukreipimus ir pranešimus kompetentingoms institucijoms ir agentūroms

Jei vaikas atskleidė, kad yra kankinimo auka, ir jei tai geriausia vaiko interesams, nukreipkite jį / ją kankinimo aukų pažymėjimui gauti

Procedūrų diferencijavimas atsižvelgiant į apsaugos sistemą (gyvenamasis objektas)

Trumpalaikė globa šeimoje

Bendradarbiavimas su socialiniu darbuotoju / agentūra, atsakinga už globos priežiūrą

Vaiko informavimas apie jo apgyvendinimą globos šeimoje ir ką tai reiškia (laikinas apgyvendinimas realiai vaiko priežiūrai, globos šeimos adreso konfidencialumas trečiosioms šalims ar vaiko artimiesiems)

Užduotys

Bendravimas su vaiko biologine šeima, siekiant būti informuotam apie vaiko apgyvendinimą ir bendradarbiavimo sąlygas (bendradarbiaujant su prižiūrinčiu socialiniu darbuotoju)

Tarpininkavimas tarp vaiko ir globos šeimos, siekiant sklandaus prisitaikymo, ypač jei vaikas jau užmezgė ryšį su globėju

Saugaus nepilnamečio apgyvendinimo šeimoje užtikrinimas

Parama nepilnamečiui jo / jos teisinėse procedūrose (išsamiai aprašyta aukščiau) ir globėjo bei teisininko (organizacijų, teikiančių teisinę pagalbą) bendradarbiavimas – nepilnamečio ir teisininko bendravimo palengvinimas ir galimybė susipažinti su dokumentais

Atsižvelgiant į vaiko amžių ir ankstesnius vaiko ir globėjo santykius, su juo galima organizuoti laisvalaikio veiklą

Švietimo ir medicinos klausimai sprendžiami bendradarbiaujant su socialiniu darbuotoju, atsakingu už priežiūrą ir šeimos poreikius bei galimybes; bet kuriuo atveju rūpinantis vaiko sveikata ir gerove

Ilgalaikė globa šeimoje

Bendradarbiavimas ir bendravimas su socialiniu darbuotoju / agentūra, atsakinga už globos priežiūrą

Globos atitikimo geriausiems vaiko interesams įvertinimas ir užtikrinimas

Parama nepilnamečiui jo teisinėse procedūrose (išsamiai aprašyta aukščiau) ir globėjo bei teisininko (organizacijų, teikiančių teisinę pagalbą) bendradarbiavimas – nepilnamečio ir teisininko bendravimo palengvinimas ir galimybė susipažinti su dokumentais

Apsauginė globa laikino buvimo įstaigoje (ligoninėje / migracijos sulaikymo centre ar pasienio priėmimo punkte ir kt.)

Kontroliavimas, kad kompetentinga organizacija vaiką tinkamai apgyvendintų

Pagrindinių vaiko poreikių užtikrinimas – bendradarbiavimas su organizacijomis siekiant patenkinti šiuos poreikius (maistas, drabužiai, higiena, saugumas)

Vertimo žodžiu užtikrinimas siekiant vaiką tinkamai informuoti, kilus medicininėms problemoms ar aiškinantis asmeninę istoriją, jei jo neteikia įstaiga

Informuokite vaiką apie priežastis, dėl kurių jis yra sulaikomas, ir apie tai, kas gali nutikti toliau (pvz., apgyvendinimas globos šeimoje, globos namuose ar kitur)

Trumpos socialinės istorijos gavimas siekiant nustatyti pažeidžiamumą, galimybė nukreipti pas specialistus pagal poreikį ir pirmą kartą įregistruoti vaiko teisinius poreikius

Reguliarūs vizitai pas nepilnamečį, jei jis / ji neturi įprastos kasdieninės veiklos dėl užimtumo trūkumo, bendravimo stokos ir neturėjimo ką veikti

Užduotys

Globėjo ir teisininko bendradarbiavimas (organizacijos, teikiančios nemokamą teisinę pagalbą) – palengvinantis vaiko ir teisininko bendravimą ir prieigą prie dokumentų

Tarptautinės apsaugos prašymo registravimas ir užtikrinimas, kad byla bus išnagrinėta laikantis įprastos, o ne išimtinės tvarkos – esant sulaikymui ar pasienio procedūrose

Benamystė

Prašymo dėl apgyvendinimo patikrinimas ar pateikimas ir visų galimų priemonių išnaudojimas, siekiant surasti vaikui saugią vietą

Pagrindinių vaiko poreikių užtikrinimas – bendradarbiavimas su organizacijomis siekiant patenkinti šiuos poreikius (maitinimas, apranga, higiena)

Vaiko palydėjimas pas gydytoją ar į ligoninę, jei jam reikalinga sveikatos priežiūra ar gydymas

Vertimo žodžiu užtikrinimas siekiant palengvinti bendravimą, išreikšti vaiko požiūrį ir rūpesčius ir suprasti turimas galimybes

Trumpos socialinės istorijos gavimas ir nepilnamečių registro informavimas

Pagalba nepilnamečiui ieškant agentūrų / organizacijų (adresai, telefonai), teikiančių maistą, drabužius, pagalbos telefonus

Vaiko teisinių poreikių aiškinimasis

Tarptautinės apsaugos prašymo registravimas

Category	Sub-category	Value
Category 1	Sub-category 1.1	Value 1.1
	Sub-category 1.2	Value 1.2
Category 2	Sub-category 2.1	Value 2.1
	Sub-category 2.2	Value 2.2
Category 3	Sub-category 3.1	Value 3.1
	Sub-category 3.2	Value 3.2
Category 4	Sub-category 4.1	Value 4.1
	Sub-category 4.2	Value 4.2
Category 5	Sub-category 5.1	Value 5.1
	Sub-category 5.2	Value 5.2
Category 6	Sub-category 6.1	Value 6.1
	Sub-category 6.2	Value 6.2
Category 7	Sub-category 7.1	Value 7.1
	Sub-category 7.2	Value 7.2
Category 8	Sub-category 8.1	Value 8.1
	Sub-category 8.2	Value 8.2
Category 9	Sub-category 9.1	Value 9.1
	Sub-category 9.2	Value 9.2
Category 10	Sub-category 10.1	Value 10.1
	Sub-category 10.2	Value 10.2

5 priedas. Geriausių interesų įvertinimo forma (BIA)¹

- Gaukite vaiko sutikimą*
- Užpildykite pagal informaciją, gautą iš visų galimų šaltinių*
- Atnaujinkite, kai gausite naujos informacijos (nurodykite atnaujinimų datas)*
- Klausimai yra rekomendaciniai ir orientaciniai*

Atvejo apžvalga	
Registracijos valstybiniame nepilnamečių ar nelydimų nepilnamečių registre numeris: 	Susiję atvejai:
Prašymo suteikti tarptautinę apsaugą, migracijos statusą ar kitose valstybinėse institucijose (pvz., pasienio priėmimo centruose) registracijos numeris 	Atvejis perduotas iš:
Atsakingas globėjas/-ai (vardas, pavardė, kontaktiniai duomenys, registro Nr.):	Pildymo / peržiūros datos:
Buvęs globėjas/-ai:	Kiti asmenys nukreipimui šioje byloje (vardas, pavardė, profesija, organizacija / agentūra, kontaktiniai duomenys):
Vaiko statusas	BIA paskirtis
☐ Nelydimas	☐ Ilgalaikis sprendimas
☐ Atskirtas	☐ Priežiūros nustatymas
☐ Našlaitis	☐ Atsiskyrimas nuo šeimos aplinkos
☐ Kitas	☐ Kitas

1. UNHCR & IRC (2011). Field Handbook for the implementation of the UNHCR BID Guidelines, Annex 3: Sample Best Interest Assessment Form. Galima rasti: <https://www.refworld.org/pdfid/4e4a57d02.pdf>.

Bylos prioritetas (nurodykite priežastis)	
☐ Skubus	Nurodykite:
☐ Normalus	
Specialieji vaiko poreikiai:	

I. Pagrindinė informacija	
Vaiko asmeniniai duomenys (žiūrėkite <i>Prieglobsčio tarnybos registracijos formą</i> ar kitoje migracijos institucijoje; jei yra skirtumų, atkreipkite į juos dėmesį ir nurodykite teisingus duomenis)	
	<i>Jei reikalinga, pažymėkite, jei informacija yra apytikslė</i>
Pilnas vardas	
Pseudonimas	
Amžius	
Lytis	
Gimimo data	
Gimimo vieta (miestas / kaimas, šalis)	
Mamos vardas	
Tėvo vardas	
Brolių / seserų vardai	
Atvykimo į šalį data	
Atvykimo į dabartinę vietą data	
Tautybė	
Etninė grupė	
Kiekvieno iš tėvų etninė grupė	
Religija	
Kiekvieno iš tėvų religija	
Suprantamos kalbos (nurodykite, kuri kalba yra gimtoji)	
Išsilavinimas (data ir atitinkamas lygis kilmės šalyje)	
Dabartinės gyvenamosios vietos tipas: Pasienio	

priėmimo centras / viešbutis
/ atviras pabėgėlių priėmimo
centras / saugi zona /
prieglauda nepilnamečiams
/ pusiau savarankiškas
gyvenamasis butas / globėjų
šeima / benamiai / kita
(nurodykite)

Dabartinis adresas

Paskutinis įregistruotas

adresas prieglobsčio

prašytojo kortelėje

Susijęs/-ę atvejis/-ai

II. Šeima ir atsiskyrimo istorija

Su kuo tu gyveni namuose? (kad būtų aišku, nurodykite kiekvieno šeimos nario – mamos, tėvo, seserų ir brolių duomenis (vardą, lytį, amžių)). Ar žinai, kur jie dabar yra? (aiškiai nurodykite, apie ką jūs kalbate, ir išsiaiškinkite, kas kur yra). Kaip manote, kur jie dabar yra? Kur paskutinį kartą juos matėte? Kada tai buvo? Ar turite jų kontaktinę informaciją? Ar galėtumėte man perduoti kontaktinę informaciją? Vėliau norėčiau su jais pasikalbėti. Žinoma, pirmiausia pranešiu jums, paprašysiu sutikimo. Ar tu bendrauji su jais? Jei ne: kodėl? Jei taip: ar dažnai? Kuria prasme?

Kaip jūs praleisdavote laiką namuose? Ar jautėtės gerai?

Kaip jūs atsiskyrėte nuo savo šeimos? (Nurodykite išsiskyrimo laiką, vietą ir išsiskyrimo priežastis.) Kodėl jūs palikote savo gimtąją šalį? Ar palikote savarankiškai? Ar tai nusprendėte jūs pats, ar kažkas kitas taip nusprendė už jus? Kaip keliavote į (prieglobsčio šalies pavadinimas)? (Nurodykite kelionės būdą ir maršrutą, asmenų, kurie padėjo, vardus ir jų ryšį su nelydimu / atskirtu vaiku). Kada atvykote į (prieglobsčio šalies pavadinimas)? Ar turite artimųjų ar draugų (prieglobsčio šalies pavadinimas) ar kitoje šalyje? Jei taip: ar galite pasakyti man jų vardus, adresus, telefono numerius? Koks jūsų santykis su jais? Ar su jais koku nors būdu bendraujate? Ar dar ką nors norėtumėte papasakoti apie savo kelionę?

III. Apsaugos poreikių ir priežiūros įvertinimas

Gyvenamoji ir priežiūros tvarka

Su kuo jūs šiuo metu gyvenate? (Nurodykite vardus, amžių, lytį.) Ar yra suaugęs (vardas, pavardė / vieta prieglobsčio šalyje), kuris jus prižiūri? Aš užrašau vardą, santykius, kontaktinę informaciją. Kaip jūs radote šią nakvynės vietą? Kaip klostosi jūsų santykiai su rūpintoju ir (arba) kartu gyvenančiais asmenimis? Kokia jūsų veikla (darbai) namų ūkyje? Kokia yra kitų namų ūkio veikla (darbai)? Ar jaučiate, kad su jumis elgiamasi panašiai kaip su kitais vaikais? Ar jums patinka likti su šia [šeima / bendraamžių grupe / žmonėmis]? Ar tu čia laimingas?

Kur anksčiau buvote? Ar jūs patys nusprendėte / ar paprašėte pakeisti vietas? Ar nutiko kas nors, dėl ko teko palikti ankstesnę gyvenamą vietą?

Saugumas ir apsauga

Ar šioje vietoje jautiesi saugus? Jei ne, kokios to priežastys? Gal nutiko kokių nors incidentų, kurie privertė jus pasijusti nejaukiai ar jautėte pavojų? Jei taip: ar galėtumėte daugiau apie tai papasakoti? Ar galite papasakoti apie vietą, kurioje gyvenate? (Atkreipkite dėmesį į kambarių skaičių, sąlygas, kiek žmonių gyvena toje vietoje ir pan.)

Sveikata ir sveikatos priežiūra

Ar jaučiatės sveiki? Jei ne, paaiškinkite kuo skundžiatės / kaip jaučiatės fiziškai? Jei taip, ar buvote pas gydytoją, ar jis jums pasakė, kad kažkas ne taip? Ar žinai, kas negerai? Ar galėjote gauti medicininę priežiūrą (ar galėjote apsilankyti pas gydytoją ar ligoninėje)? Jei ne: kodėl tai nebuvo įmanoma?

Maitinimasis

Ar valgai kiekvieną dieną? Kaip dažnai jūs valgote? Ar turite pakankamai maisto? Jei ne, prašom paaiškinti. Ką valgei vakar? Kas jums tiekia maistą? Ar žinote vietų, kur prireikus galima valgyti nemokamai?

Vanduo * ir higiena

** apie vandens pasiekiamumą pildyti gyvenant pabėgėlių stovyklose, sulaikymo centruose*

Ar turite švaraus vandens? Ar toli yra vandens taškas? Ar jūsų gyvenamoje vietoje yra tinkamos sanitarinės priemonės (tualetai, dušai)? Ar jie švarūs? Ar yra kokių nors pavojų, susijusių su vandens gavimu ar sanitarinių įrenginių naudojimu / ar jaučiatės saugūs eidami vandens ar į tualetus / dušus? Ar juos galima užrakinti iš vidaus, norint, kad niekas negalėtų įeiti?

Išsilavinimas

Ar jūs šiuo metu lankote mokyklą ar kokią nors edukacinę veiklą? (Paklauskite daugiau apie mokyklos / mokymo kurso pavadinimą, pažymius, lankomumo reguliarumą ir kt.). Jei ne, pasiaiškinkite, kodėl ne. Ar lankėte mokyklą prieš išsiskyrimą su šeima / namuose? Ar jums patinka eiti į mokyklą? Jei taip, kas jums labiausiai patinka mokykloje? Jei ne, paaiškinkite priežastis. Ar mokykloje ar pakeliui į mokyklą susiduriate su kokia nors problema? Ar galite papasakoti man apie tai daugiau? Ar kiti vaikai, esantys [namuose] eina į mokyklą?

Kasdieninė vaiko veikla

Kaip jūs paprastai leidžiate savo laiką? Ar žaidi su kitais vaikais? Jei taip, ką jūs veikiate ir kur? Kiek valandų per dieną? Ar šiuo metu dirbate, kad užsidirbtumėte pinigų? Jei taip, ką tu darai? Kiek valandų per dieną? Ką jūs darote su uždirbtais pinigais?

Apsauga ir psichosocialinė gerovė

Kur / pas ką jūs einate aptarti problemų ar paprašyti pagalbos? Ar gaunate paramą iš įstaigos, kurioje gyvenate? Ar turi ką nors, su kuriuo galėtum pasikalbėti? Kas ir kuo gali tau padėti? Jei ne, paaiškinkite. Ar jaučiatės saugūs? Ar turite kokių nors rūpesčių? Ar gerai miegate? Ar sapnuojate košmarus? Jei taip, ar dažnai? Ar sugebi atsibusti ryte?

Šeimos paieškos

Ar norėtumėte pagalbos ieškant savo šeimos narių? Jei taip, atkreipkite dėmesį į tai, ką vaikas norėtų surasti, ir išsiaiškinkite bet kokią informaciją, kurią vaikas turi apie giminaičių buvimo vietą. Jei ne, išsiaiškinkite priežastis, dėl ko nenori rasti savo tėvų / giminaičių? Ar vyksta šeimos narių paieška? Ar žinote, ar institucijos ar organizacijos jų jau ieško? Jei taip, kokios institucijos? Ar jus informavo apie rezultatus?

Teisinis statusas

Ar jau kalbėjote apie savo bylą su teisininku? Jei taip: ar jūs žinote jo vardą ar pavardę ar organizaciją, kurioje jis dirba, arba kaip aš galiu su juo pasikalbėti? Ar turite kokių nors dokumentų, susijusių su jumis / jūsų šeima ar jūsų byla?

Vaiko piešiniai

Galite paprašyti vaiko nupiešti ir pridėti piešinį prie BIA, jei manote, kad vaiko amžius yra tinkamas ir jis / ji gali išreikšti save ir jūsų darbą. Jis / ji gali nupiešti savo šeimą ar namus, kuriuose anksčiau gyveno. Galima paprašyti nurodyti visus kambarius ir kas kur gyveno, tai gali šiek tiek paaiškinti šeimos ryšius ir suprasti santykius šeimoje. Vaikas taip pat gali nupiešti savo gimtąjį miestą / kaimą / kaimynus ar kitus svarbius pastatus, pvz., savo mokyklą ar maldos namus. Be to, vaikas galėtų piešti bet ką, kas išreišk jo / jos jausmus ar mintis. Aptarkite su vaiku tai, ką jis nupiešė, išsiaiškinkite, ar piešiniuose nėra paslėptos simbolikos ar jausmų. Neinterpretuokite piešinio savarankiškai, nebent turite reikiamą kvalifikaciją (specialybė, mokymai, patirtis ir kt.).

Kita

Ar nori ką nors man šiandien papasakoti?

IV. Apsilankymai vaiko gyvenamojoje vietoje

Atkreipkite dėmesį į asmenų, apsilankymo metu gyvenančių vaiko gyvenamojoje vietoje vardus, amžių ir lytį.

Kas šiuo metu gyvena su jumis šiuose [namuose / vietoje]? (Užrašykite vardus, amžių, lytį.) Kiek laiko jūs čia gyvenote? Kas ruošia maistą? Kaip dažnai jūs valgotė? Kokius patiekalus valgai? Kur tu miegi šiuose [namuose]? (patikrinkite vietą) Ką veikiate laisvalaikiu? Ką tu mėgsti daryti? Kaip jaučiatės gyvendamas šiuose namuose? Ar tu čia laimingas?

V. Informacija, kurią turi užpildyti globėjas

Ar vaikas atrodo sveikas? Jei ne, paaiškinkite. Ar vaikas turi mitybos problemų? Ar yra (skubių) medicininių poreikių? Jei taip, paaiškinkite. Ar vaikas turi pakankamai drabužių, tinkamų oro sąlygoms / sezono metu, ar drabužių, kurie leidžia jaustis patogiai (pvz., tinkamo dydžio ar stiliaus, atsižvelgiant į religiją)? Aprašykite įspūdžius apie gyvenamąją aplinką. Ar vaikas atrodo išsigandęs / pasyvus / nelaimingas (pateikite išsamią informaciją)? Ar yra (neatidėliotinų) apsaugos poreikių ar rizikų, į kurias reikia atkreipti dėmesį (pateikite išsamią informaciją)?

Ar vaikas supranta viską, ką jam sakote? Kodėl taip manote? (pvz., ne, nesupranta, nes turiu vėl ir vėl užduoti tą patį klausimą ir diskutuoti tą pačią temą, vis dėlto atrodo, kad vaikas nesupranta)

VI. Kontrolinis pokalbis su suaugusiu rūpintoju / globos šeima (jei tokie yra)

Rūpintojo vardas	
Lytis	Amžius
Tautybė	Santykis su vaiku
Koks yra vaiko mamos vardas?	Koks yra vaiko tėvo vardas?

Kur vaikas gyveno? (Nurodykite vietovės, kaimo / miesto pavadinimą.)
 Kaip vaikas atsiskyrė nuo savo šeimos? Ką žinote apie vaiką ir jo gyvenimą?
 Kada pirmą kartą sutikote vaiką? Kiek laiko vaikas gyveno su jumis? Kaip
 vaikas atvyko gyventi su jumis? Ar jūs bendraujate su vaiko tėvais ar kitais
 giminaičiais? Jei taip, pateikite kontaktinę informaciją. Kokie jūsų santykiai
 su vaiku? Ar galite toliau rūpintis juo / ja? Ar vaikas sveikas? Ar yra kitos
 informacijos, kurią šiandien norėtumėte suteikti man?

VII. Santrauka ir rekomendacijos

Atvejo santrauka + nustatyti poreikiai + pastebėjimai

Rekomenduojami tolesni veiksmai / siuntimai pas specialistus

☐ Saugus prieglobstis	Kita specifinė pagalba (nurodykite):
☐ Pabėgėlio statuso nustatymas	
☐ Apsauga	
☐ Medicininė pagalba	
☐ Alternatyvi globa	
☐ Psichosocialinė parama	
☐ Konsultacijos	
☐ Maistas	
☐ Vanduo / higiena	
☐ Išsilavinimas	
☐ Prieglauda	
☐ Laisvalaikio / bendruomenės veikla	
☐ Reguliarūs vizitai namuose	

☐ Geriausių interesų nustatymo poreikis

VIII. Veiksmų planas (prioritetų tvarka)

Reikalingi veiksmai / tolesni veiksmai	Atsakinga institucija / paslaugų teikėjas	Veiksmas atliktas + data	Įgyvendinimo būklė

6 priedas. Atvejo analizė

1. 16 metų berniukui per ateinančias 25 dienas suplanuotas asmeninis pokalbis su Regionine prieglobsčio tarnyba. Jis labai neigiamai vertina pokalbio idėją, nuolat vengia apie tai diskutuoti ir nepasirodo planuojamuose susitikimuose su advokatu. Vieną dieną jis palieka pastogę, kurioje apsistojo. Paskelbtas dingimas, ir po 5 dienų jis paskambina savo globėjui, kad padėtų. Tuomet atskleidžiama, kad į berniuką kreipėsi žmonės, kurie pažadėjo jam geras gyvenimo sąlygas kitoje Europos šalyje ir kelis mėnesius taupė pinigus, kad nelegaliai išvyktų iš Graikijos. Galų gale jis buvo apgautas ir jie paėmė jo pinigus. Paskambinęs globėjui, jis jau porą dienų badavo ir neturėjo namų, nes tuo metu visi jo daiktai, kur jis gyveno, buvo pavogti. Jis nori grįžti į miestą, kuriame gyveno. Globėjas taip pat pasilieka norėdamas jam padėti.

2. Motina su 5 nepilnamečiais vaikais bando neteisėtai atvykti į Europos šalį. Ji turėjo vieną vaiką su savimi, o kiti keturi keliaus su kita pora. Policija įtaria porą su keturiais vaikais ir areštuoja. Motina su vienu vaiku praėjo procedūras, o kiti liko už nugaros. Keturi broliai ir seserys iš pradžių buvo atskirti dėl amžiaus, jauniausias pateko į vaikų ligoninę, kiti du laikinai apgyvendinti pas giminaitį jau Graikijoje. Paskiriamas globėjas dviem jauniausiems. Globėjas sužino iš ligoninės personalo, kad kiti du lankosi kiekvieną dieną, kad visi jie galėtų būti kartu.

3. Oro uoste policija seka 15-metę mergaitę, kuri bando vykti į Vokietiją ne su savo, o giminaitės Vokietijos pabėgėlių kelionės dokumentu. Ji perkeliama į vaikų ligoninę, kol bus rasta laisva vieta prieglaudai. Jos bylai paskiriamas globėjas.

4. Vasarį berniukas į X šalį atvyksta laivu iš Turkijos. Tai buvo labai sunki kelionė ir, apgadinus valtį, atvykėliai mažiausiai 5 valandas plaukiojo pavojingomis sąlygomis, patyrė paniką ir baimę. Jie buvo pastebėti prie uosto salos pakrantėje ir buvo perkelti į žemyninę dalį. Jiems buvo pasiūlyta pirmoji pagalba. Po kelių valandų FRONTEX komanda inicijavo pirmąjį patikrinimą. Ten nepilnametis berniukas teigė sulaukęs 15 metų, nors jis neatrodė sulaukęs 10 metų. FRONTEX registruoja berniuko nurodytą amžių. Viešnagės Pabėgėlių priėmimo centre metu ir praėjus kelioms dienoms po atvykimo, atrodo, kad berniukas nenori su niekuo kalbėtis. Pabėgėlių priėmimo centro darbuotojai įtaria, kad vaikas per jaunas, todėl pabrėžia poreikį nedelsiant būti apgyvendintam prieglaudoje. Berniukui paskirta globėja.

7 priedas. Mokymų vertinimo įrankiai

Išankstė anketa

Gerb. ponio/pone,

Dėkojame, kad dalyvaujate mokymuose globėjams ASOP4G projekte, kuriuo siekiama stiprinti globėjų žinias ir įgūdžius, turint tikslą geriau užtikrinti nelydimų vaikų apsaugą.

*Šis klausimynas yra **pirmasis** įrankis, kuriuo bus vertinami specialūs mokymai. Labai vertiname jūsų nuomonę, kuri padės mums pamatuoti mokymų poveikį.*

Šioje anketoje nėra nei teisingų, nei neteisingų atsakymų – mums rūpti tik jūsų asmeninė nuomonė.

Iš anksto ačiū už bendradarbiavimą!

Pastaba: Individualus kodas

Vertinimo klausimynų pildymas yra **ANONIMINIS**. Tačiau mokymų metu jūsų bus prašoma užpildyti **3 vertinimo anketas**, kad galėtume sulygtinti to paties asmens atsakymus, todėl mums reikalingas individualus kodas. Kodas kuriamas pagal instrukcijas, pateikiamas kitame lape (jūsų kodas bus tas pats visose 3 vertinimo anketose).

Individualus kodas:

Sukurkite savo kodą naudodami šią informaciją

a	b	c	c	d	d

- a. 2 tėvo vardo raidė,
- b. 3 motinos vardo raidė,
- c. gimimo mėnuo (01-12),
- d. 2 paskutiniai jūsų telefono Nr. skaitmenys.

Demografinė informacija

- 1. **Lytis:** vyras ☐ moteris ☐
- 2. **Amžius:** metai (metų)

3. Išsilavinimas ir darbo patirtis

Išsilavinimas:

Specialybė (jei taikoma):

Profesinė patirtis su nepilnamečiais: Yra ☐ Nėra ☐

Dirbu globėju nuo (jei taikoma): (metai-mėnuo)

Maksimalus skaičius nelydimų vaikų, su kuriais esu dirbęs:

4. Ankstesni mokymai

Ar anksčiau esate dalyvavęs/-usi mokymuose apie nepilnamečių apsaugą?

☐ NE ☐ TAIP

Jei atsakėte TAIP, prašome nurodyti, kokias temas apėmė mokymai:

.....

.....

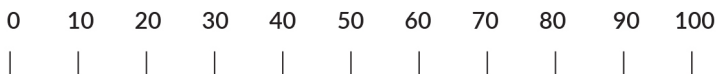
.....

.....

Ankstesnės žinios ir lūkesčiai

5. Ankstesnės žinios apie globą

A. Prašome įvertinti kiekvieną tolesnių teiginių remiantis procentų skale, kur 0 yra “visiškai ne” (minimalus įvertinimas) ir 100 yra “visiškai taip” (maksimalus įvertinimas)

Aš žinau		Įvertis
1	Teisės aktų reikalavimus dėl nelydymų vaikų	
2	Kaip planuoti veiksmus dėl nelydimo vaiko	
3	Kur nukreipti vaiką, jei tam yra poreikis (įstaiga, darbuotojas)	
4	Kokie yra vaiko raidos etapai	
5	Kaip dirbti kartu su kultūros mediatoriumi	
Aš pasitikiu dėl savo gebėjimo		Įvertis
1	Planuoti veiksmus dėl nelydimo vaiko	
2	Įvertinti vaiko geriausius interesus	
3	Išspręsti klausimus dėl vaiko, priklausančio rizikos grupei	
4	Reaguoti į skubius nenumatytus atvejus, susijusius su nelydimu vaiku	
5	Sukurti ryšį ir pasitikėjimu grindžiamus santykius su vaiku	

B. Kiekvienam iš toliau esančių klausimų pateikite po vieną teisingą atsakymą:

1. Keturi pagrindiniai principai, kuriais grindžiama JT Vaiko teisių konvencija, yra:

- a. Vaiko teisė gyventi, teisė į mokslą, žaidimus ir informaciją;
- b. Vaiko teisė būti nediskriminuojamu, pirmiausiai atsižvelgti į jo geriausius interesus, teisė išgyventi ir teisė išreikšti savo nuomonę, į kurią turi būti atsižvelgta;
- c. Vaiko teisė būti nediskriminuojamu, pirmiausiai atsižvelgti į jo geriausius interesus, gyventi su savo tėvais ir būti apsaugotu nuo piktnaudžiavimo ir išnaudojimo.

2. Nelydimi vaikai yra trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės:

- a. Kurių tėvai ar kiti už jų priežiūrą pagal teisės aktų reikalavimus atsakingi suaugę asmenys yra mirę;
- b. Kurie keliavo vieni, kol pasiekė priimančią valstybę;
- c. Kurie pasiekė priimančią valstybę be savo tėvų ar kitų už jų priežiūrą pagal teisės aktų reikalavimus atsakingų suaugusių asmenų, arba kurie, atvykę į priėmimo šalį, buvo palikti nelydimi.

3. Nelydimi vaikai:

- a. Visi patiria rimtas traumas dėl kelionės sąlygų ir atskyrimo nuo šeimos;
- b. Yra tapę labai pasitikinčiais savimi dėl kelionės, ir dėl to nėra rizikos, kad jie taps pažeidžiami;
- c. Gali būti traumuoti dėl pabėgimo sąlygų ir jų atskyrimo nuo tėvų ar artimųjų, tačiau vis tiek kuria kovos strategiją.

4. Nelydimų vaikų klausimų teisinę bazę sudaro įstatymai dėl:

- a. Globos;
- b. Prieglobsčio ir migracijos;
- c. Globos, migracijos ir vaiko teisių apsaugos.

5. Globėjas:

- a. Turi veikti kaip vaiko advokatas;
- b. Turi būti pagrindinis asmuo, veikiantis geriausiais vaiko interesais;
- c. Turi būti asmuo, kuris palaiko bet kurį vaiko priimamą sprendimą.

6. Globėjas:

- a. Savo nuožiūra priima sprendimus dėl vaiko;
- b. Vykdo migracijos ar prieglobsčio institucijų priimamus sprendimus;

c. Tariausi su visais susijusiais asmenimis ir vaiku prieš priimdamas bet kurį sprendimą.

7. Tais atvejais, kai agentūros ar organizacijos teikiamos paslaugos nėra pakankamos, globėjas:

- a. Pradedą ginčą su darbuotoju siekdamas užtikrinti, kad vaikas gautų tai, ko jam reikia;
- b. Stengiasi išspręsti konfliktą diplomatinio būdu siekiant tenkinti geriausius vaiko interesus;
- c. Palieka tarnybą ir nieko nedaro vaiko atžvilgiu.

8. “Tapatumo krizė” paauglystėje yra fenomenas pastebimas:

- a. Pažangiose Vakarų visuomenėse;
- b. Uždaroje tradicinėje visuomenėje;
- c. Neraštingose šeimose.

9. Siekdamas sukurti pasitikėjimu grįstą santykį su vaiku, globėjas turėtų:

- a. Elgtis su beglobiu vaiku kaip su savo;
- b. Aiškiai žinoti savo vaidmenį;
- c. Elgtis su vaiku kaip su savo draugu.

10. Tuo atveju, jeigu vaikas neigiamai reaguoja į globėjo teikiamus pasiūlymus, pastarasis turėtų:

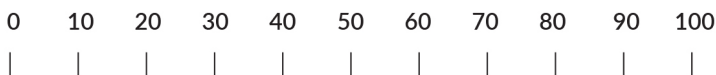
- a. Gerbti vaiko nuomonę ir nebesvarstyti tokio varianto;
- b. Aptarti su vaiku priežastis, dėl kurių toks siūlymas buvo pateiktas, prieš tai pasitarus su ekspertais;
- c. Viską pristatyti kaip pareigas, kurias reikia vykdyti.

11. Pirmo susitikimo su vaiku metu globėjas turėtų:

- a. Stengtis gauti visą informaciją apie vaiko gyvenimą praeityje ir šiuo metu;
- b. Paaiškinti savo vaidmenį;
- c. Tylėti ir leisti vaikui kalbėti, jei jis nori.

6. Lūkesčiai dėl mokymų

Prašome įvertinti kiekvieną iš toliau pateiktų teiginių remiantis procentų skale, kur 0 yra “visiškai ne” (minimalus įvertinimas) ir 100 yra “visiškai taip” (maksimalus įvertinimas)

Tikiuosi, kad šių mokymų metu gausiu pakankamai informacijos apie		Įvertis
1	Teisinę bazę, susijusią su nelydimaiais vaikais	
2	Standartines veiklos procedūras, kurių turi laikytis globėjas	
3	Migracijos poveikį vaikams	
4	Būdus, kaip kurti pasitikėjimu grįstą ryšį su vaikais	
5	Vertinti geriausius vaiko interesus	

Labai dėkojame už skirtą laiką!

Paskesnė anketa

Gerb. ponija/ponė,

Dėkojame, kad dalyvaujate mokymuose globėjams ASOP4G projekte.

*Šis klausimynas yra **antrasis** įrankis, kuriuo bus vertinami specialūs mokymai. Labai vertiname jūsų nuomonę, kuri padės mums pamatuoti mokymų poveikį.*

Iš anksto ačiū už bendradarbiavimą!

Pastaba: Individualus kodas

Vertinimo klausimynų pildymas yra **ANONIMINIS**. Tačiau mokymų metu jūsų bus prašoma užpildyti **3 vertinimo anketas**, kad galėtume sulygtinti to paties asmens atsakymus, todėl mums reikalingas individualus kodas. Kodas kuriamas pagal instrukcijas, pateikiamas kitame lape (jūsų kodas bus tas pats visose 3 vertinimo anketose).

Individualus kodas:

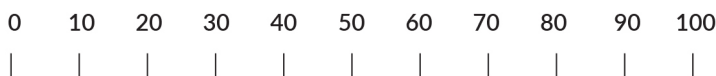
Sukurkite savo kodą naudodami šią informaciją

a	b	c	c	d	d

- a. 2 tėvo vardo raidė,
- b. 3 motinos vardo raidė,
- c. gimimo mėnuo (01-12),
- d. 2 paskutiniai jūsų telefono Nr. skaitmenys.

1. Žinios apie globą

A. Prašome įvertinti kiekvieną tolesnių teiginių remiantis procentų skale, kur 0 yra “visiškai ne” (minimalus įvertinimas) ir 100 yra “visiškai taip” (maksimalus įvertinimas)

Aš žinau		Jvertis
1	Teisės aktų reikalavimus dėl nelydymų vaikų	
2	Kaip planuoti veiksmus dėl nelydimo vaiko	
3	Kur nukreipti vaiką, jei tam yra poreikis (įstaiga, darbuotojas)	
4	Kokie yra vaiko raidos etapai	
5	Kaip dirbti kartu su kultūros mediatoriumi / vertėju	
Aš pasitikiu dėl savo gebėjimo		Jvertis
1	Planuoti veiksmus dėl nelydimo vaiko	
2	Įvertinti vaiko geriausius interesus	
3	Išspręsti klausimus dėl vaiko, priklausančio rizikos grupei	
4	Reaguoti į skubius nenumatytus atvejus, susijusius su nelydimu vaiku	
5	Sukurti ryšį ir pasitikėjimu grindžiamus santykius su vaiku	

B. Kiekvienam iš toliau esančių klausimų pateikite po vieną teisingą atsakymą:

1. Keturi pagrindiniai principai, kuriais grindžiama JT Vaiko teisių konvencija, yra:

- Vaiko teisė gyventi, teisė į mokslą, žaidimus ir informaciją;
- Vaiko teisė būti nediskriminuojamu, pirmiausiai atsižvelgti į jo geriausius interesus, teisė išgyventi ir teisė išreikšti savo nuomonę, į kurią turi būti atsižvelgta;
- Vaiko teisė būti nediskriminuojamu, pirmiausiai atsižvelgti į jo geriausius interesus, gyventi su savo tėvais ir būti apsaugotu nuo piktnaudžiavimo ir išnaudojimo.

2. Nelydimi vaikai yra trečiosios šalies piliečiai ar asmenys be pilietybės:

- Kurių tėvai ar kiti už jų priežiūrą pagal teisės aktų reikalavimus atsakingi suaugę asmenys yra mirę;
- Kurie keliavo vieni, kol pasiekė priimančią valstybę;
- Kurie pasiekė priimančią valstybę be savo tėvų ar kitų už jų priežiūrą pagal teisės aktų reikalavimus atsakingų suaugusių asmenų, arba kurie, atvykę į priėmimo šalį, buvo palikti nelydimi.

3. Nelydimi vaikai:

- Visi patiria rimtas traumas dėl kelionės sąlygų ir atskyrimo nuo šeimos;
- Yra tapę labai pasitikinčiais savimi dėl kelionės, ir dėl to nėra rizikos, kad jie

taps pažeidžiami;

c. Gali būti traumuoti dėl pabėgimo sąlygų ir jų atskyrimo nuo tėvų ar artimųjų, tačiau vis tiek kuria kovos strategiją.

4. Nelydimų vaikų klausimų teisinę bazę sudaro įstatymai dėl:

- a. Globos;
- b. Prieglobsčio ir migracijos;
- c. Globos, migracijos ir vaiko teisių apsaugos.

5. Globėjas:

- a. Turi veikti kaip vaiko advokatas;
- b. Turi būti pagrindinis asmuo, veikiantis geriausiais vaiko interesais;
- c. Turi būti asmuo, kuris palaiko bet kurį vaiko priimamą sprendimą.

6. Globėjas:

- a. Savo nuožiūra priima sprendimus dėl vaiko;
- b. Vykdo migracijos ar prieglobsčio institucijų priimamus sprendimus;
- c. Tariausi su visais susijusiais asmenimis ir vaiku prieš priimdamas bet kurį sprendimą.

7. Tais atvejais, kai agentūros ar organizacijos teikiamos paslaugos nėra pakankamos, globėjas:

- a. Pradedą ginčą su darbuotoju siekdamas užtikrinti, kad vaikas gautų tai, ko jam reikia;
- b. Stengiasi išspręsti konfliktą diplomatinio būdu siekiant tenkinti geriausiai vaiko interesus;
- c. Palieka tarnybą ir nieko nedaro vaiko atžvilgiu.

8. “Tapatumo krizė” paauglystėje yra fenomenas pastebimas:

- a. Pažangiose Vakarų visuomenėse;
- b. Uždaroje tradicinėje visuomenėje;
- c. Neraštingose šeimose.

9. Siekdamas sukurti pasitikėjimu grįstą santykį su vaiku, globėjas turėtų:

- a. Elgtis su beglobiu vaiku kaip su savo;
- b. Aiškiai žinoti savo vaidmenį;
- c. Elgtis su vaiku kaip su savo draugu.

10. Tuo atveju, jeigu vaikas neigiamai reaguoja į globėjo teikiamus pasiūlymus, pastarasis turėtų:

- a. Gerbti vaiko nuomonę ir nebesvarstyti tokio varianto;
- b. Aptarti su vaiku priežastis, dėl kurių toks siūlymas buvo pateiktas, prieš tai pasitarus su ekspertais;
- c. Viską pristatyti kaip pareigas, kurias reikia vykdyti.

11. Pirmo susitikimo su vaiku metu globėjas turėtų:

- a. Stengtis gauti visą informaciją apie vaiko gyvenimą praeityje ir šiuo metu;
- b. Paaiškinti savo vaidmenį;
- c. Tylėti ir leisti vaikui kalbėti, jei jis nori.

Labai dėkojame už skirtą laiką!

Mokymų vertinimo anketa

Globėjų gebėjimų ugdymas siekiant skatinti ir ginti beglobių vaikų teises

Gerb. ponai/pone,

Dėkojame, kad dalyvaujate mokymuose globėjams ASOP4G projekte.

*Šis klausimynas yra **trečiasis** įrankis, kuriuo bus vertinami specialūs mokymai. Labai vertiname jūsų nuomonę, kuri padės mums pamatuoti mokymų poveikį. Jūsų nuomonė yra labai vertinga mums nustatant mokymų stiprybes ir silpnybes bei siekiant gerinti jų kokybę.*

Šioje anketoje nėra nei teisingų, nei neteisingų atsakymų – mums rūpti tik jūsų asmeninė nuomonė.

Iš anksto ačiū už bendradarbiavimą!

Pastaba: Individualus kodas

Vertinimo klausimynų pildymas yra **ANONIMINIS**. Tačiau mokymų metu jūsų bus prašoma užpildyti **3 vertinimo anketas**, kad galėtume sulyginti to paties asmens atsakymus, todėl mums reikalingas individualus kodas. Kodas kuriamas pagal instrukcijas, pateikiamas kitame lape (jūsų kodas bus tas pats visose 3 vertinimo anketose).

Individualus kodas:

Sukurkite savo kodą naudodami šią informaciją

a	b	c	c	d	d

- a.** 2 tėvo vardo raidė,
- b.** 3 motinos vardo raidė,
- c.** gimimo mėnuo (01-12),
- d.** 2 paskutiniai jūsų telefono Nr. skaitmenys.

A. ORGANIZACIJA

Prašome įvertinti kiekvieną tolesnių teiginių remiantis procentų skale, kur 0 yra “visiškai ne” (minimalus įvertinimas) ir 100 yra “visiškai taip” (maksimalus įvertinimas)

Kiek esate patenkinti:		Įvertis
1	Mokymų organizavimu	
2	Pateikta informacija	
3	Pranešėjais	
4	Atmosfera tarp dalyvių	
5	Atmosfera tarp lektorių ir dalyvių	
6	Mokymų trukme	
7	Pertraukų trukme	
8	Patietu maistu ir gėrimais	
9	Renginio vieta ir patogumais	

B. TURINYS, MOKYMŲ MEDŽIAGA IR UŽDUOTYS

Prašome įvertinti kiekvieną tolesnių teiginių remiantis procentų skale, kur 0 yra “visiškai ne” (minimalus įvertinimas) ir 100 yra “visiškai taip” (maksimalus įvertinimas)

Mokymų turinys:		Įvertis
1	Buvo naudingas	
2	Buvo įdomus	
3	Buvo suprantamas	
4	Tiesiogiai susijęs su globos tema	
5	Atitiko globėjo profesinius poreikius	
6	Buvo pateikta informacija, reikalinga kasdieniam darbui	
7	Buvo pritaikytas nacionaliniam kontekstui	
8	Atitiko mano lūkesčius	
Mokymų medžiaga (pvz., demonstracinės skaidrės, dalomoji medžiaga):		Įvertis
9	Buvo labai informatyvi	
10	Palengvino mokymų procesą	
Užduotys (vaidmenų žaidimai, atvejo analizės) buvo:		Įvertis
11	Naudingi siekiant suprasti mokymų turinį	
12	Naudingi mano kasdieniam darbui	

C. JŪSŲ NUOMONE...

Kuri aptarta sritis buvo svarbiausia?

Kas jums labiausiai patiko mokymuose?

Kas jums mažiausiai patiko mokymuose?

Ar yra dar klausimų, kuriuos reikėtų įtraukti į mokymų temas?

Ar turite kokių nors kitų rekomendacijų?

Ačiū už skirtą laiką!

Projekto koordinatoriai

Institute of Child Health
Department of Mental Health and Social Welfare

Vaikų sveikatos institutas – Psichinės sveikatos ir socialinės gerovės departamentas, Graikija

Projekto partneriai

UNIVERSITY of
NICOSIA

Nikosijos universitetas, Kipras

Kazimiero Simonavičiaus
UNIVERSITETAS

Kazimiero Simonavičiaus universitetas, Lietuva

DEFENCE FOR CHILDREN
International Italia

Tarptautinė vaikų apsauga-Italija, Italija

Šis dokumentas buvo finansuojamas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programos (2014-2020). Šio dokumento turinys atspindi tik jo autorių požiūrį, už kurį atsako autoriai. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės už šį dokumentą ar jo naudojimą.

Iš dalies finansuojama
Europos Sąjungos Teisių,
lygybės ir pilietiško
programos (2014-2020)

